

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра філології та перекладу

ГЛИНЯНЮК АЛІНА ВАСИЛІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 811.111

(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

(назва роботи)

«Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

(назва освітньої програми)

035 «Філологія»

(шифр і назва спеціальності)

Аліна ГЛИНЯНЮК

(підпис ім'я та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник ЯНИЩИН Ольга, канд. педаг. н., доцент

(прізвище, ім'я, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Канд. філол. н., доцент

(підпис)

(дата)

Мар'яна ШТОГРИН

(ім'я та прізвище)

Рецензент

Канд. філол. н., доцент

(підпис)

(дата)

Мар'яна ШТОГРИН

(ім'я та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ – 2025

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут гуманітарної підготовки та державного управління

Кафедра філології та перекладу

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

Спеціальність 035 «Філологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ :

Завідувач кафедри

канд. філол. н., доцент Мар'яна ШТОГРИН

«__» _____ 202 р.

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Глинянюк Аліні Василівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема роботи:** Структурно-семантичні та перекладацькі особливості англомовної термінології професійної підготовки перекладачів (на основі професійних стандартів Великої Британії та ЄС)

керівник роботи к. пед. н., доц. кафедри філології та перекладу Ольга ЯНИШИН

затверджено наказом вищого навчального закладу від «18» листопада 2025 р. №725/7

2. **Строк подання студентом роботи:** 10.12.2025 р.

3. **Вихідні дані до роботи:** навчальні підручники, посібники, періодичні видання, довідники, словники, Інтернет-ресурси, матеріали конференцій тощо.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):**

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗІ СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

1.1 Термін та термінологія у сучасній лінгвістиці: визначення, класифікація та ознаки

1.2 Особливості педагогічної термінології європейського простору вищої освіти

1.3 Професійний стандарт як джерело педагогічних термінів у професійній підготовці перекладачів

РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ ЗІ СФЕРИ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄС)

2.1 Характеристика джерельної бази та формування термінологічної вибірки

2.2 Структурно-семантичний аналіз термінів зі сфери підготовки перекладачів

2.3 Аналіз перекладацьких стратегій та трансформацій у відтворенні термінології

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

3.1 Компетентнісний підхід у навчанні перекладу галузевої термінології

3.2 Опис розроблених методичних матеріалів та рекомендації щодо їх впровадження для формування термінологічної компетентності

3.3 Переклад основних положень дослідження німецькою мовою

5. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):**

Рисунки – 15, таблиці – 10, додатки на 34 сторінках

6. **Консультанти розділів роботи:**

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Романенко Н. В., доцент каф. ФП		
Розділ 1, 2, 3	Романенко Н. В., доцент каф. ФП		
Висновки	Романенко Н. В., доцент каф. ФП		

7. **Дата видачі завдання:** 17.11.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка	
1	Вибір теми магістерської роботи та обґрунтування її актуальності	до 10.10.2024	Виконано	
2	Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження	до 10.11.2024	Виконано	
3	Складання попереднього плану магістерської роботи	до 10.12.2024	Виконано	
4	Пошук і відбір літератури до теми магістерської роботи, складання списку використаних джерел	10.12.2024 – 30.09.2025	Виконано	
5	Аналітико-синтетичне опрацювання літератури до теми роботи	20.02.2025 01.11.2025	Виконано	
6	Написання тексту магістерської роботи відповідно до її структури:		Виконано	
	6.1	I розділ	16.10.25 – 06.12.25	Виконано
	6.2	II розділ	25.10.25 – 04.11.25	Виконано
	6.3	III розділ	05.11.25 – 15.11.25	Виконано
7	Написання вступу до теми магістерського дослідження	16.11.2025 – 22.11.2025	Виконано	
8	Підготовка графічних матеріалів чи іншого унаочнення	23.11.2025 – 24.11.2025	Виконано	
9	Формулювання висновків (за потреби до кожного із розділів дослідження)	25.11.2025 – 27.11. 2025	Виконано	
10	Оформлення кінцевого списку використаних джерел та додатків	28.11.2025 – 30.11.2025	Виконано	
11	Оформлення та попередній захист магістерської роботи	01.12.2025 – 04.12.2025	Виконано	
12	Внесення коректив та кінцеве редагування магістерської роботи	05.12.2025 – 07.12.2025	Виконано	
13	Реєстрація магістерської роботи на кафедрі	08.12.2025 – 10.12.2025	Виконано	
14	Захист магістерської роботи	17.12.2025	Виконано	
		18.12.2025		

Студент _____

Керівник роботи _____

АНОТАЦІЯ

Глинянюк А. В. Структурно-семантичні та перекладацькі особливості англomовної термінології професійної підготовки перекладачів (на основі професійних стандартів Великобританії та ЄС). (Дипломна робота на присвоєння ступеня “Магістр” за спеціальністю 035 – Філологія).

У магістерській роботі термінологію міжнародних професійних стандартів перекладача розглянуто як важливий чинник формування та розвитку англійської й української перекладацьких терміносистем. Проаналізовано джерела формування фахової мови, визначено основні структурні та семантичні типи термінів, уточнено зміст понять «термінологія» та «терміносистема». Подано системний опис професійних стандартів EMT, NOS-T і NOS-I, а також ключових понять, що визначають вимоги до перекладацької діяльності.

У межах дослідження виконано структурно-семантичний і перекладацький аналіз термінів, пов’язаних із компетентностями, перекладацькими процесами, технологіями, оцінюванням якості та усним перекладом. Виявлено продуктивні моделі термінотворення, визначено функції терміноодиниць і особливості їх уживання у професійних стандартах. Окреслено специфіку перекладу англійських термінів українською мовою, зокрема випадки полісемії, термінологічної варіативності, відсутності усталених відповідників, а також необхідність застосування перекладацьких трансформацій. Проаналізовано проблемні зони термінотворення та перекладу, зокрема контекстуальні розбіжності, неузгодженість джерел і труднощі калькування.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання для вдосконалення перекладу професійних стандартів, формування термінологічної компетентності майбутніх перекладачів та забезпечення послідовного використання фахової термінології в навчальній і професійній практиці.

Ключові слова: *професійні стандарти перекладача, компетентнісний підхід, термінологічна компетентність, термін, термінологія, перекладацька термінологія, структурно-семантичний аналіз, перекладацькі стратегії, EMT, NOS-T, NOS-I.*

ABSTRACT

Hlynianiuk A. Structural-Semantic and Translation Features of English Terminology in the Professional Training of Translators (Based on the Professional Standards of the United Kingdom and the EU). Diploma Thesis for the Degree of “Master” in Speciality 035 – Philology)

In the Master’s thesis, the terminology of international professional standards for translators is examined as a significant factor in the formation and development of English and Ukrainian translation terminological systems. The study analyses the sources of professional language formation, identifies key structural and semantic types of terms, and clarifies the concepts of terminology and terminological system. A systematic description of the EMT, NOS-T and NOS-I professional standards is provided, along with the core notions defining the requirements for translators’ professional activity.

A structural-semantic and translation analysis of terms related to competences, translation processes, technologies, quality assessment and interpreting is conducted. The research identifies productive models of term formation, determines their functions and patterns of use within professional standards. Special attention is paid to the translation of English terms into Ukrainian, including cases of polysemy, terminological variability, the lack of established equivalents, and the need to apply translation transformations.

The study highlights problematic areas of term formation and translation, such as contextual discrepancies, inconsistency between sources and difficulties arising from calquing. The practical value of the research results lies in their potential use for improving the translation of professional standards, enhancing the terminological competence of future translators, and promoting the consistent use of specialised terminology in educational and professional practice.

Keywords: *translator professional standards, competence-based approach, terminological competence, term, terminology, translation terminology, structural-semantic analysis, translation strategies, EMT, NOS-T, NOS-I.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗІ СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	12
1.1 Термін та термінологія у сучасній лінгвістиці: визначення, класифікація та ознаки.....	12
1.2 Особливості педагогічної термінології європейського простору вищої освіти.....	21
1.3 Професійний стандарт як джерело педагогічних термінів у професійній підготовці перекладачів.....	32
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ ЗІ СФЕРИ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄС).....	36
2.1 Характеристика джерельної бази та формування термінологічної вибірки.....	36
2.2 Структурно-семантичний аналіз термінів зі сфери підготовки перекладачів.....	41
2.3 Аналіз перекладацьких стратегій та трансформацій у відтворенні термінології.....	55
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	62
3.1 Компетентнісний підхід у навчанні перекладу галузевої термінології.....	62
3.2 Опис розроблених методичних матеріалів та рекомендації щодо їх впровадження для формування термінологічної компетентності.....	66
3.3 Переклад основних положень дослідження німецькою мовою.....	80
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	103

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Створення загальноєвропейського простору вищої освіти зумовлює необхідність уніфікації підходів до підготовки фахівців різних сфер, зокрема перекладачів. У контексті євроінтеграційного курсу України особливо важливим є забезпечення термінологічної узгодженості між національною освітньою системою та вимогами європейських інституцій. Стандартизована термінологія у сфері професійної підготовки перекладачів є не лише інструментом гармонізації освітніх програм, але й запорукою коректного застосування єдиних професійних стандартів, таких як European Master's in Translation (EMT) Competence Framework та британські National Occupational Standards in Interpreting (NOS-I), National Occupational Standards in Translation (NOS-T) для розробки нових вітчизняних стандартів вищої освіти та професійної діяльності.

Аналіз теоретичних джерел показує, що сучасне термінознавство сфокусоване на розробленні підходів до визначення терміна, описі його структури, функцій та механізмів міжмовної еквівалентності. Питання природи терміна та його статусу як спеціальної номінативної одиниці розглядають вітчизняні та закордонні науковці, зокрема: І. Борисевич (класифікація за сферою функціонування) [6], А. Дяков, Т. Кияк та З. Куделько (структурні та семантичні характеристики терміна) [15], О. Крижко (роль дефініції та штучного термінотворення) [30], О. Лисиченко (функції терміна) [34], О. Степанов (ознаки термінологічності) [58] та ін. Походження, структурні моделі та етимологічні особливості термінів аналізують: І. Дудкін (класифікація за будовою та способи перекладу) [21], Су Хюн Кім (етимологія та джерела походження термінів) [60], Г. Удовіченко (функції, класи, ознаки термінів у міждисциплінарних контактах) [100]. Питання співвідношення понять «термінологія» та

«терміносистема» порушують В. Бялик і Ю. Попович (теоретичне розмежування та структура терміносистеми) [8], Л. Зданевич (терміносистема у професійній підготовці) [24] та ін. На міждисциплінарний характер термінологічних досліджень звертають увагу М. Cabré (комплексний підхід до термінології) [76], R. Legarski (системність термінів у різних галузях) [88], В. Rieger (визначення терміна та структура знань) [74], Н. Suonpää (стандарти термінологічної роботи) [99]. В. Гарапко акцентує на ролі галузевої іншомовної термінології у формуванні професійного мислення [11]. І. Сімкова досліджує відповідність професійних стандартів у галузі перекладу освітнім вимогам до підготовки перекладачів, порівнюючи термінологічні описи компетентностей, видів діяльності та очікуваних результатів навчання у нормативних документах [51].

Попри значну кількість праць, комплексний аналіз термінології стандартів професійної діяльності перекладача (на відміну від викладача іноземних мов та змісту самих стандартів [51]), зокрема в аспекті структурно-семантичного аналізу та перекладацьких труднощів, ще не проводився. Водночас такі стандарти можуть відіграти ключову роль у формуванні нових стандартів вищої освіти, а відтак – освітніх програм і змісту освітніх компонентів професійної підготовки перекладачів у вітчизняних ЗВО. У сучасних умовах інтеграції України до європейського освітнього та професійного середовища особливої ваги набуває адекватне відтворення англomовної термінології професійних стандартів перекладу українською мовою. Однак значна частина термінів EMT Competence Framework, NOS-T та NOS-I досі не має системного опису, усталених відповідників або є предметом термінологічних розбіжностей, що актуалізує потребу глибокого лінгвістичного та перекладацького аналізу.

Тож актуальність обраної теми дослідження зумовлена інтенсивним розвитком перекладацької професії на фоні посилення ролі стандартів якості перекладу в європейському та глобальному просторах, а також необхідністю уніфікації української термінології, що описує компетентності,

професійні функції та види діяльності перекладача з огляду на потребу її адекватного використання у нових освітніх стандартах спеціальності В11 Філологія.

Об'єктом дослідження є англійська термінологія професійних стандартів перекладацької діяльності.

Предметом дослідження є структурно-семантичні характеристики та перекладацькі особливості термінів професійних стандартів перекладацької діяльності в ЄС та Великій Британії.

Матеріалом дослідження слугує корпус із 373 англійських термінів, вилучених методом суцільної вибірки з European Master's in Translation (EMT) Competence Framework [81], National Occupational Standards in Translation (NOS-T) [102] та National Occupational Standards in Interpreting (NOS-I) [101].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично встановити структурно-семантичні особливості англійських термінів зі сфери професійної діяльності та підготовки перекладачів і специфіку їх перекладу українською мовою.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- уточнити зміст понять *термін*, *терміносистема* та *термінологія* загалом та встановити особливості *педагогічної термінології* вищої освіти в межах європейського простору вищої освіти;
- схарактеризувати професійний стандарт як джерело галузевих термінів для професійної підготовки перекладачів;
- виявити структурно-семантичні особливості термінів зі сфери професійної діяльності перекладачі на основі професійних стандартів ЄС та Великої Британії;
- встановити основні перекладацькі стратегії та трансформації, які використовують для подолання труднощів перекладу галузевих термінів;
- розробити методичні матеріали для навчання англійської галузевої термінології за темою дослідження;

– викласти основні положення кваліфікаційної роботи німецькою мовою.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс методів, що забезпечують всебічний аналіз термінологічного матеріалу, дібраного з професійних стандартів перекладацької галузі.

Теоретичні методи: аналіз нормативних документів (EMT Competence Framework, NOS in Translation, NOS in Interpreting) та наукових джерел з термінознавства і перекладознавства; описовий метод – для з’ясування основних ознак терміна, структури терміносистеми професійних стандартів і загальних характеристик англomовних термінів; структурно-семантичне моделювання – для визначення продуктивних моделей творення термінів (Adj + N, N + N, N + Prep + N, V-ing + N тощо) та встановлення закономірностей їх формування.

Практичні емпіричні методи: метод суцільної вибірки – для повного охоплення термінологічного матеріалу, що міститься у професійних стандартах (373 одиниці); компонентний аналіз – для розкриття внутрішньої семантичної структури термінів та визначення інваріантних і диференційних сем; кількісний аналіз – для встановлення кількості одиниць різновидів термінів, їх тематичних груп та структурних моделей; зіставний і перекладацький аналіз – для добору українських відповідників, виявлення міжмовних розбіжностей та вибору способів їх перекладу.

Табличні та графічна методи: використані для систематизації матеріалу, узагальнення результатів, подання даних у вигляді таблиць, діаграм і графіків.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснено системний опис термінів професійних стандартів професійної діяльності та підготовки перекладачів EMT, NOS-T та NOS-I; виокремлено їх структурні моделі, семантичні групи та типові труднощі перекладу.

Практична значущість дослідження полягає в можливості використати його результати та матеріали для укладання термінологічних

глосаріїв, у практиці перекладу нормативних документів та у викладанні курсів із теорії і практики перекладу, а також у формуванні професійної компетентності студентів спеціальності В11 Філологія. Розроблені методичні матеріали можна використати в курсах теорії та практики перекладу і галузевого перекладу для формування термінологічної компетентності майбутніх перекладачів та для поглиблення методичної компетентності під час вивчення методики викладання іноземних мов.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення магістерської роботи висвітлювалися на Всеукраїнському науково-педагогічному форумі «Інноваційні технології в освіті» (Івано-Франківськ, 21–22 жовтня 2024 р.) та Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Міжкультурна комунікація в мультимодальному середовищі» (Івано-Франківськ, 29 жовтня 2025 р.) (див. дод А). За результатами виступів у збірниках відповідних конференцій співавторстві опубліковано тези [14; 71].

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 138 сторінок, із яких 79 сторінок – основний текст. Робота містить 15 рисунків і 10 таблиць. Список використаних джерел налічує 105 найменувань, з них 34 – іноземними мовами, 23 – електронні.

У вступі визначено мету, завдання, актуальність та практичну цінність дослідження. Перший розділ узагальнює підходи до вивчення терміна й терміносистеми, характеризує ключові поняття та аналізує специфіку функціонування термінів у стандартах EMT, NOS-T і NOS-I. У другому розділі подано характеристику цих стандартів, проаналізовано 373 терміни, визначено їхні семантичні риси, структурні моделі та способи творення, а також окреслено основні перекладацькі труднощі й оптимальні відповідники. Третій розділ присвячено методичним аспектам опанування термінології: розглянуто компетентнісний підхід, вимоги професійних стандартів і

запропоновано комплекс вправ для формування термінологічної компетентності майбутніх перекладачів; основні положення перекладено німецькою мовою. У висновках узагальнено результати та підтверджено досягнення поставленої мети.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗІ СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

1.1 Термін та термінологія у сучасній лінгвістиці: визначення, класифікація та ознаки

У сучасній лінгвістиці *термін* є важливим для спеціалізованої комунікації та наукових праць. За оцінками фахівців, кількість термінів у спеціалізованих текстах становить 30-80% лексики, а обсяг наукових знань у середньому подвоюється кожні п'ять-п'ятнадцять років. Таким чином, термінологія слугує інструментом передавання та набуття наукових знань [98, с. 89]. З погляду В. Гарапко, в умовах сьогодення ключовою рисою фахівця стає володіння іншомовною професійною комунікативною компетентністю, зокрема галузевою термінологією, що сприяє формуванню професійного мислення [11, с. 3]. Для цього слід розуміти суть поняття *термін*, його ознаки та функції, а також суміжні поняття – *термінологія* та *терміносистема*.

Основним складовим елементом термінології є *термін*, розуміння суті та функцій якого необхідні для проведення нашого дослідження.

Насамперед звернімося до історії виникнення поняття *термін*. Саме слово *термін* походить від латинського *terminus*, що означає «кінець, межа, закінчення». У Середньовіччі це слово набуло значення «визначення, позначення», а в давньофранцузькій мові *terme* мало значення *слово*. На думку Е. Літре, В. фон Вартбурга та П. Робера, у французькій мові саме воно породило *terme* – термін в сучасному розумінні [56, с. 112]. Згодом давньофранцузьке слово *terme* (*межа*) було запозичено в англійську мову, в якій пізніше почали вживати *term* на позначення спеціалізованих понять, що використовують в науковому та професійному дискурсі. Отож, як підсумовує

Г. Удовіченко, *термін* має спільні європейські корені, що відображає його багатозначний розвиток у мовах Західної Європи [100, с. 158].

Попри доволі тривалу, як ми переконалися, історію розвитку поняття *термін*, аналіз наукової та довідкової літератури засвідчує, що у світовій лінгвістиці досі не існує усталеного і визнаного всіма розуміння цього поняття. Проілюструємо це на прикладах, розпочавши з лексикографічних джерел.

Тлумачний словник української мови подає таке значення: слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо [63].

Філософський енциклопедичний пропонує таку дефініцію: *термін* – це «...слово або словосполучення, яке позначає поняття, що використовується в певній галузі знання з максимально точним смисловим визначенням» [69, с. 636].

Натомість словник англійської мови Cambridge Dictionary трактує поняття таким чином: «...a word or expression used in relation to a particular subject, often to describe something official or technical» [77].

Британський словник Oxford Learner's Dictionary описує *термін*, як «...a word or phrase used as the name of something, especially one connected with a particular type of language» [93].

Collins Dictionary пояснює *термін* схожим чином: «...a word or expression with a specific meaning, especially one which is used in relation to a particular subject» [80].

У словнику Merriam Webster знаходимо таку дефініцію терміна: «... a word or expression that has a precise meaning in some uses or is peculiar to a science, art, profession, or subject» [90].

Далі звернімося до наукової літератури. У термінологічних розвідках А. Дякова, Т. Кияка та З. Куделько узагальнено погляди науковців, які розуміють *термін* як спеціальне слово або словосполучення, що позначає професійне поняття у науці, виробництві, техніці чи управлінні, тобто у

певній організованій галузі знань чи діяльності. У науково-технічній традиції термін розглядають як єдність звукового знаку та відповідного поняття в межах певної системи знань [16, с. 10].

Розвиток цих поглядів прослідковуємо у дослідженнях О. Крижко, яка акцентує, що *терміном* може бути будь-яке слово, яке має чітку дефініцію. Саме дефініція визначає іменоване поняття й обмежену поняттєву сферу, забезпечуючи ізоляцію від повсякденних змістів омонімічного слова загальної лексики. Науковиця переконана, що дефініція терміна дає загальне уявлення про іменованій об'єкт (який може бути й конкретним, й абстрактним розумовим конструктом), одночасно усуваючи можливу неоднозначність, властиву однойменному слову загальної мови. Щобільше, коротку дефініцію слід вживати у нових галузях знання до того часу, поки буде дібрано вдалий термін. Тож за такої процедури, терміном може стати й штучно створене слово [30, с. 27].

R. Legarski, серед інших стратегій (як-от: запозичення з інших мов, поєднання наявних слів та додавання афіксів тощо) описує таку ж за перебігом процедуру створення нового терміна. Вона починається з ретельного аналізу основного поняття (його характеристик, взаємозв'язків з іншими поняттями та місця в ширшій системі знань певної галузі), який уможливить формулювання лаконічного й однозначного визначення, що відобразить основні характеристики поняття та забезпечить точне розуміння й використання терміна у цій галузі. Після валідації та перевірки, галузевими експертами, нові терміни та їх визначення включають до термінологічних баз даних, глосаріїв та стандартів для широкого прийняття й використання. Щодо самого поняття *термін*, то R. Legarski тлумачить його як: «... конкретне слово (словосполучення), яке має точним значенням у певному контексті або галузі. Терміни ретельно підбирають та визначають для представлення окремих понять у певній галузі» [88] (Переклад наш – А. Г.).

На думку Н. Suonuuti, *терміни* – це мовні вирази, які використовують для позначення понять. За структурою вони можуть бути одним словом, словосполученням або іншими знаковими елементами, зокрема символами. Такий підхід підкреслює, що термін є насамперед засобом точної репрезентації фахового поняття [99, с. 31] (Переклад наш – А. Г.).

У доробку В. Кияка та ін., детально окреслена така сукупність характеристик терміна:

- бути точним, однозначним, інформативним і нейтральним за стилем,
- вступати у системні зв'язки з іншими поняттями,
- утворювати разом із ними впорядковану терміносистему [15, с. 11].

Розвиваючи ці положення, Ю. Степанов виокремлює ключові ознаки терміна, які дають змогу встановити критерії термінологічності й визначити статус мовної одиниці в системі спеціального знання. До ключових ознак термінологічних одиниць науковець відносить: системність, точність, однозначність, наявність дефініції, експресивну нейтральність, відсутність синонімів, інтернаціональний характер, стислість, прозорість і стандартність [58, с. 1–2].

Системність означає входження терміна до певної терміносистеми, у межах якої слово набуває спеціалізованого значення. Чітка дефініція є необхідною умовою однозначності, оскільки саме вона окреслює обсяг і межі поняття. Сталість дефініцій у різних мовах досягається завдяки глобальному вживанню термінів, зумовлена їх походженням та забезпечує ефективну міжкультурну фахову комунікацію. Разом із відсутністю синонімів, однозначність забезпечує точність професійної комунікації, оскільки терміни, на відміну від загальноживаної лексики, переважно є моносемантичними. Важливими також є точність і стандартність терміна, який має адекватно передавати зміст поняття та функціонувати у закріпленій нормами формі. Експресивна нейтральність терміна гарантує об'єктивність наукового викладу, а вимога стислості й прозорості сприяє зручності використання та легкості інтерпретації терміна [1; 59].

Функцію терміна зазвичай трактують як його призначення у фаховій комунікації, тобто здатність слугувати засобом позначення спеціального узагальненого поняття. Терміни беруть участь у кількох взаємопов'язаних сферах: вони існують у лексико-семантичній системі мови як її мовні одиниці; водночас функціонують у терміносистемі конкретної галузі знань; та займають важливе місце в теоретичному апараті цієї галузі. У кожному з цих вимірів термін виконує свою специфічну роль, однак ці ролі формують цілісну, взаємозалежну систему. Тобто термін є поліфункційною одиницею, і його функції доцільно розглядати комплексно [40, с. 90].

Для забезпечення ефективної фахової комунікації та структуризації знань, терміни виконують низку ключових функцій: комунікативну, когнітивну, нормативну та організаційну. Комунікативна функція забезпечує точність, однозначність та стандартизованість висловлювання, усуваючи можливість багатозначного тлумачення. Когнітивна проявляється у тому, що терміни слугують системами знань, які надають фахівцю доступ до певних понять, їхніх ознак і взаємозв'язків. Нормативна функція закріплює загальноприйняті визначення та правила вживання, що сприяє уніфікації професійного дискурсу. Організаційна функція полягає у впорядкуванні документації та підтриманні цілісності поняттєвого апарату. Сукупність усіх перелічених функцій перетворюють термінологію на необхідний інструмент професійної діяльності, що підтримує якість комунікації, наукову точність і концептуальну послідовність [34, с. 143].

Після окреслення основних характеристик терміна та його функціональних особливостей доцільно перейти опису актуальних підходів до класифікації термінів. За першим критерієм, сферою функціонування, терміни поділяють на три групи: загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни та вузькогалузеві терміни. Загальнонаукові терміни функціонують практично в усіх галузевих терміносистемах, включно із загальнотехнічною лексикою. Міжгалузеві терміни використовуються в кількох споріднених або

навіть віддалених галузях знань. Вузькогалузові терміни властиві лише певній конкретній сфері й позначають специфічні для неї поняття [6, с. 226].

Однак, класифікація термінів не обмежується лише сферою їхнього функціонування.

За походженням виокремлюють:

- терміни, запозичені з давньогрецької, латинської та французької мов, тобто терміни-інтернаціоналізми (*філолог, лінгвістика, етимологія*);
- власне терміни (*мова, вимова, правопис*);
- термінологічні словосполучення змішаного типу із перевагою іменниково-прикметникових (*філологічні дані*) [60, с. 148].

Вкрай важливо брати до уваги й структурну будову термінів, оскільки саме вона визначає способи номінації та семантичну організацію фахових понять. За цим критерієм терміни поділяють на:

- терміни-слова, які є вираженими одним, єдиним словом (*term – семестр*);
- терміни-словосполучення, які своєю чергою поділяють на:
 - а) вільні словосполучення, де кожний з термінів може вступати у двосторонній зв'язок;
 - б) зв'язані словосполучення, де ізольовано взяті компоненти можуть і не бути термінами, а в поєднанні вони утворюють термін-словосполучення;
- багатокомпонентні терміни [21, с. 442].

Опрацьовані нами дані теоретичних джерел узагальнено графічно на рис. 1.1.

Останнім часом дедалі більше уваги приділяють дослідженню термінів у складі термінології та окремих терміносистем.

Вітчизняні та закордонні науковці-лінгвісти активно досліджують термінологію, визначивши її як об'єкт дослідження. Увага ряду науковців зосереджена на внутрішньосистемних і міжсистемних семантичних зв'язках термінів (організація систематичних структур), їхньому утворенні та

історичному розвитку [60]. Інші ж досліджують функціональний потенціал термінів у окремих галузях чи стилях комунікації, наприклад в освіті, чи у ще вужчому сегменті – медіаосвіті [50].

Як засвідчує аналіз наукової та довідкової літератури, термінологія не є однозначним поняттям. У різних лінгвістичних словниках по-різному тлумачать слово *термінологія*: одні джерела визначають це поняття як сукупність термінів певної галузі, інші – як систему понять або як науку про спеціальну лексику. Щоб показати ці відмінності, у табл. 1.1 узагальнено подано основні словникові дефініції.

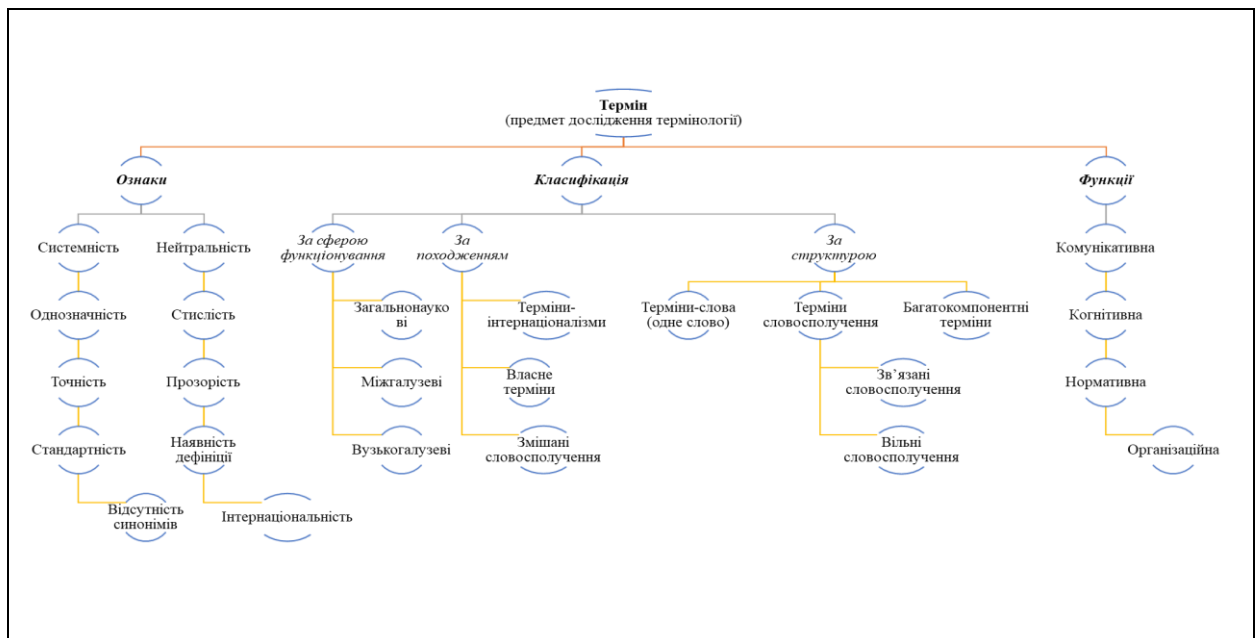

Рис. 1.1 Узагальнені характеристики терміна

Державний стандарт України (ДСТУ) ISO 1087-1:2007 пояснює *термінологію*, як: «...сукупність термінів, які відтворюють систему понять певної предметної галузі» [19, с. 9]. Німецький стандарт DIN 2342:2022-07 визначає термінологію у двох вимірах: з одного боку, як: «науку про поняття та їх позначення в фахових мовах» [82, с. 14], з іншого – як: «сукупність понять та їхніх позначень у певній галузі» [82, с. 16]. Отже, стандарт проводить чітку межу між теоретичним виміром термінології як самостійної

наукової дисципліни та практичним – як множини спеціалізованих лексичних одиниць конкретної професійної сфери.

О. Степанов поділяє таке тлумачення поняття *термінологія*. Це, по-перше, науковий напрям у межах мовознавства, що зосереджується на вивченні природи термінів, їхніх властивостей, структурних типів і принципів функціонування. А, по-друге, – сукупність спеціальних найменувань, що формують лексичний фонд певної галузі або мови загалом. Такий підхід дозволяє одночасно врахувати й теоретичний, і практичний вимір функціонування термінів у професійному дискурсі [58, с. 1].

Таблиця 1.1

Різні тлумачення поняття *термінологія*

Джерело	Пояснення
Тлумачний словник української мови	«...сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови.» [63]
Cambridge Dictionary	«...спеціальні слова або вирази, що використовуються у зв'язку з певною темою або діяльністю» [77] (Переклад наш – А. Г.)
Merriam Webster	«...технічні або спеціальні терміни, що використовуються в бізнесі, мистецтві, науці або спеціальній галузі» [90] (Переклад наш – А. Г.)
Collins Dictionary	«...це сукупність спеціальних слів і виразів, що використовуються у певній галузі» [80] (Переклад наш – А. Г.)

Отже, можна стверджувати, що вивченням термінів займається наука *термінологія*, яка досліджує закономірності їх утворення, функціонування та систематизації. Термінологія як дисципліна має міждисциплінарний характер і фокусується на створенні назв для спеціалізованих понять, які беруть за основу принципи лінгвістики, логіки та онтології. Залежно від сфери застосування, термінологію трактують по-різному:

- у лінгвістичній перспективі вона становить сегмент спеціалізованої лексики;
- у науково-технічних галузях слугує інструментом систематизації знань та професійного спілкування;

– для практичного використання – це сукупність мовних одиниць, що забезпечують чітке та лаконічне вираження думок [76, с. 32–33].

Розглянувши термінологію як набір лексичних одиниць, зосередимо увагу на її системній організації, тобто на характеристиці терміносистеми. Опираючись на дослідження Е. Скороходька, Ю. Попович та В. Бялик розмежовують ці два ключові поняття: якщо *термінологія* означає загальну сукупність фахових слів, що функціонують у певній науковій чи професійній галузі для відображення її спеціальних концепцій, то *терміносистема* є впорядкованою та структурно організованою множиною таких термінів, що перебувають у системних взаємозв'язках [8, с. 206]. На відміну від термінології, яка є динамічною й варіативною, постійно трансформуючись під впливом наукового та практичного прогресу, терміносистема є структурно організованою сукупністю термінів з чітко визначеними взаємозв'язками, що відбивають зв'язок між позначуваними поняттями. Терміносистема відтворює сегмент наукової картини світу та вирізняється системністю, відносною вичерпністю й чіткістю у репрезентації наукових, технічних і фахових концепцій конкретної галузі [8, с. 207]. Суголосні з таким визначенням і Л. Зданевич та Н. Фроленкова, які визначають терміносистему як впорядковану й логічно організовану сукупність термінів, що застосовується у певній сфері знань для репрезентації її основних понять, категорій і зв'язків між ними. Завдяки такій системності спеціальна лексика забезпечує точне та однозначне фахове спілкування, дозволяючи дослідникам і практикам чітко передавати наукову й технічну інформацію [24, с. 3].

Офіційний погляд на терміносистему зафіксовано у засадничому для термінології ДСТУ 3966:2009 «Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять», де вона визначена як: «...відносно замкнена, кількісно обмежена множина термінів, що відображає поняттєву систему певної предметної сфери на конкретному етапі її розвитку» [19, с. 5].

Аналіз наукової, довідкової та лексикографічної літератури дає можливість зробити висновок, що поняття *термін*, *термінологія* та *терміносистема* є ключовими елементами спеціалізованої комунікації, однак не мають єдиного усталеного трактування у лінгвістичній науці. Термін постає як основна одиниця позначення фахових понять, що характеризується точністю, однозначністю, системністю та наявністю чіткої дефініції. Різні словники та наукові школи по-різному акцентують структурні, семантичні й функціональні аспекти терміна, що свідчить про багатовимірність цього поняття. Термінологію, своєю чергою, розуміють як науку про терміни й одночасно як сукупність спеціальних найменувань певної галузі, кількість яких невпинно змінюється. На відміну від неї, терміносистема має чітку внутрішню організацію і відображає структуру понять у певній сфері знань на конкретному етапі її розвитку. Узагальнення різних підходів дозволяє стверджувати, що ефективність фахової комунікації й наукового опису значною мірою залежить від упорядкованості та системності термінів, що визначає подальшу важливість аналізу їх семантико-структурних характеристик у контексті цього дослідження.

1.2 Особливості педагогічної термінології європейського простору вищої освіти

Термінологічна лексика освітньої галузі є динамічною системою, яка постійно розвивається під впливом нових досліджень, технологій та соціальних запитів [59, с. 309]. Наприклад, у сучасній освіті з'являються такі терміни, як *цифрова компетентність вчителя (Teacher Digital Competence, TDC)*, що охоплює не лише технологічні, а й особистісно-етичні та особистісно-професійні компетентності. Також активно розвивається термінологія, пов'язана з інтеграцією штучного інтелекту в освіту, що передбачає нові підходи до педагогічної підтримки та персоналізованого навчання [72].

Як зазначає В. Гарапко, педагогічна термінологія органічно входить до складу загальнонаукової лексики, оскільки відображає загальні механізми формування наукової мови. Вона зберігає семантичні риси загальноповсякденної лексики, адаптуючи їх до потреб фахової комунікації у сфері освіти [11, с. 79]. Як складова частина загальнолітературної мови, педагогічна лексика використовує її засоби вираження та функціонує за її законами. О. Поплавець характеризує педагогічну лексику як упорядковану галузеву підсистему мови і науки, що характеризується системно-мовною і предметно-логічною єдністю свого змісту [46, с.100].

О. Сухомлинська вказує на те, що педагогічна термінологія охоплює систему термінів, які використовуються для опису теоретичних засад і практичних процесів навчання, виховання та освіти. У вузькому значенні ці терміни є сукупністю мовних одиниць, що позначають ключові поняття педагогічної науки та забезпечують точність фахового спілкування [61, с. 8].

Водночас попри позитивну оцінку розвитку педагогічної термінології, О. Степанова критично зазначає відсутність цілісної концепції педагогічного термінознавства та зниження культури терміновживання, що потребує розробки нових наукових понять. Науковиця вважає освітню термінологічну систему цікавим за складом і значним за обсягом шаром фахової лексики мов європейського ареалу, що є важливим об'єктом для аналізу спеціалістів у галузі лінгвістики. Проте, як зауважує О. Степанова, ця система професійних понять досі не отримала повного лінгвістичного опису, який розкрив би особливості лексико-семантичної структури цієї галузі, дарма що становить основу мови педагогічної науки та відіграє провідну роль у процесі виховання, навчання й розвитку особистості [59, с. 307].

Зауважено, що педагогічна терміносистема, на відміну від систем точних наук, часто має «м'який» характер, що означає її відносну гнучкість, неоднозначність та чутливість до інтерпретації. Це пояснюється глибоким зв'язком педагогіки з гуманітарними науками, такими як психологія,

соціологія, філософія, що вивчають складні та багатогранні аспекти людської поведінки, розвитку та соціальної взаємодії [28].

Будь-який термінологічний комплекс, як частина найдинамічнішого рівня мови – лексичного, активно розвивається, постійно збагачуючись новими одиницями. Кількісне розширення терміносистеми відбувається у результаті залучення лінгвістичного потенціалу, що передбачає створення або пошук питомого терміна або запозичення його з інших мов. Визначено дві основні тенденції поповнення термінологічних словників: національна (рідні слова отримують перевагу над іноземними) та міжнародна (проявляється у широкому використанні запозичених лексем, тобто йдеться не про інтернаціоналізми) [104]. У реаліях гармонізації європейського простору вищої освіти остання тенденція часто стає неминучою.

У цьому контексті важливо не лише простежувати шляхи поповнення терміносистеми, а й уточнювати змістове наповнення окремих термінів. Тому доречно звернутися до визначень, які окреслюють сутність фахових найменувань у педагогічній сфері. Щоб краще зрозуміти поняття *педагогічний термін* звернімося до напрацювань Н. Овчаренко, яка підкреслює, що поняття *педагогічного терміна*, яке виконує когнітивну функцію та характеризує систему взаємопов'язаних понять, що відповідають науковим засадам педагогічної галузі, формується як наслідок осмислення та фіксації явищ, предметів і процесів, пов'язаних із науковою та освітньою діяльністю. Педагогічний термін є складовою частиною спеціалізованого термінологічного апарату й покликаний точно, стисло та однозначно передавати професійно значиму інформацію [41, с. 65].

Класифікацію педагогічних термінів може здійснюють у різних наукових галузях, це залежить від мети та аспекту аналізу (див. рис. 1.2). Найпоширенішими є дві основні групи підходів: тематичний (педагогічний) та лінгвістичний. У межах педагогічної терміносистеми виокремлюють кілька структурно-змістових груп (загальнопедагогічні терміни, терміни теорії виховання, дидактичні терміни та терміни шкільної педагогіки) Такі групи

характеризують основні напрями розвитку педагогічного знання. До першої групи належать загальнопедагогічні терміни, які позначають фундаментальні категорії педагогіки, її провідні принципи, ключові закономірності, а також назви педагогічних напрямів, типологій, освітніх інституцій і суб'єктів навчально-виховного процесу. Другу групу становлять терміни теорії виховання, що фіксують зміст, логіку й структуру виховної діяльності, визначають способи, методи та організаційні форми її реалізації. Окремою є група дидактичних термінів, які репрезентують понятійний апарат процесу навчання, охоплюючи його зміст, методи, форми організації й спеціальну дидактичну номенклатуру. До четвертої група це терміни шкільної педагогіки, які характеризують особливості національної системи освіти та внутрішню структуру освітнього процесу [53, с. 189].

Рис. 1.2 Класифікація педагогічних термінів

Підкреслюючи важливість лінгвістичної класифікації педагогічних термінів, О. Сухомлинська, подає їх поділ, такий як: стабільні, умовні (індивідуально-авторські), педагогізовані, корелятивні, синонімічні та полісемічні. Стабільні терміни це усталені поняття педагогіки (*виховання, навчання, освіта* тощо). Умовні, або індивідуально-авторські, зустрічаються у творчості окремих педагогів і часто мають образний характер. Педагогізовані терміни утворюють за допомогою додавання прикметників (*педагогічна практика, виховний ефект*). Корелятивні охоплюють співвідносні пари понять (*аналіз – синтез, індукція – дедукція*). До синонімічних належать терміни з близькою семантикою (*учні – студенти*), а полісемічні мають кілька значень залежно від контексту (*виховання, метод*) [62, с. 8].

Додатково, педагогічні терміни виявляють тісну кореляцію з термінологією суміжних наук, що відображає міждисциплінарну сутність освітньої галузі. Педагогіка активно інтегрує поняття з психології, соціології, менеджменту, інформатики, формуючи гібридну термінологічну систему. Такий взаємообмін термінологічними одиницями, хоч й розширює понятійний апарат педагогіки, водночас створює виклики щодо однозначності тлумачення термінів у різних наукових контекстах [86].

Терміни в межах педагогічної терміносистеми можуть вступати у синонімічні, полісемічні чи омонімічні взаємозв'язки, що зумовлює складність їхньої внутрішньої організації. Науковиця також стверджує, що процеси творення педагогічних термінів підпорядковуються тим самим закономірностям, що й словотворення загальнонавчальної лексики: нові одиниці часто утворюються на основі уже наявного мовного матеріалу. Окрім того, значна частина загальнонаукових найменувань у педагогічній галузі є запозиченнями з грецької та латинської мов [11, с. 79].

Важливою характеристикою є й структурна різноманітність: за будовою педагогічні терміни класифікують як однослівні, двослівні та багатокомпонентні, що відображає різний рівень узагальнення та специфікації педагогічних понять.

Основу наукового педагогічного дискурсу, звичайно, складають однослівні терміни: *педагогіка, методика, дидактика, педагог, студент, абітурієнт, освіта, навчання, виховання, школа, диплом, докторантура, університет* тощо. Такі одиниці засвідчують словники педагогічних термінів та їх широка вживаність у сфері ключових слів до наукових праць у сучасній педагогічній науці [25, с. 29].

Двослівні терміни також засвідчені термінологічними словниками та словниками-довідниками педагогічних термінів: *реформування освіти, модернізація освіти, мобільність знань, зміст навчання, технологія навчання, технологія учіння, професійна культура, дистанційне навчання та ін.* Такі й подібні двослівні номінації перетворилися в понятійно-словесні комплекси, у яких простежується корелятивний зв'язок чи корелятивна нерозривність іменникових та прикметникових сем. Термінологічний статус таких номінацій підтверджує важливість кожного елемента та неможливість будь-яких трансформацій. Отже, з лінгвістичного погляду такі двослівні номінації «вписуються» в термінологію, активно поповнюючи склад термінів сучасної педагогічної науки [25, с. 29].

Багатослівні терміни (терміни, до складу яких входить більше 2-х повнозначних слів), що їх фіксують термінологічні словники або такі, що ними послуговуються науковці, включаючи їх у перелік «ключових слів» до своїх наукових статей): *нові технології навчання, європейська інтеграція освіти, європейський простір вищої освіти, академічна мобільність вищої освіти, європейський освітній простір* тощо [25, с. 29].

Динамічна євроінтеграція України в економічному, суспільно-політичному та освітньому вимірах зумовлює виникнення нових закономірностей у повсякденному житті українців і мотивує до поглиблення міжкультурної комунікації та співпраці. О. Степанова підкреслює провідну роль представників академічного середовища та освітніх інститутів у стимулюванні та втіленні європейського партнерства та зауважує, що євроінтеграція, яка активізувала розбудову наукової педагогічної термінології.

водночас виявила, що галузеві терміни можуть бути джерелом постановки та усвідомлення проблем, серед яких відсутність стрункої концепції педагогічного термінознавства, а відтак – і зниження культури терміновживання. Все це вказує на необхідність розроблення та узгодження нових наукових понять у сучасній педагогічній науці [59, с. 308]. Детальніше на способах перекладу та введення новітньої міжнародної термінології зі сфери освітньо-професійної підготовки перекладачів до української педагогічної термінології зупинимося у другому розділі нашої роботи.

Зважаючи на наявні сьогодні ресурси (Інтернет та штучний інтелект, електронні словники, термінологічні бази тощо), переклад термінології може здаватися легким завданням, проте аналіз різних аспектів цього процесу доводить хибність такої гіпотези. Здатність надати якісний переклад, який би відтворював зміст, який було закладено в тексті перекладу, та повністю відтворював його в мові перекладу є ознакою професіоналізму. Конкретна тематика, потреба зберегти контекст і рівень спеціалізації ставлять перед перекладачем широкий спектр труднощів, які необхідно вирішити [89, с. 4].

Якщо ж йдеться про основні труднощі перекладу педагогічної термінології, то вони зумовлені низкою факторів, серед яких зокрема: полісемія англійських термінів та терміносполучень, відсутність еквівалентів та ідеологічне навантаження. Для сучасної педагогічної термінології властива зовнішньосистемна, міжсистемна та внутрішньосистемна полісемія, наявність якої О. Поплавець пояснює, з одного боку, природою самого слова, яке узагальнює певну ознаку, що може бути властива й іншим предметам чи явищам та є результатом розвитку лексичного значення, а з другого, – специфікою розвитку педагогічної науки [46, с.102].

Т. Ускова ілюструє явище полісемії через дотичні до формування професійної компетентності перекладача терміни *revision* та *review*, які, маючи декілька значень, можуть створювати певні труднощі у перекладі. Якщо у професійному контексті *revision* означає процес перегляду або редагування перекладу для покращення якості (*“The editor performed a*

thorough revision of the translated text.” – «Редактор здійснив ретельне редагування перекладу.»), то в освітньому контексті це слово може також означати «повторення матеріалу» перед іспитом (“*She spent the weekend doing revision for her exam.*” – «Вона провела вихідні, повторюючи матеріал до іспиту.»). Водночас перекладацький контекст: *review* – це перевірка перекладу іншою особою для оцінювання його відповідності стандартам (“*Every translation must undergo a review stage.*” – «Кожен переклад повинен пройти етап перевірки.»). У загальному ж контексті слово може також означати «огляд» або «рецензію» (“*The book received positive reviews from critics.*” – «Книга отримала позитивні відгуки від критиків.») [67, с. 220]. Тож англійські освітні та перекладацькі терміни часто мають кілька значень, що можуть варіюватися залежно від контексту. Це створює значні труднощі для перекладачів, які повинні вибрати правильне значення в кожному конкретному випадку.

Терміни, які описують педагогічні явища, часто несуть в собі ціннісні, культурні та етичні конотації, що ускладнює їхню сувору стандартизацію та віднайдення еквівалентів у перекладі. Наприклад, поняття *педагогічна практика* охоплює широкий спектр методів та стратегій, які залежать від контексту, цілей навчання та індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу. Аналогічно, *педагогічне знання* означає не тільки теоретичні концепції, а й досвід, інтуїцію та етичні міркування [94].

Окрім цього в українській мові не завжди існують прямі еквіваленти для певних англійських термінів, що може бути пов’язано з відсутністю усталених концептів у національній традиції або з різницею у освітніх моделях та професійних стандартах, що вимагає створення нових термінів або застосування описових перекладів.

Для подолання труднощів у перекладі педагогічної термінології, слід дотримуватися кількох ключових принципів, запропонованих вітчизняними та закордонними науковцями, серед яких: контекстуальність, унормованість та системність.

Контекстуальність вимагає, щоб у перекладі кожного терміна було враховано конкретний контекст його вживання, оскільки значення слова може змінюватися залежно від галузі, підгалузі, типу тексту та цільової аудиторії. Тому перекладачеві слід аналізувати не лише лексичне значення, а й функціональне призначення терміна в реченні та тексті загалом [78, с. 7].

Унормованість полягає у використанні усталених і визнаних стандартів перекладу, що є критично важливим для офіційних та академічних документів. Забезпечити її допомагає використання глосаріїв, термінологічних баз даних та рекомендацій визнаних міжнародних і національних організацій. Унормованість забезпечує досягнення точності, ясності та відповідності перекладу, уникнення розбіжностей, які можуть виникнути як наслідок вільного або буквального перекладу [75, с. 1872].

Забезпечуючи унормування термінів, важливо зважати на чинник усталеності терміна в педагогічній лексиці, адже часом підвищена активність у термінотворенні призводить до неправильного введення в ужиток синонімів до вже усталених педагогічних термінів. О. Поплавець вважає, що для виокремлення особливостей термінотворення педагогічної лексики слід залучити комплексний аналіз та визначити застосовані словотвірні моделі [46, с.102].

Оскільки педагогічна термінологія української мови є системою, то у перекладі педагогічних термінів слід враховувати системні зв'язки та відношення [46, с.100].

Для перекладу педагогічної лексики використовують різні перекладацькі стратегії, на характеристиці деяких із них зупинимося далі.

Переклад за допомогою лексичного еквівалента – це відбір постійної лексичної відповідності, яка точно збігається зі значенням потрібного слова у мові перекладу. Приміром, *generic skills* – загальні навички, *knowledge society* – суспільство знань, *creative thinking* – критичне мислення [23, с. 74].

Калькування (дослівний або буквальный переклад) застосовують лише тоді, коли утворений таким способом перекладний відповідник не порушує

норми української мови. Наприклад, *pragmatic processing* – прагматичне оброблення, *verbal protocol* – словесний протокол, *translation strategy* – перекладацька стратегія. Недоліком калькування є те, що воно спрямоване на збереження семантики та структури поняття вихідної мови тексту, жертвуючи формальним елементом цільової мови [52, с. 93].

М. Дяченко наголошує на важливій ролі термінів, які мають еквіваленти в рідній мові і під час перекладу слугують опорними пунктами, від яких залежить розкриття значення інших слів. Такі терміни також краще забезпечують можливість з'ясувати зміст тексту. Наведені приклади одноквівалентних одиниць перекладу: *mind reading* (дослівно: читання думок) перекладається як *телепатія*; *mother tongue* – рідна мова [23, с. 74].

Транскодування як спосіб перекладу полягає в тому, що звукову та/або графічну форму слова вихідної мови передають засобами мови перекладу. Транскодування застосовують до термінів, якщо в науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати варіант, який би адекватно передавав зміст поняття. Наприклад, *triangulation* – триангуляція, *coach* – коуч, *online* – онлайн [52, с. 93].

До описового перекладу вдаються, коли не шукають відповідника до терміна, а натомість передають його значення описово. Цей опис має бути коротким, чітким і зрозумілим. Наприклад, *eyetracking* – процес визначення точки, на яку спрямовується погляд чи рух ока відносно голови, *eye tracker* – пристрій для визначення позицій очей та їхнього руху [52, с. 93].

У термінології поява синонімів вважається небажаною, оскільки термін має бути однозначним, нейтральним і позбавленим додаткових емоційних конотацій. Коли декілька найменувань позначають подібні поняття, між ними зазвичай існує ієрархія: один термін позначає ширшу категорію, інший – її уточнення. Це вдало ілюструють підібрані приклади: *контент-аналіз* конкретизує загальніший *метод аналізу*; *онтогенез* деталізує поняття *індивідуального розвитку особистості*; *інформальна освіта* є термінологічно

точнішим варіантом ширшого слова *самоосвіта*. Тож О. Степанова рекомендує у науковому стилі використовувати лише усталений варіант перекладу терміна. Водночас для перекладу науково-популярних текстів допускається застосовувати синоніми [59, с. 309].

Антонімію в термінології трактують як особливу характеристику лексичного значення слова, відображення протилежного в предметах і явищах об'єктивного світу. Більшість лексичних термінів-антонімів у фаховій метамові педагогіки – терміни-словосполучення. Наприклад, *формальна освіта – неформальна освіта* [59, с. 309].

В. Ковтунець та Н. Поліщук акцентують на унікальній специфіці педагогічної термінології європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО), яка зумовлена, з одного боку, її «м'яким» характером (на відміну від термінології природничої) і тісним зв'язком з гуманітарними науками, а з іншого – значним впливом Болонського процесу та Європейської рамки кваліфікацій (EQF) на її уніфікацію. Ця специфіка засвідчує складність освітньої сфери, де терміни часто є багатозначними та контекстуально залежними [28].

У червні 1999 року в італійському місті Болонья 29 міністрів освіти представили та підписали Декларацію, яка стала визначальним кроком у реалізації Болонського процесу. З того часу цей процес став важливою складовою європейської інтеграції [44, с. 150].

На всіх етапах Болонського процесу проголошено, що він є добровільним, полісуб'єктним, гнучким, відкритим, поступовим, багатовекторним і ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури, що не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи. Отже, в рамках Болонського процесу було сформульовано декілька ключових позицій, а саме: стандартизація освітніх рівнів, ступенів та контролю якості; запровадження кредитної системи ECTS; додаток до диплома, а також концепція «навчання впродовж життя» [4, с. 4].

Представлені пункти демонструють, як Болонський процес впливає на розвиток і уніфікацію термінології в європейській системі освіти. Насамперед це стосується уніфікації освітніх рівнів, де спільні назви ступенів (бакалавр, магістр, доктор) замінюють національні варіанти, забезпечуючи зрозумілість і порівнюваність кваліфікацій. Запровадження кредитної системи ECTS створює єдину одиницю виміру навчального навантаження – «кредит», що сприяє академічній мобільності та прозорості освітніх програм. Стандарти якості освіти також уніфікуються: формуються спільні терміни для позначення акредитації, стандартів якості й компетентностей, що дозволяє узгоджено оцінювати освітні програми в різних країнах. Єдиний формат додатка до диплома забезпечує спільну термінологію для опису результатів навчання, кваліфікацій і компетентностей. Ключовим інтегративним поняттям є концепція «навчання впродовж життя», яка встановлює спільне бачення безперервної освіти на європейському рівні. Загалом ці процеси сприяють формуванню узгодженої системи термінів, що робить європейську освіту більш прозорою, мобільною та взаємопорівнюваною [4, с. 4].

Іншим ключовим інструментом стандартизації термінології в європейському освітньому просторі стала Європейська рамка кваліфікацій (EQF), ухвалена у 2008 році. По-перше, EQF запровадила єдиний понятійний апарат, визначивши спільні для всіх країн-учасниць терміни, такі як «результати навчання», «компетентності», «дескриптори» та «кваліфікаційні рівні». Це забезпечило заміну різномірних національних термінологій стандартизованою системою. По-друге, восьмирівнева структура EQF з чітко сформульованими дескрипторами (знання, уміння, компетентності) уніфікувала підхід до опису освітніх ступенів і забезпечила можливість їх порівняння в міждержавному вимірі. По-третє, створення національних рамок кваліфікацій, узгоджених з EQF, сприяло впровадженню єдиної термінології на рівні державних освітніх систем. Це також забезпечило появу посилань на відповідний рівень EQF у кваліфікаційних документах. Крім

того, інтеграція EQF з ECTS сформувала цілісний термінологічний простір для опису навчального навантаження, структури програм та оцінювання освітніх досягнень [2, с. 204].

Отже, специфіка педагогічної термінології в європейському просторі вищої освіти полягає в її «м'якому» характері, тісному зв'язку з гуманітарними науками та міждисциплінарності, тоді як Болонський процес та EQF прагнуть до її уніфікації, акцентуючи увагу на чіткому визначенні результатів навчання та компетентностей для забезпечення прозорості та порівнянності кваліфікацій.

1.3 Професійний стандарт як джерело педагогічних термінів у професійній підготовці перекладачів

Європейські органи стандартизації (CEN, CENELEC та ETSI) визначають стандарт як документ, встановлений на основі консенсусу та затверджений визнаним органом, який надає правила, керівні принципи або характеристики для загального та багаторазового використання, спрямовані на досягнення оптимального рівня порядку. Розробка стандартів регулюється принципами консенсусу, відкритості, прозорості, національної прихильності та технічної узгодженості за участю понад 200 000 експертів з промисловості, державних установ, наукових кіл та громадських організацій, охоплюючи мережу з понад 600 мільйонів людей [84].

Міжнародні професійні стандарти забезпечують узгодження термінів на глобальному рівні, що полегшує інтеграцію України з Європою. «Ці стандарти допомагають адаптуватися до вимог глобального середовища та сприяють однозначності термінології» [31, с. 9].

N. Kumar пояснює *професійний стандарт*, як сукупність принципів, яких дотримуються для підтримання якості та рівня послуг, що надаються в певній галузі. А також, він додає, що стандарти є надзвичайно важливими і можуть впливати на бізнес, особисте життя та загальний успіх [87].

За Законом України «Про освіту», професійний стандарт – це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій [47].

Професійні стандарти в Україні створюються відповідно до Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів (постанова КМУ № 373), що передбачає чітку уніфіковану структуру документа, нормативну відповідність та обов'язкове узгодження з Національною рамкою кваліфікацій. Розроблення стандарту здійснюється уповноваженим органом або галузевою робочою групою, а проєкт проходить експертну оцінку Національного агентства кваліфікацій та погодження з репрезентативними професійними об'єднаннями. Після схвалення документ затверджується наказом центрального органу виконавчої влади та вноситься до Реєстру кваліфікацій, що забезпечує його офіційну дію, прозорість вимог і можливість періодичного перегляду [48].

У Великобританії, національний професійний стандарт (NOS) – це документ, що описує знання, навички та розуміння, необхідні для компетентного виконання роботи. Усі завершені та затверджені NOS зберігаються у базі даних UK Standards, яка забезпечує легкий доступ та можливість пошуку інформації про різні професії [87].

Структурна побудова професійних стандартів ґрунтується на сегментації професійної діяльності на базові трудові функції, кожна з яких супроводжується специфікацією вимог до знаннєвого та навичкового потенціалу працівника, а також визначенням критеріїв відповідності цим вимогам [42, с. 149].

Оскільки зміст будь-якого стандарту базується на чітко визначених поняттях – *кваліфікація, компетентність, трудова функція, результати навчання*, – саме професійні стандарти стають одним із ключових джерел актуалізації й розвитку термінів, що функціонують у галузі освіти [48].

Сфера використання термінів обмежена рамками фахової метамови, що дозволяє термінологічним одиницям функціонувати в своїй вузькоспеціальній терміносистемі, репрезентуючи при цьому структурні, семантичні та функціональні особливості. Професійний стандарт систематично описує знання, навички, компетентності та трудові функції, які фахівець повинен мати, слугуючи первинним нормативним джерелом для педагогічної термінології та розробки навчальних планів [73, с. 384].

Україна поступово інтегрується у європейський та світовий освітній простір, що вимагає перегляду системи та змісту професійної підготовки майбутніх філологів-перекладачів. Важливо враховувати досвід інших європейських країн при складанні освітніх програм і впроваджувати актуальні форми, методи і методики формування професійної перекладацької компетентності майбутніх філологів-перекладачів [17, с. 161].

Зв'язок між функціональними вимогами професійного стандарту та термінами, що їх описують, є прямим та нерозривним. Функціональні вимоги, такі як *здатність до міжкультурної комунікації, уміння працювати з термінологічними базами даних або забезпечення якості перекладу*, трансформуються в конкретні педагогічні терміни, що використовуються в навчальних планах та програмах [51, с. 2]. Ці терміни охоплюють широкий спектр понять, які є центральними для формування навчальних цілей та оцінювання перекладацької компетентності.

Наприклад, якщо професійний стандарт вимагає від перекладача «надання адекватного та точного перекладу спеціалізованих текстів», то це зумовлює включення в навчальні програми термінів, таких як *спеціалізований переклад, термінологічна база даних, глосарій та системи забезпечення якості перекладу* [51, с. 3]. Ці терміни стають містком до практичної частини підготовки, забезпечуючи, що студенти не лише вивчають теорію, а й оволодівають конкретними навичками та інструментами, необхідними для роботи в реальних умовах.

Професійний стандарт також сприяє оновленню освітніх програм, дозволяючи оперативно адаптувати зміст навчання до нових викликів та вимог, таких як швидкий розвиток технологій перекладу (наприклад, нейронний машинний переклад) [49, с. 28]. Це означає, що педагогічна термінологія має бути динамічною, постійно поповнюватися новими поняттями, щоб відображати сучасні тенденції та інновації у професійній сфері.

Таким чином, професійний стандарт не лише визначає мінімально необхідний рівень кваліфікації, а й формує єдине термінологічне поле, що інтегрує потреби роботодавців у систему освіти. Це гарантує, що терміни, які використовуються у процесі навчання, не є абстрактними поняттями, а безпосередньо відображають ключові аспекти майбутньої професійної діяльності перекладача.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ ЗІ СФЕРИ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄС)

2.1 Характеристика джерельної бази та формування термінологічної вибірки

Джерельну базу дослідження становлять три пакети нормативної документації загальноєвропейських та британських інституцій, які визначають професійні стандарти діяльності перекладачів, що здійснюють письмовий та/або усний переклад, а саме: *European Master's in Translation Competence Framework, 2022 (EMT)*, *National Occupational Standards in Interpreting (NOS-I)* та *National Occupational Standards in Translation (NOS-T)* [83; 101; 102].

Ці документи є ключовими регуляторами у сфері мовних послуг, оскільки встановлюють уніфіковані вимоги до змісту професійної діяльності та підготовки до неї, структуру компетентностей, перелік етичних норм, містять розлогий термінологічний апарат і критерії оцінювання виконаних перекладацьких завдань. Системність, стандартизованість і нормативний статус зазначених джерел дозволяють вважати їх надійною основою для формування термінологічного корпусу, релевантного як для професійного середовищу, так і для академічного перекладознавства.

Одним із базових документів є розроблений Європейською комісією *European Master's in Translation Competence Framework 2022 (EMT)*, який визначає професійний профіль перекладача магістерського рівня та містить структуровану рамку компетентностей, побудовану за принципами Європейської рамки кваліфікацій (EQF) [83]. Документ має чітку структуру:

вступ із визначенням ключових понять, виклад основних принципів побудови компетентнісної моделі, докладний опис п'яти сфер компетентності – *Language and Culture, Translation, Technology, Personal and Interpersonal, Service Provision*, а також перелік конкретних умінь, які необхідно сформувати у здобувачів у результаті завершення навчальної програми. Важливою особливістю ЕМТ є його термінологічна насиченість, оскільки документ містить усталені професійні терміни, що формують базу діяльності сучасного європейського перекладача. Такі терміни, як *quality control, domain-specific knowledge, pivot languages, MT literacy, localisation, accessibility, multimodal translation* та ін. окреслюють концептуальний простір, у межах якого вибудовується компетентнісний підхід до підготовки перекладачів. Значна частина цих термінів є міждисциплінарними, походять із суміжних галузей (інформаційні технології, менеджмент, бізнес-комунікація) та засвідчують гібридність компетентнісної моделі перекладача у ХХІ столітті. ЕМТ містить також численні терміни на позначення професійних дій (*analyse, revise, post-edit, draft, evaluate, implement*), що підкреслює процесуальний характер перекладацької діяльності та структурує робочий цикл перекладача як послідовність операцій, стандартизованих на європейському рівні [83].

Другий пакет документів, *National Occupational Standards in Interpreting (NOS-I)*, який характеризує британську модель визначення професійної компетентності усних перекладачів. Документ вирізняється чіткою модульною організацією та охоплює дев'ять стандартизованих одиниць (CFAINT01–CFAINT09) [101].

Кожна стандартизована одиниця містить сфери застосування, оцінні критерії професійної діяльності та перелік знань і вмінь, необхідних для виконання відповідних завдань. У професійному стандарті є велика кількість професійних термінів, характерних саме для усного перекладу: *one-way interpreting, two-way interpreting, consecutive interpreting, simultaneous/whispered interpreting, sight translation, immediate translation,*

relay interpreting, remote interpreting. Такі терміни функціонують як номінації специфічних видів перекладацьких процесів, які різняться за модальністю, технологією виконання та комунікативною ситуацією. Документ також містить терміни на позначення професійно-етичних і нормативних аспектів діяльності (*code of conduct, confidentiality, professional integrity, conflict of interest*), що формує етичну основу діяльності усного перекладача. Суттєве місце посідає термінологія, пов'язана з підготовкою до виконання завдання (*brief, information sources, technical journals, glossaries*), управлінням ризиками (*health and safety considerations, emotional and personal safety, risk assessment*), та взаємодією з іншими фахівцями. Така структурна організація та термінологічна насиченість дозволяє розглядати документ як первинне джерело галузевої термінології у сфері усного перекладу [101].

Третім важливим джерелом нашого дослідження є *National Occupational Standards in Translation (NOS-T)*, перший професійний стандарт діяльності письмових перекладачів у Великобританії [102]. Він містить одинадцять компетентнісних модулів, розділених на рівні: професійного перекладача та висококваліфікованого перекладача. Стиль подання документів – високоформалізований, оскільки вони виконують регуляторні функції. На сьогодні пакет об'єднує 11 модулів, кожен з яких має стандартну структуру:

- вступ із визначенням ролі перекладача,
- опис принципів професійної етики,
- модульний опис діяльності,
- окреслення очікуваних результатів,
- перелік знань і навичок,
- а також детальні критерії оцінювання виконання перекладацьких завдань [102].

Усі документи побудовані на принципах об'єктивної оцінності, що дозволяє трактувати кожен термін як одиницю нормативної професійної мови, усталеної у британському фаховому середовищі.

Стандарт вирізняється широким спектром термінів, що охоплюють увесь перекладацький процес: *text analysis, localisation, formatting requirements, ambiguity management, domain-specific terminology, proofreading, revision, back-translation, technical accuracy, presentation standards, translation packages*. Значна частина термінів у NOS стосується організації перекладацької діяльності (*task management, deadlines, client handling, negotiation, translation brief, quality assurance systems*), професійної взаємодії та впровадження технологій (*specialist software, corpora, file types, tagged formats*) [102].

Усі три професійні стандарти є термінонасиченими джерелами, оскільки вони містять різнорівневі термінологічні одиниці: однокомпонентні терміни (*localisation, revision, accuracy*), двокомпонентні терміни (*critical thinking, pre-translation preparation, community interpreting*), трикомпонентні структурні терміни (*quality assurance systems, domain-specific knowledge, translation brief analysis*), а також синтаксично ускладнені терміносполуки, характерні для професійних стандартів (*evaluate your performance as a translator, skills and systems for managing translation tasks, physical, emotional and personal disrepute*). Подібна багаторівнева організація термінологічного матеріалу відображає не лише комплексний характер сучасної перекладацької діяльності, а й широкий спектр знань і компетентностей, що формують зміст професійної підготовки перекладача.

Попри відмінності у структурі та рівні деталізації, наші проаналізовані стандарти (*European Master's in Translation Competence Framework 2022, National Occupational Standards in Interpreting* та *National Occupational Standards in Translation*) характеризуються чіткою логіко-структурною організацією та високою термінологічною насиченістю. Їхнє наповнення охоплює ключові професійні поняття, які описують компетентнісний профіль усного й письмового перекладача, вимоги до професійної діяльності, стандартизовані процедури, правила та очікувані результати роботи.

Структурно документи демонструють системний підхід до опису професійних компетенцій, проте ЕМТ подає їх у вигляді п'яти взаємопов'язаних блоків, а британські NOS – у формі модульних юнітів із чіткими критеріями результативності. Незважаючи на різні формати, всі документи містять багаторівневий і розгалужений набір фахових терміноодиниць, що охоплюють загальнопрофесійні (*quality assurance, risk assessment, service provision, CPD* та ін.) та вузькогалузеві (*translation competence, domain-specific knowledge, interpreting modes, localisation requirements* тощо) поняття. Насиченість фаховою лексикою та всеохопність описаних понять підтверджує високий рівень стандартизації й формалізації професійної сфери, що є важливим для її термінологічного опису.

Формування термінологічної вибірки здійснювалося шляхом суцільного вилучення термінів із структурованих частин документів та вибіркового вилучення додаткових терміноодиниць, що характеризуються повторюваністю або концептуальною значущістю для професійного дискурсу. Під час укладання вибірки було враховано номінативний характер термінів, їхню внутрішню системність, взаємопов'язаність у межах компетентнісних моделей, а також функціональну значущість для сучасної лінгвістично-перекладацької підготовки.

Для пошуку українських відповідників термінів із британських та європейських пакетів документів було залучено два українські професійні стандарти професії «Письмовий перекладач» і «Усний перекладач» Української асоціації перекладачів (англ.: Ukrainian Association of Translators and Interpreters, коротко – UATI) [65; 66]. Обидва документи містять усталені українські позначення ключових понять, офіційні дефініції, перекладацькі процеси, класифікації, а також терміносистеми, що відповідають сучасним українським нормам фахового мовлення. Зауважимо, що обсяг українських документів в декілька разів менший від англійських джерел, що зумовлено недостатнім рівнем розвитку професійної стандартизації на теренах України. Зіставлення європейських і британських термінів з українськими

відповідниками дало змогу відібрати найадекватніші українські відповідники, уникнути змістових розбіжностей і забезпечити термінологічну точність [65; 66].

У результаті опрацювання джерел сформовано корпус із 373 англомовних термінів за тематикою роботи, які представлено у додатку Б разом із українськими відповідниками. Укладена вибірка репрезентує професійний тезаурус перекладача та відображає актуальну структуру знань професійних умінь і навичок, що характерні для європейської та британської моделей професійної діяльності перекладача.

2.2 Структурно-семантичний аналіз термінів зі сфери підготовки перекладачів

Структурно-семантичний аналіз термінів, дібраних із документів *EMT Competence Framework*, *NOS in Interpreting* та *NOS in Translation*, дає змогу визначити особливості формування термінології, адекватної для сфери професійної діяльності, яку варто було би застосовувати, визначаючи завдання для професійної підготовки перекладачів.

Загалом, у стандартах професійної термінології перекладачів найчастіше можна зустріти такі терміни, як: *interpreting* – усний переклад (425 разів вжито), *language* – мова (413 разів), *unit* – модуль (379 разів), *skills* – навички (370 разів), *professional* – професійний (341), *translation* – переклад (280), *standards* – стандарти (257), *national* – національний (227), *performance* – виступ (203), *interpreter* – усний перекладач (193) та інші. Їхня кількість входжень була визначена за допомогою – Voyant Tools (за посиланням: <https://voyant-tools.org/>), вебплатформи для аналізу текстових корпусів. Ця платформа автоматично опрацьовує завантажені документи, виділяє найуживаніші слова, демонструє їх розподіл у текстах, формує словникові списки та візуалізації. Цей інструмент дозволив отримати об'єктивні дані щодо того, які терміни є найбільш репрезентованими у професійних стандартах та які концепти формують ядро перекладацької терміносистеми.

competence descriptor, required competencies, personal and interpersonal competence, bilingual skills, multilingual communication, knowledge base тощо.

Найбільша чисельність цієї групи є закономірною, оскільки професійні стандарти орієнтовані на компетентнісний підхід і детально описують вимоги до підготовки та професійного профілю усного або письмового перекладача.

Таблиця 2.1

Тематичні групи термінів

Тематична група	Кількість	Відсоток	Приклади
Компетентності та знання	95	27%	<i>translation competence, linguistic competence, intercultural competence, subject-matter expertise</i>
Перекладацькі процеси та технології	80	23%	<i>translation memory, CAT tools, post-editing of MT, terminology extraction</i>
Оцінювання якості та контролю	55	16%	<i>quality assurance, quality assessment, error category, coherence assessment</i>
Усний переклад (види, умови, техніка)	50	14%	<i>simultaneous interpreting, remote interpreting, interpreting mode, interpreting constraints</i>
Професійна діяльність, менеджмент і документація	40	11%	<i>project management, service provider, contractual terms, client agreement</i>
Комунікація та соціально-прагматичні аспекти	20	6%	<i>client communication, communication flow, audience comprehension, negotiation skills</i>
Навчання, розвиток та педагогічна поняття	15	4%	<i>learning outcomes, competence framework, skill development</i>

Другою за чисельністю є група, яка охоплює 80 термінів (23%), які описують перекладацькі процеси, технології та інструменти. Приміром, *translation workflow, translation techniques, translation strategy, terminology management, terminology planning, terminology research, MT output, file conversion, text segmentation, alignment, translation environment, production time* та ін.

Це підтверджує зростання ролі цифрових засобів, робочих процедур і термінологічної обробки в сучасній практиці перекладу.

Третю за обсягом групу, саме 55 одиниць (16%), становлять терміни, пов'язані з оцінюванням якості, адже стандарти містять розгорнуті переліки критеріїв, типів помилок та процедур контролю. Наприклад: *output assessment, translation quality, text quality, coherence assessment, terminological accuracy, style consistency, quality review, performance review, assessment briefing* тощо.

Рис. 2.2 Узагальнена діаграма тематичної класифікації термінів

Наступний тематичний пласт формують 50 термінів (14%), які описують усний переклад, його види та умови виконання. До такої групи можна віднести наступні терміни: *consecutive interpreting, whispered interpreting, sight interpreting, relay interpreting, team interpreting, speech rate, speech clarity, speaker intention, non-verbal cues, paralinguistic features, remote interpreting, on-site interpreting* та інші.

Ця група є потрібною, оскільки вона встановлює професійні стандарти для інтерпретаторів, визначає їхній функціональний репертуар, та формує вимоги до умов роботи (*acoustic conditions, interpreting booth*). Відсутність цих термінів зробила б терміносистему неповною і не репрезентативною щодо усної перекладацької практики.

Менші за обсягом, проте не менш важливі групи – це терміни, які стосуються організації професійної діяльності, комунікації та освітньо-педагогічних аспектів.

Оскільки перекладач працює не лише з текстом, але й виконує проєктні, організаційні та адміністративні функції, ми виокремили окрему тематичну групу «Професійна діяльність, менеджмент і документація» обсягом 40 терміноодиниць (11%) від усієї вибірки. До цієї групи входять такі терміни, як: *workflow management, time management, resource management, task management, risk management, project analysis, project timeline, project specifications, intellectual property, confidentiality obligations* та інші.

Стандарти NOS-T та EMT підкреслюють важливість уміння управляти проєктами, документами, термінами та ризиками. Тому ця група термінів описує структуру перекладацького проєкту, взаємодію із замовником, та комерційні й правові аспекти. Без неї професійний профіль перекладача був би зведений лише до лінгвістики, що суперечить сучасному розумінню професії.

До наступної тематичної групи «Комунікація та соціально-прагматичні аспекти» входять лише 20 термінів, що становить 6% від загальної вибірки. Терміни цієї групи описують взаємодію з клієнтом, комунікативні стратегії, соціолінгвістичні фактори і поведінкові та прагматичні норми. Приміром: *speaker support, professional communication, message transfer, role boundaries, interaction management, speaker monitoring, cultural adaptation, pragmatic equivalence, discourse conventions* тощо.

Остання тематична група «Навчання, розвиток та педагогічні поняття» налічує 15 одиниць (4%). Вона охоплює: освітні результати, навички розвитку, підготовчі матеріали та педагогіку перекладу. Прикладами цієї групи є такі терміни, як: *training materials, teaching materials, preparation materials, assignment briefing, mentoring process, learning progression, trainee interpreting* та інші.

Тематичний розподіл термінів вибірки засвідчує комплексний характер досліджуваної терміносистеми, у якій поєднуються когнітивні, технологічні, процедурні та організаційні компоненти професійної діяльності перекладача.

Проведений тематичний поділ дав змогу упорядкувати термінологічний матеріал за сферами його функціонування та окреслити ключові напрямки професійної діяльності перекладача, відображені у нормативних документах. Однак лише тематичної класифікації недостатньо для повного розуміння специфіки терміносистеми, адже кожен термін не лише належить до певної галузевої сфери, але й має внутрішню структурно-семантичну організацію. Саме тому наступним етапом аналізу є семантичне опрацювання термінів, яке дозволяє простежити їхні значеннєві особливості, виявити типи термінологічних значень, встановити системні зв'язки між одиницями та з'ясувати закономірності формування термінів у досліджуваній сфері.

Семантична структура терміносистеми демонструє переважання абстрактних понять, які охоплюють значну частину вибірки. Терміни *coherence* (зв'язність), *consistency* (послідовність), *competence* (компетентність), *accuracy* (точність), *mediation* (посередництво), *adaptation* (адаптація), *assessment* (оцінювання) позначають нефізичні, процедурні та когнітивні явища, що відповідає характеру професійних стандартів. Домінування абстракцій зумовлено тим, що нормативні документи описують передусім компетентності, процедури та критерії якості, а не матеріальні об'єкти.

Метафоричні елементи у вибірці представлені мінімально та не формують окремої продуктивної моделі. Поодинокі випадки метафоризації, як-от *workflow* чи *communication flow*, зберігають лише залишкову образність і виконують функцію технічних позначень. Це відображає прагнення професійних стандартів до формалізованої, нейтральної та однозначної термінології, де образні найменування практично не застосовуються.

Полісемія трапляється помірно часто та переважно стосується тих лексичних одиниць, які функціонують і в загальноживаній мові. Наприклад,

- *review* може означати перегляд, рецензування або ж перевірку;
- *adaptation* – пристосування, редагування тексту чи просто адаптація;
- *evaluation* – оцінка та оцінювання.

Така варіативність створює перекладацькі труднощі через широту контекстів, нечіткі міждисциплінарні межі та змістові розбіжності між англійською й українською мовами, що унеможлиблюють пряме калькування й вимагають контекстуального аналізу для адекватного перекладу.

Отримані результати семантичного аналізу окреслили ключові терміни, які є основою професійної діяльності перекладача, а також продемонстрували, домінантні одиниці нормативної термінології. Однак, для кращого розуміння принципів організації терміносистеми важливо простежити, яким чином ці значення формально виражаються у мовній структурі. Тому пропонуємо зосередитись на вивченні структурної будови термінів, що дає змогу встановити їх компонентний склад і виявити закономірності творення термінологічних одиниць у досліджуваній дисципліні, розподіливши їх на однокомпонентні, двокомпонентні, трикомпонентні та багатокомпонентні. Результати отриманого дослідження внесені у табл. 2.2 та зображені на рис. 2.3.

Домінантною групою є група двокомпонентних термінів – 293 терміни із 373 (79%). Переважання двослівних структур свідчить про прагнення до точності, стандартизації та формальної чіткості, що є характерним для професійної мови перекладу. Такі терміни описують ключові компетентності (*translation competence, information management, memory skills*), процеси (*quality assurance, pre-session preparation, information sourcing*) операційні дії (*project management, production time, process documentation*), тобто охоплюють найуживаніші та базові для професії поняття.

Однокомпонентних термінів налічується 34, що становить 9% вибірки. Вони посідають друге місце. Однокомпонентні терміни переважно репрезентують абстрактні лінгвістичні поняття (*coherence, cohesion,*

responsibility), основні процеси (*localisation, adaptation, addition*) або інтернаціоналізми (*mentor, glossary, stakeholder*), які увійшли до фахового вжитку без істотних структурних модифікацій. Порівняно низька частка однокомпонентних термінів можемо пояснити специфікою професійної сфери перекладу, де більшість понять потребують точної диференціації та формалізованого опису, що неможливо досягти за допомогою коротких, односкладових одиниць.

Однокомпонентні терміни представлені простими (*register, corpus, mentor*), деривативними (*localisation, accessibility, inconsistency*) та словотвірними формами (*proofreading, note-taking, teamwork*). Вони позначають базові поняття, абстрактні процеси або окремі операції. Проте їх кількість є найменшою, і більшість важливих понять у стандартах передаються дво-, три- та багатоконпонентними структурами.

Таблиця 2.2

Кількісний розподіл вживання термінів за структурою

Структура терміна	Приклади	Кількість	Відсоток
Однокомпонентні	<i>Adaptation</i> <i>Coherence</i> <i>Mistranslation</i>	34	9%
Двокомпонентні	<i>Translation competence</i> <i>Quality assurance</i> <i>Communication skills</i>	293	79%
Трикомпонентні	<i>Audio quality assessment</i> <i>Public service translation</i> <i>Emerging job profiles</i>	23	6%
Багатоконпонентні	<i>Produce sight translations within interpreting assignments</i> <i>Undertake remote interpreting assignments</i> <i>Physical, emotional and personal safety</i>	8	2%
Абревіатури	<i>CAT, MT, QA</i>	14	4%

Третю за чисельністю групу формують 23 трикомпонентні терміни, частка яких становить 6%. Незважаючи на порівняно невисоку продуктивність, саме вони відображають складність процесів, технологічну багатовимірність та багатоступеневість професійної діяльності перекладача. До цієї групи належать найменування процедур та інструментів, які містять уточнювальні компоненти: *draft written translation*, *source text ambiguity*, *simultaneous interpreting output*. Наявність декількох опорних елементів у структурі таких термінів забезпечує деталізацію операцій, розмежування подібних процесів та точне маркування спеціалізованих сфер діяльності.

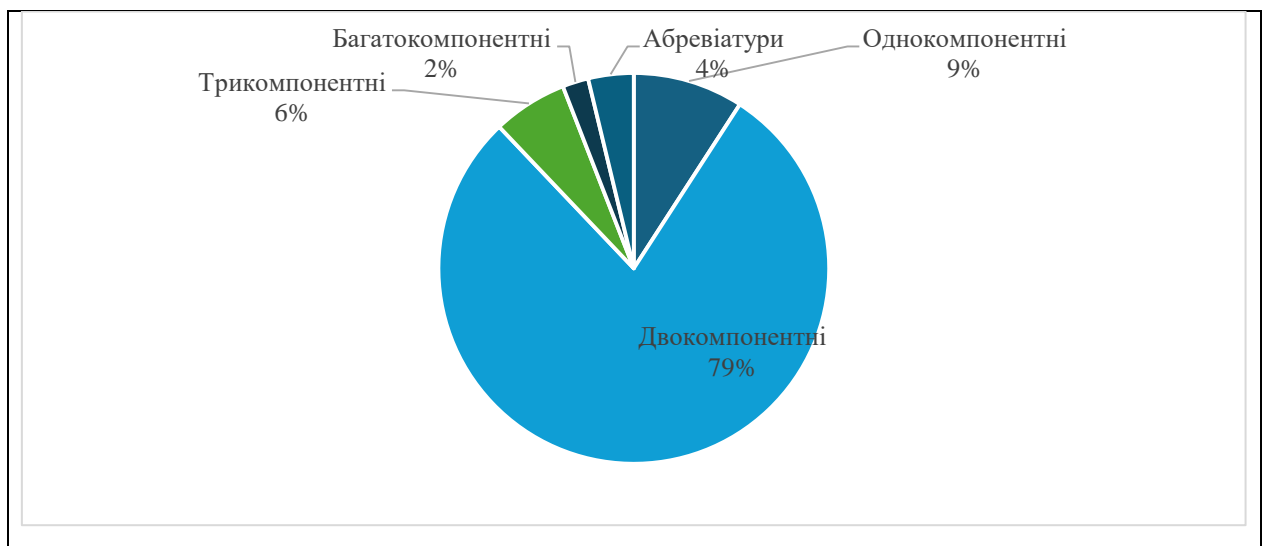

Рис. 2.3 Графічне зображення розподілу термінів за структурними типами

Найменшою за чисельністю є група багатокомпонентних термінів, яка становить лише 2% від загальної вибірки. У межах проаналізованої вибірки виявлено вісім багатокомпонентних термінів (з них 6 – чотирикомпонентних і 2 – п'ятикомпонентних). До цієї групи належать термінологічні одиниці складної синтаксичної будови, що функціонують переважно у стандартах ЕМТ та позначають комплексні дії, процеси або багатоаспектні явища, які неможливо відтворити короткими синтаксичними моделями: одним словом чи двокомпонентним терміном-словосполученням. Такі терміни використовують тоді, коли поняття потребує деталізації або точного

виокремлення складного професійного явища. Прикладами таких термінів є: *assess one's ability to undertake interpreting assignments* (оцінювати власну готовність виконувати завдання), *evaluate and develop professional practice* (оцінювати та вдосконалювати професійну практику), *produce sight translations within interpreting assignments* (виконувати переклад із аркуша під час усного перекладу), *evaluate and improve translation services* (оцінювати та вдосконалювати послуги перекладу). Як бачимо, багатоконпонентні терміни зустрічаються епізодично і формуються за різними, нерегулярними схемами (*produce sight translations within interpreting assignments, undertake remote interpreting assignments, skills and systems for managing translation tasks*). Тож нам не вдалося виокремити продуктивні моделі таких термінів, як у випадку з двокомпонентними чи трикомпонентними структурами, про що детальніше описано далі.

Окремо виділено аббревіатури, які використовуються рідше (14 одиниць, 4%), проте все ж зустрічаються в технологічних, стандартизованих і процедурних контекстах (*CAT, MT, QA*). Більшість аббревіатур має пояснення в професійних стандартах (наприклад, *CAT – computer-assisted translation tools, MT – machine translation* та *TM – translation memory*). У стандартах NOS з усного перекладу скорочення майже не застосовуються, а в українських стандартах УАПІ аббревіатури взагалі відсутні: там подають тільки повні терміни. Доходимо висновку, що малий відсоток вживання аббревіатур зумовлений тим, що нормативні документи надають перевагу розгорнутим словосполученням, які забезпечують точність і однозначність термінів та допомагають уникнути подвійного трактування.

Аналіз дво- та трикомпонентних термінів з професійних стандартів виявив ряд моделей, які найчастіше зустрічаються в аналізованих документах (див. табл. 2.3 та рис. 2.4).

Зокрема серед двокомпонентних термінів домінує структура N + N (63%): *translation memory* (пам'ять перекладів), *quality assurance* (забезпечення якості), *client feedback* (відгук клієнта). Вони широко

застосовуються для назв процесів, інструментів, документів та організаційних елементів професійної діяльності (*project management, terminology database, translation memory, service provider*). Це відповідає тенденції професійної мови до лаконічного позначення складних понять через компактні іменникові конструкції.

Таблиця 2.3

Структурні моделі дво- та трикомпонентних терміносполук

Модель	Приклади	Кількість вживання	Відсоток
N + N	<i>Terminology management</i> <i>Target audience</i> <i>Translator's notes</i>	190	63%
Adj + N	<i>Professional development</i> <i>Legal interpreting</i> <i>Contextual accuracy</i>	96	32%
N + N + N	<i>Machine translation output</i> <i>Service provision competence</i> <i>Source text ambiguity</i>	16	5%
N + Conj + N + N	<i>Language and culture competence</i>		

Іншими моделями двокомпонентних термінів є Adj + N (32%): *linguistic competence* (лінгвістична компетентність), *confidential document* (конфіденційний документ), *remote interpreting* (віддалений усний переклад). Досить висока продуктивність такої моделі термінів пояснюється тим, що вона є найзручнішою для позначення компетентностей, видів діяльності та якісних характеристик, характерних для стандартів ЕМТ та NOS-I/NOS-T.

Третьою за чисельністю є група трикомпонентних структур. Найчастіше трикомпонентні терміни мають структури N + N + N або N + Conj + N + N (5%): *translation memory tool* (інструмент пам'яті перекладів), *user needs analysis* (аналіз потреб користувача), *source language error* (помилка у вихідному тексті).

Найменш продуктивною серед двокомпонентних структур є модель N + Prep + N, яка становить лише 1% від усієї вибірки. До неї належать терміни: *conflict of interest* (конфлікт інтересів), *attention to detail* (увага до деталей), *terminology for preparation* (підготовча термінологія). Незважаючи, на таку малу кількість, дана модель виконує важливу функцію, оскільки є необхідною для точного відтворення багаторівневих дій і зв'язків.

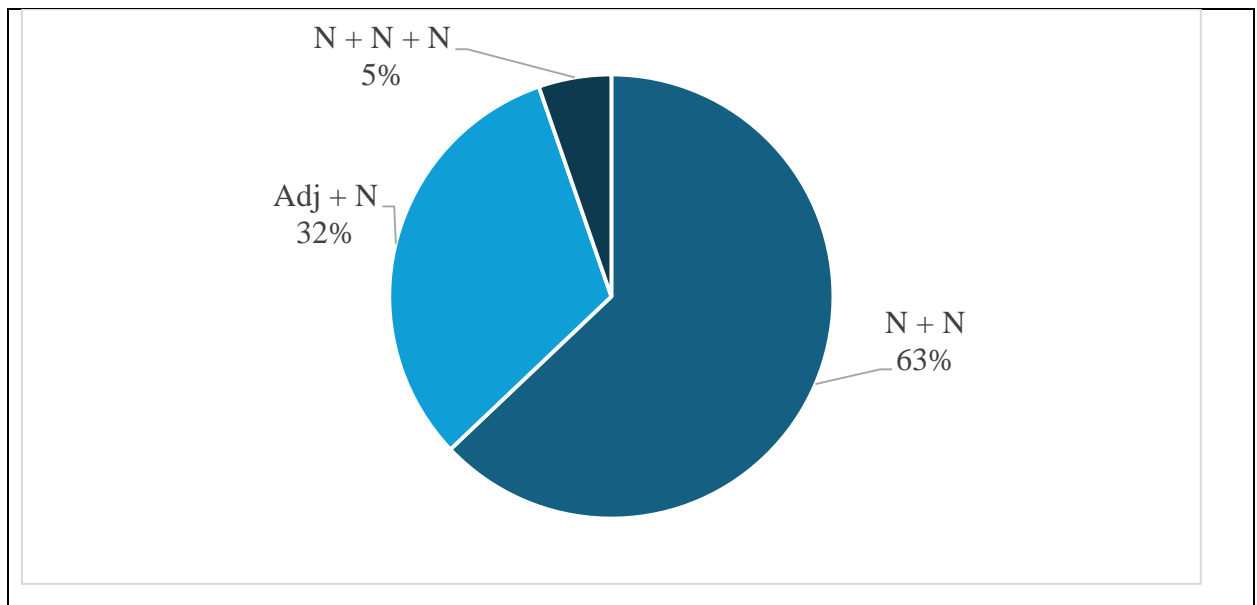

Рис. 2.4 Графічне зображення структурних моделей дво- та трикомпонентних терміносполук

Ще менш продуктивними виявилися моделі Adj + N + N, N + Adj + N та Adj + Conj + Adj + N, які разом становлять лише 1,9% вибірки. До них належать поодинокі терміни, зокрема *public speaking skills* (навички публічного мовлення), *continuous professional development* (підвищення професійної кваліфікації).

Через таку незначну кількість зазначені структури не були включені до узагальноної таблиці, проте їхня присутність демонструє структурне різноманіття терміносистеми та відображає специфічні концепти, що фіксують розширені або уточнені характеристики професійної діяльності перекладача.

Проведене групування термінів за структурними моделями дозволило визначити продуктивні формати термінотворення та окреслити їхню частотність у вибірці.

Наступним кроком є зіставлення англійських і українських структур, що дає змогу простежити, як модель англійського терміна відтворюється у перекладі. Аналіз структурних моделей обох мов виявляє кілька ключових тенденцій (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Відмінності у структурі термінів

Англійська модель	Українська модель	Приклади
Однокомпонентні терміни (N / V-ing / Derivatives)	Однослівний термін (N, віддієслівний іменник)	<i>glossary</i> – глосарій <i>confidentiality</i> – конфіденційність <i>editing</i> – редагування
Двокомпонентні терміни (N + N)	N + N (у родовому відмінку)	<i>translation memory</i> – пам'ять перекладів <i>skill development</i> – розвиток навичок <i>quality assurance</i> – забезпечення якості
	Adj + N	<i>domain conventions</i> – галузеві конвенції, <i>subject-matter expertise</i> – фахова компетентність <i>training materials</i> – навчальні матеріали
Трикомпонентні та більше терміни (N + Adj + N та N + Conj + N + N)	N + Adj + N	<i>machine translation output</i> – результат машинного перекладу, <i>continuous professional development</i> – підвищення професійної кваліфікації <i>draft written translation</i> – чорновий письмовий переклад
	N + Conj + Adj + N / Adj + Conj + Adj + N	<i>language and culture competence</i> – мовно-культурна компетентність, <i>personal and interpersonal competence</i> – особистісна та міжособистісна компетентність

У категорії однокомпонентних термінів спостерігається висока ступінь відповідності, де англійські іменники або герундіальні форми (наприклад,

accessibility, editing, note-taking) перекладаються українськими іменниками, часто віддієслівними (*доступність, редагування, конспектування*).

Структурні розбіжності найчастіше виникають у перекладі двокомпонентних термінів. Для англійської мови характерне використання іменникової структури (N + N) (наприклад, *risk management, translation strategy, project timeline*), що забезпечує синтаксичну стислість. Українська мова, для забезпечення граматичної узгодженості та однозначності, частіше розгортає цю модель у структуру N + N (у непрямому відмінку) (*управління ризиками, стратегія перекладу, графік проєкту*) або трансформує атрибутивний іменник у прикметник (*domain conventions – галузеві конвенції, genre adaptation – жанрова адаптація, reference documents – довідкові документи*).

У багатокомпонентних термінах англійська мова створює максимально компактні структури (*speaker intention analysis, audio quality assessment, performance criteria review*), тоді як українська мова частіше розгортає їх через родовий відмінок або підрядні зв'язки (*аналіз наміру мовця, оцінювання якості аудіо, перегляд критеріїв виконання*).

Зазвичай українські терміни є довшими за своїх англійських відповідників, що може ускладнювати їх використання в обмежених текстових просторах (наприклад, у таблицях або презентаціях), наприклад: *public service translation – переклад для державних служб, revision workflow – робочий процес редагування, workload management – керування робочим навантаженням*, та ін.

Проведений аналіз засвідчив, що терміносистема професійних стандартів сформована за чіткими структурними принципами й відображає змістові пріоритети документів та специфіку англійського термінотворення. Виявлені моделі (від однокомпонентних до багатокомпонентних структур термінів) показують, як різні формати передають складність професійних процесів, технологічних операцій та компетентнісних вимог. Разом із тим, просте зіставлення структур не дає відповіді на питання, яким чином ці

одиниці переходять з англійської в українську терміносистему та які зміни при цьому відбуваються.

Саме тому наступний підрозділ 2.3 зосереджено на аналізі перекладацьких стратегій і трансформацій, що застосовуються під час відтворення термінів.

2.3 Аналіз перекладацьких стратегій та трансформацій у відтворенні термінології

Аналіз перекладених терміноодиниць, дібраних із пакетів документів, дає можливість визначити домінантні перекладацькі стратегії, застосовані при відтворенні англійських термінів українською мовою. Порівняння англійських термінів та українських відповідників показує, що перекладачі прагнуть досягти максимальної термінологічної точності, зберігаючи структурні та семантичні характеристики терміна, що є ключовим для професійних стандартів перекладацької діяльності. Аналіз фактичного матеріалу дозволив виокремити основні способи відтворення англомовних термінів українською мовою та класифікувати використані трансформації.

Розпочнімо зі стратегій прямого перекладу, а саме із запозичення та калькування. Значна частина досліджуваної термінології відтворено за допомогою стратегій, що зберігають формальну відповідність та семантичну цілісність.

Запозичення полягає у введенні терміна з мови оригіналу в переклад без змін або з мінімальною адаптацією. У проаналізованій нами вибірці це стосується переважно однокомпонентних термінів або інтернаціоналізмів, які стали частиною української фахової лексики. Наприклад: *register* – *регістр*, *corpus* – *корпус*, *format* – *формат*, *glossary* – *глосарій*.

Окремої уваги у вибірці заслуговують англійські терміни, які є запозиченнями з інших мов (латинської, грецької та французької). Їх наявність у мові оригіналу суттєво впливає на вибір перекладацької стратегії,

часто спрощуючи пошук відповідника завдяки існуванню спільних етимологічних коренів в українській мові (інтернаціоналізмів) (див. табл. 2.5).

Аналіз даних табл. 2.5 показує, що етимологічна прозорість терміна (як у випадку із запозиченнями з латинської мови) сприяє використанню стратегії транскодування. Натомість наявність міжмовних омонімів або специфічних конотацій у запозиченнях (як у випадку із запозиченим терміном з французької мови *liaison*) змушує перекладача вдаватися до функціональних заміन або пошуку питомих відповідників для точної передачі змісту.

Таблиця 2.5

Англійські запозичені терміни

Група запозичень	Приклади	Стратегія та коментар
Запозичення з латинської та грецької мов	<i>Corpus</i> – корпус <i>Glossary</i> – глосарій <i>Audiovisual</i> – аудіовізуальний (у складі <i>audiovisual translation</i>)	Транскодування / Морфологічна адаптація (використовується завдяки статусу інтернаціоналізмів)
Запозичення з французької мови	<i>Genre</i> – жанр (у <i>genre conventions</i>)	Транскодування (французький корінь зберігається в обох мовах)
	<i>Liaison</i> – взаємодія (у <i>client liaison</i>)	Функціональна заміна (заміна неоднозначного запозичення на питомий термін)
Терміни змішаного походження	<i>Speaker intention</i> – намір мовця	Калькування (поєднання англійського <i>speaker</i> та латинського <i>intention</i> відтворюється дослівним перекладом обох компонентів)

Стратегія транскодування застосовується здебільшого до міжнародних деривативних формантів, прикладами яких у вибірці є: *localisation* – локалізація, *collaboration* – колаборація/співпраця, *modulation* – модуляція, *transcreation* – транскреація та ін. У цих випадках форма терміна зберігається максимально близько до англійської, що відповідає тенденціям інтернаціоналізації сучасної наукової термінології. Більшість таких запозичень уже інтегровані у вітчизняний словник перекладознавства.

Калькування є найпоширенішою стратегією, особливо щодо двокомпонентних N + N та Adj + N структур, де можливе точне структурне відтворення моделі. Ця стратегія передбачає дослівний переклад компонентів фрази зі збереженням її структурної моделі. Прикладами можуть слугувати такі терміни: *source language* – мова оригіналу, *target language* – мова перекладу, *back translation* – зворотний переклад. Калькування також використовується для комплексних моделей на кшталт *translation memory tool* – інструмент пам'яті перекладів.

Однак, коли дослівний переклад не дозволяє досягти еквівалентності, тоді перекладачі вдаються до непрямих стратегій (транспозиція та модуляція), які є спрямовані на функціональну адаптацію тексту.

Транспозиція – це зміна граматичної категорії або структури елемента без зміни його значення. У вибірці найчастішою є зміна саме синтаксичних зв'язків у двокомпонентних термінах: атрибутивна конструкція (Adj + N або N + N) трансформується в іменну групу з керуванням (N + N у родовому відмінку). Наприклад: *translation competence* – компетентність перекладу; *terminology management* – керування термінологією; *quality assurance* – забезпечення якості.

Модуляцією ми називаємо стратегію, яка змінює концептуальні структуру для досягнення природності звучання у цільовій мові. Для прикладу: *sight translation* – переклад з листа (зміна образу дії: зоровий переклад – з аркуша/листа); *sound quality* – якість звуку (конкретизація об'єкта). До модулюючих рішень можна також віднести контекстуальну заміну понять, яку визначають як еквівалентність, наприклад: *bring the profession into disrepute* – підривати авторитет професії.

Експлікація, або описовий переклад, є необхідною стратегією перекладу для уникнення міжмовної різниці. Наприклад: *alignment* – вирівнювання текстів (уточнення процесу), *indemnity insurance* – страхування професійної відповідальності.

Попри наявність усталених моделей перекладу, під час роботи з низкою термінів у сфері підготовки перекладачів виникають смислові та функціональні невідповідності. Вони пов'язані з багатозначністю англійських відповідників, перетином значень суміжних термінів, відсутністю усталених українських еквівалентів та культурно обумовленими розбіжностями, що ускладнює вибір точного й послідовного перекладу. Опис виявлених труднощів систематизовано у табл. 2.6.

Аналіз термінів у вибірці засвідчив наявність низки лексичних одиниць, що утворюють проблемне термінологічне поле через міжмовну полісемію, пересування значень або відсутність усталених українських відповідників.

Таблиця 2.6

Проблемні терміни у сфері підготовки перекладачів

Термін	Проблемність	Пояснення
<i>Review</i>	Міжмовна полісемія та контекстуальна неоднозначність	Кілька значень в українській мові: <i>огляд</i> , <i>рецензування</i> , <i>перевірка</i> . Складність полягає у розмежуванні <i>огляду</i> (юридична сфера) та <i>перевірки</i> (як етапу контролю якості), що вимагає уточнення.
<i>Revision</i>	Змішування суміжних понять	Термін часто плутають з <i>editing</i> (редагування) та <i>review</i> (перевірка). У професійному стандарті означає зіставлення перекладу з оригіналом (двомовна перервіка), тому найточнішим відповідником є <i>редагування</i> .
<i>Editing</i>	Функціональний перетин / Гіперонімія	В українській практиці термін часто вживається як гіперонім (загальна назва) для будь-якого виправлення тексту. Однак професійно він позначає одномовне покращення стилю та читабельності, на відміну від <i>revision</i> .
<i>Post-editing</i>	Варіативність відповідника	Вибір відповідника із синонімічного ряду залежить від усталеності термінології у конкретного замовника. Варіанти: <i>постредагування</i> (калька), <i>редагування МП</i> , <i>повторне редагування</i>

<i>Proofreading</i>	Звуження / розширення значення	В оригіналі часто означає роботу з версткою (<i>коректура</i>), але на практиці вживається ширше – як фінальне вичитування помилок (граматика, синтаксис, пунктуація). Перекладається як <i>коректура</i> або <i>вичитування</i> .
---------------------	--------------------------------	--

Зокрема, терміни *review* та *revision* демонструють значний ступінь перетину: *review* має кілька українських відповідників (*огляд, рецензування, перевірка*), тоді як *revision* часто помилково ототожнюють із *editing*. Подібну варіативність спостерігаємо у парах *quality assessment – quality assurance*, де межа між оцінюванням якості та забезпеченням якості в українській практиці іноді розмивається.

Не менш показовими є терміни *editing* та *post-editing*: перший нерідко сприймається як гіперонім (*будь-яке редагування*), тоді як другий – має кілька варіантів перекладу (*постредагування, редагування МП, повторне редагування*), що залежить від контексту. Подібні випадки свідчать про необхідність стандартизації відповідників відповідно до функціонального призначення терміна.

Деякі терміни демонструють семантичні зміщення. Так, *proofreading* в англomовній практиці означає вичитування помилок (граматика, синтаксис, пунктуація), але в українській нерідко використовується як загальне *вичитування*. *Mistranslation* (*помилковий переклад*), *miscommunication* (*непорозуміння*), *misinterpretation* (*хибна інтерпретація*) є формально прозорими, але вимагають чіткої диференціації, оскільки належать до різних типів помилок у перекладі.

Окрема група термінів характеризується тим, що не мають точних українських відповідників, оскільки описують інституційні реалії англomовного середовища (див. табл. 2.7). Так, *community interpreting* передається виключно описово – *усний переклад у соціальній сфері*. Аналогічний механізм застосовується до *public service translation, service*

provision competence, client liaison, оскільки їх прямі відповідники були б нефункціональними або спотвореними.

Також у сфері термінологічної роботи спостерігаються випадки концептуального перетину між *terminology management* (управління термінологією) та *terminology planning* (планування термінології), де стратегічний та операційний виміри можуть бути нечітко розмежовані користувачами української фахової мови.

Ще один тип проблемності пов'язаний зі складеними термінами, де буквальний переклад призводить до нефункціональності. Наприклад:

- *translation brief clarification* – уточнення перекладацького завдання
- *performance criteria review* – перегляд критеріїв виконання
- *source text reformulation* – переформулювання вихідного тексту
- *service specifications* – технічні умови послуг
- *assignment briefing* – інструктаж перед завданням

Таблиця 2.7

Проблемні терміни інституційної та концептуальної специфіки

Термін	Проблемність	Пояснення
<i>Community interpreting</i>	Культурні розбіжності (відсутність усталеного еквівалента)	Передається описово як <i>усний переклад у соціальній сфері</i> , оскільки термін позначає інституційний контекст, відсутній в Україні.
<i>Duty of care</i>	Культурно-правова специфіка	У правових та професійних стандартах означає відповідальність за добробут клієнта. Точного еквівалента немає; передається описово: <i>обов'язок забезпечення належного рівня турботи / захисту</i> .
<i>Safeguarding procedures</i>	Культурна та правова неповна еквівалентність	Означає системи захисту вразливих груп (дітей, літніх людей). Український відповідник частково описовий: <i>процедури забезпечення безпеки вразливих груп</i> .
<i>Language brokering</i>	Відсутність інституційного еквівалента	Позначає неформальне посередництво у перекладі (часто дітьми-мігрантами). Український описовий переклад: <i>мова-посередництво / мовне посередництво у побутових ситуаціях</i> .

У таких випадках застосовуються описові або комбіновані трансформації, що дає змогу зберегти функціональну точність української термінології.

Підсумовуючи аналіз перекладу термінологічних одиниць у сфері перекладацької діяльності та документообігу, можна стверджувати, що процес відтворення фахової лексики базується на поєднанні стратегій, спрямованих як на збереження формальної структури терміна, так і на його функціональну адаптацію.

Дослідження показало, що домінантними способами перекладу є калькування та транскодування, що пояснюється високим рівнем інтернаціоналізації галузі та прагненням до уніфікації поняттєвого апарату. Ці стратегії є найбільш продуктивними для відтворення однокомпонентних термінів та сталих словосполучень (N + N, Adj + N). Водночас, відмінності в граматичній будові англійської та української мов зумовлюють активне використання транспозиції (зміни частин мови або синтаксичних зв'язків) та модуляції (зміни поняттєвих категорій) для досягнення милозвучності й нормативності тексту перекладу.

Окрему складність становить переклад термінів, що характеризуються міжмовною асиметрією, полісемією (наприклад, розмежування понять *review*, *revision*, *editing*) або відсутністю прямих відповідників в українській мові (*community interpreting*, *client liaison*). У таких випадках перекладачі вдаються до експлікації (описового перекладу) або контекстуальних замінів, віддаючи перевагу точній передачі змісту над збереженням форми.

Отже, вибір перекладацької стратегії залежить від етимології терміна, його структурної складності та ступеня інтеграції у вітчизняну фахову мову. Головним критерієм якості перекладу досліджуваної терміносистеми залишається досягнення повної семантичної еквівалентності з дотриманням норм української мови.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

3.1 Компетентнісний підхід у навчанні перекладу галузевої термінології

Питання визначення та структурування професійних компетенцій посідає центральне місце у сучасних європейських та міжнародних стандартах підготовки фахівців усіх спеціальностей, зокрема і перекладачів.

З огляду на зростання вимог до якості освітніх програм та професійної діяльності, різні інституції пропонують свої трактування терміна *компетенція*, наголошуючи на його багатовимірності та практичній спрямованості. Саме тому порівняння дефініцій, поданих у ключових документах ЄС і професійних асоціаціях, дозволяє глибше усвідомити, які елементи вважаються фундаментальними для формування професійної готовності майбутніх перекладачів та викладачів перекладу.

У професійному стандарті ЄС поняття *компетенції* трактують, як: «...підтверджену здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здібності в робочих або навчальних ситуаціях, а також у професійному та особистому розвитку...» (*Переклад наш – А. Г.*) [83, с. 3].

Асоціація UATP подає дещо інше тлумачення слова *компетенція*: «...здатність застосовувати знання, досвід та навички для отримання запланованих результатів...» [65, с. 3].

Обидва наведені визначення підкреслюють, що компетенцію розглядають не як статичний обсяг знань, а як здатність діяти і застосовувати знання, навички, досвід та особистісні якості для досягнення професійного результату. Така інтерпретація є важливою для професійної підготовки

майбутніх перекладачів, адже саме практичне застосування мовних ресурсів визначає якість виконання професійних завдань.

Доцільно також буде подати значення мовної компетенції, адже вона виступає фундаментом для розвитку всіх інших професійних компетентностей, які визначаються сучасними стандартами.

У положеннях УАПІ-I мовна компетенція розглядається як багатовимірне вміння, що охоплює не лише володіння нормами мовлення, але й здатність функціонувати в широкому спектрі комунікативних ситуацій [66, с. 10].

Стандарти NOS під мовною компетенцію подають рівень володіння мовою, необхідний для виконання перекладів на професійному рівні (*Переклад наш – А. Г.*) [102, с. 36].

У межах ЕМТ мовна компетенція розглядається як базова передумова професійної підготовки перекладача. Документ підкреслює, що високий рівень володіння щонайменше двома робочими мовами є обов'язковою умовою для допуску до магістерських програм з перекладу (*Переклад наш – А. Г.*) [83, с. 6].

В сучасних умовах, коли переклад дедалі більше обслуговує складні й динамічні комунікаційні процеси, ефективна професійна взаємодія стає неможливою без ґрунтовного володіння відповідною термінологією, а відтак навчання перекладу галузевих термінів постає одним із ключових елементів підготовки майбутнього перекладача.

У цьому контексті цілком закономірним постає й положення стандарту ЕМТ про те, що оскільки переклад дедалі більше обслуговує складні професійні комунікаційні процеси, то точне володіння галузевою термінологією стає необхідною умовою успішної діяльності перекладача, а відтак – формування компетенції у володінні іншомовною термінологією та її адекватному перекладі мають посідати ключове місце у професійній підготовці майбутніх перекладачів. Така здатність проявляється через комплекс взаємопов'язаних умінь, що спираються на високий рівень мовної

підготовки та забезпечують коректну інтерпретацію змісту, стилю й жанру тексту. До таких умінь належать:

- *terminology research* – здатність здійснювати пошук, добір і критичну оцінку термінологічної інформації, що потребує розвиненої мовної чутливості, вміння аналізувати семантичні відтінки, виявляти контекстуальні значення та зіставляти міжмовні відповідники;

- *terminology management* – вміння систематизувати й класифікувати терміни, що передбачає глибоке розуміння словотвірних моделей, галузевих семантичних полів та лексичних зв'язків у кожній із робочих мов, а також здатність забезпечити стилістичну й семантичну узгодженість термінів у перекладі;

- *documentation search* – здатність працювати з різноманітними документаційними матеріалами (нормативами, специфікаціями, технічними описами), що вимагає не лише технічних навичок пошуку, а й вміння розуміти жанрові особливості текстів, розпізнавати професійну лексику та коректно інтерпретувати її мовні характеристики;

- *genre-specific and domain-specific knowledge* – знання жанрових і галузевих особливостей, що забезпечує адекватний вибір термінів відповідно до стилістичних, мовленнєвих і комунікативних норм, тобто демонструє здатність перекладача працювати з різними мовними реєстрами, жанрами й спеціалізованими лексичними системами [83, с. 6].

Британські стандарти NOS-T/ NOS-I (TR1–TR4, IN1–IN4) дали деталізовані вимоги до термінологічної компетенції перекладача, які полягають у здатності:

- дотримуватися термінологічної узгодженості, що є ознакою достатнього володіння лексичним рівнем мови, включно зі здатністю використовувати усталені терміни, розрізняти синонімічні ряди, уникати змішування реєстрів і стилістичних невідповідностей;

- використовувати предметно-специфічні ресурси, що демонструє вміння орієнтуватися в галузевих лексичних системах, розуміти фахові

значення слів, працювати зі складною тематичною та термінологічною лексикою;

- пояснювати та обґрунтовувати вибір терміна, що означає високий рівень мовної та метамовної компетенції: перекладач здатен аргументувати свої рішення, інтерпретувати семантичні відтінки й пояснювати залежність значення від контексту, жанру та комунікативної мети;

- ухвалювати рішення у ситуаціях міжмовної асиметрії, що потребує глибокого розуміння обох мов: їхнього словотвірного потенціалу, семантичної структури, полісемії, стереотипів уживання та концептуальних розбіжностей між терміносистемами [101; 102].

Дослідження Г. Малик засвідчують, що ефективність фахової підготовки перекладачів значною мірою залежить від інтеграції компетентнісного підходу та методичних принципів викладання перекладу [Малик1; Інноваційна педагогіка]. Дослідниця вважає, що сутність компетентнісного підходу полягає у зміщенні фокуса з простого накопичення знань на вироблення інтегрованих навичок: аналізу, класифікації та коректного вживання, зокрема саме термінів у професійному спілкуванні. Авторка виділяє *адаптивну, моделювально-прогностичну та практико-орієнтовану* функції підходу, які у площині термінознавства реалізуються через опрацювання автентичних фахових текстів, симуляцію реальних перекладацьких завдань та розвиток критичного мислення [34, с. 2-3].

Подібний підхід до формування професійної свідомості обстоюють К. Геворгян, О. Гвоздяк та У. Шостак, які стверджують, що методика навчання перекладу має бути не просто набором прийомів, а цілісним процесом передавання професійно значущих знань, навичок і принципів діяльності. Дослідниці наголошують: студенти повинні не «завчати норми», а опанувати глибинні принципи перекладу, вчитися мислити та аргументувати власні рішення як фахівці [13].

Тож узагальнивши доробок теоретиків і практиків, у контексті термінологічного навчання майбутніх перекладачів бачимо такі основні етапи роботи з опанування іншомовної галузевої термінології:

- досягнення загального розуміння структури окремої галузевої терміносистеми;
- поступове ускладнення завдань та перехід від загальних інформативних текстів до вузькоспеціалізованих розробок;
- формування вміння передавати не лише зміст, а й функцію терміна;
- формування професійної етичної відповідальності за точність перекладу та відповідність професійному стандарту.

Викладач у цьому процесі виступає не лише посередником, а й методичним керівником, оскільки він демонструє джерела термінології, моделює професійне середовище, формує оцінні критерії та забезпечує цілепокладання та мотивацію.

У контексті вивчення галузевої термінології це зумовлює переорієнтацію навчального процесу із традиційного «накопичення термінів» на формування здатності студента працювати з терміносистемами, аналізувати джерела, критично обирати перекладацькі рішення та застосовувати знання в реальних професійних ситуаціях.

3.2 Опис розроблених методичних матеріалів та рекомендації щодо їх впровадження для формування термінологічної компетентності

У межах дослідження було створено ряд методичних матеріалів, спрямованих на формування та розвиток компетентності студентів у перекладі професійної термінології з компетентнісної сфери роботи перекладача на основі матеріалі EMT Competence Framework, NOS in Translation та NOS in Interpreting.

Розроблений навчальний контент узгоджується з основними етапами роботи, підсумованими нами у підрозділі 3.1, оскільки він спрямований на усвідомлене опанування іншомовної галузевої термінології. У процесі

термінологічного навчання опанування професійної лексики іншомовного походження передбачає поетапний і системний підхід. Насамперед йдеться про усвідомлення структури відповідної галузевої терміносистеми та її внутрішніх зв'язків. Далі відбувається поступове ускладнення навчальних завдань: від роботи із загальними інформаційними матеріалами студенти переходять до аналізу спеціалізованих текстів, що відображають реальні умови професійної діяльності. Важливо також виробити здатність відтворювати термін не лише на рівні його значення, а й з урахуванням функції, яку він виконує у фаховому дискурсі. Окремим компонентом є формування професійної відповідальності за точність перекладу й дотримання вимог галузевих стандартів. Усе це зумовлює переорієнтацію навчального процесу з механічного накопичення термінів на розвиток уміння працювати з терміносистемами, аналізувати джерела, критично добирати відповідники та застосовувати отримані знання в реальних професійних ситуаціях.

Запропоновані нами методичні матеріали інтегрують теоретичні положення термінології та практичні навички перекладацького аналізу, що забезпечує цілісний і поетапний розвиток термінологічної компетентності. Розроблені за тематикою дослідження лекція та вправи зорієнтовані на подолання труднощів, визначених у попередніх розділах, зокрема: у розумінні поняття терміна та його ознак, у роботі з багатозначними термінами та з вибором значення терміна на перетині близьких понять, і з визначенням стратегії дій за відсутності усталених українських відповідників і складності інтерпретації багатокomпонентних структур.

Базовим компонентом створеного методичного комплексу є лекція «Семантично-структурні та перекладацькі особливості термінології зі сфери професійної підготовки перекладачів» (див. дод. В1), яка виконує концептуальну та організаційну функцію в рамках курсу.

Розроблена лекція є інформаційною (тематичною) за поставленими дидактичними завданнями, оскільки пропонує систематичний виклад нового

для слухачів навчального матеріалу за темою «Семантично-структурні та перекладацькі особливості термінології зі сфери професійної підготовки перекладачів». Це комбінована за стилем та методом викладу лекція. Яка поєднує традиційний виклад матеріалу з візуальним супроводом. В ній викладач прагне заохотити аудиторію до активної пізнавальної діяльності та взаємного діалогу, періодично пропонуючи дати відповіді на запитання та організовує обмін думками. Використання наочності у формі цифрової презентації, створеної на базі додатку Canva, забезпечує графічну опору для викладу змісту.

Лекційний матеріал побудований на основі 20 сучасних теоретичних джерел і охоплює ключові питання термінознавства, зокрема визначення терміна, його основні ознаки та принципи функціонування у фаховому дискурсі. Структура лекції складається з чотирьох частин: вступ, аналіз структурно-семантичних характеристик термінів, розгляд особливостей їх перекладу та огляд професійних стандартів Великобританії та ЄС як джерел термінотворення. Окремий блок присвячено систематизації термінів за словотвірними й граматичними моделями, а також інтерпретації їхнього значення й функції в контексті професійної підготовки перекладачів. Перекладознавчий компонент висвітлює основні стратегії відтворення англійської термінології українською мовою та засоби подолання труднощів еквівалентності. Значну увагу приділено ролі професійних стандартів у формуванні актуальної терміносистеми та уніфікації фахової мови. До лекції також розроблено презентацію (рис. 3.1), яка структурує та візуалізує провідні положення матеріалу й підсилює його дидактичну цінність.

У процесі інтеграції лекційного матеріалу в практичну діяльність студенти виконують тренінгові вправи (мозковий штурм або групові обговорення), що сприяє активізації їхнього попереднього досвіду й залученню до проблематики термінотворення. Завдяки цьому лекція перетворюється не лише на теоретичний блок, а й на інтерактивний елемент системи формування термінологічної компетентності.

Прикладом мозкового штурму є так завдання: викладач пропонує студентам ключове запитання «Які терміни, на вашу думку, є базовими для професійних стандартів перекладача?». Студенти називають терміни, які їм відомі або які вони асоціюють із професійною діяльністю перекладача. Можливі відповіді: *competence, revision, review, service provision, interpreting assignment, terminology extraction, CAT tools, MT post-editing, project brief, accuracy, ethical conduct, intercultural mediation* та інші.

Рис. 3.1 Розроблена презентація до лекції

Далі викладач записує всі терміни на дошці у довільному порядку, не коментуючи їх правильність/неправильність, а в кінці пропонує узагальнену структуру, розподіляючи терміни на тематичні групи, наприклад: компетентності та знання, перекладацькі процеси та технології, оцінювання якості та контролю тощо. Таке завдання рекомендуємо подавати до лекційної презентації, так як це зображено на рис. 3.2.

Для перевірки засвоєння ключових положень лекції застосовується спеціально розроблена вправа у форматі цільового усного опитування. Вона покликана активізувати отримані теоретичні знання та сформувані в

студентів уміння критично осмислювати функціонування термінів у професійних стандартах і способи їх перекладу. Запитання, запропоновані під час опитування, охоплюють основні тематичні блоки лекції та дають змогу оцінити глибину розуміння студентами семантики, структури та перекладацької специфіки галузевої термінології.

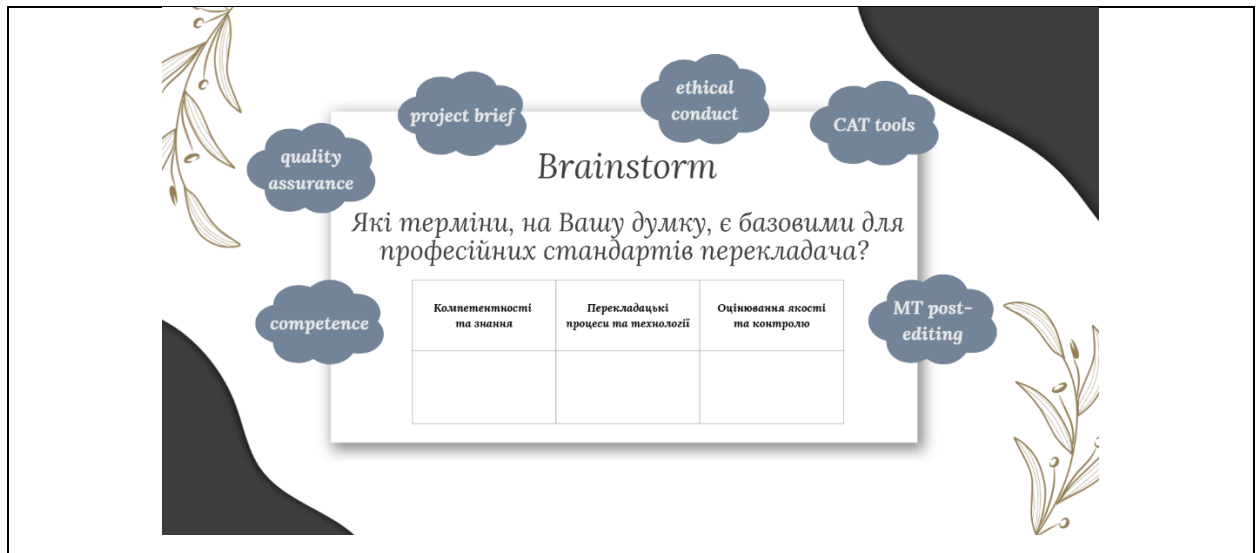

Рис. 3.2 Мозковий штурм

Приклади питань для усного опитування:

- Чому в професійній підготовці перекладачів термінологія займає настільки важливе місце?
- Яке визначення терміна Ви запам'ятали з лекції?
- Які основні ознаки терміна?
- Які типи термінів Ви знаєте?
- Наведіть приклад терміна із лекції, який має різні можливі переклади?
- Яким чином професійні стандарти сприяють створенню нових термінів?
- Які фактори потрібно враховувати під час адаптації терміна до української терміносистеми?

– Наведіть приклад зміни синтаксичної структури терміна під час перекладу (іменникова конструкція – прикметникова).

Більше прикладів можливих запитань наведені в додатку В2.

Іншим важливим компонентом розробленого методичного матеріалу є авторський глосарій термінів професійних стандартів. Він охоплює 373 англійські терміни, згруповані за їхньою структурою (однокомпонентні, двокомпонентні, багатоконпонентні та, окремо, аббревіатури). До кожної одиниці подано переклад, структурну модель та посилання на стандарт-джерело терміна. Такий формат, окрім формування базового словникового мінімуму, сприяє розвитку вміння аналізувати семантичні відтінки термінів, визначати їхні функції у текстах та обирати адекватні перекладацькі рішення.

Для формування глибшого розуміння термінів і контекстів їхнього використання укладено серію вправ, які охоплюють кілька взаємопов'язаних напрямів. Перший напрям передбачає вправи на первинне осмислення термінології: ідентифікацію термінів у тексті, визначення їхніх значень, встановлення відповідності між дефініціями та термінами. Такі завдання спрямовані на семантизацію термінів та формування навичок роботи з визначеннями. Приклади завдань зображено на рис. 3.3 та в табл. 3.1 і 3.2.

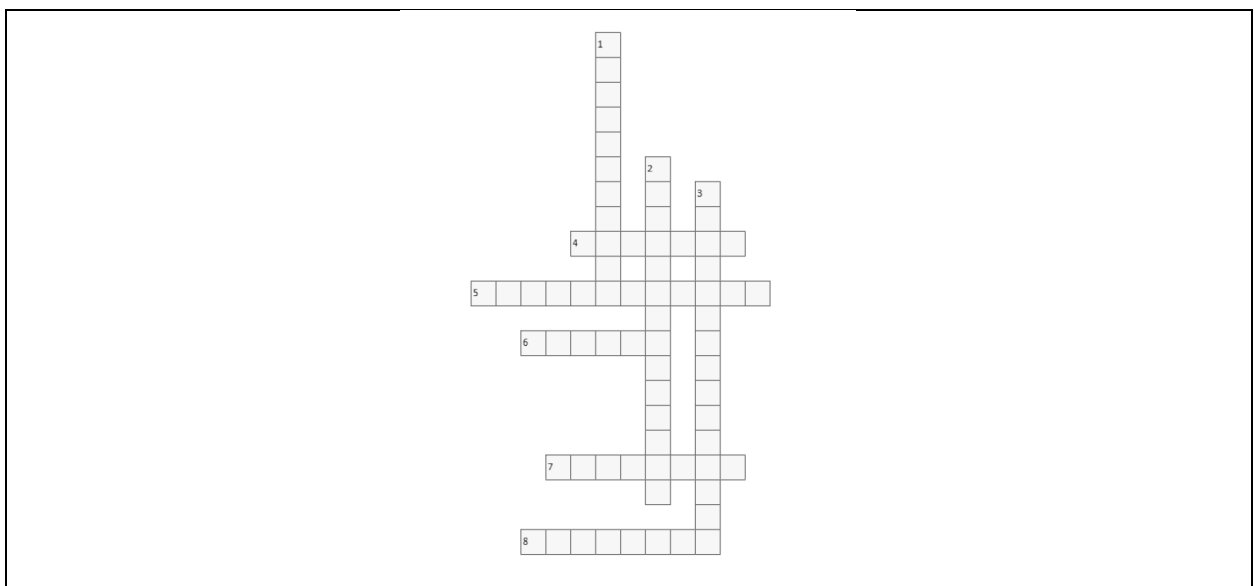

Рис. 3.3 Навчальний кросворд для перевірки знання термінів та їхніх дефініцій

Для закріплення знань ключових термінів перекладознавства та розвитку вміння співвідносити їх із відповідними дефініціями викладач дає студентам завдання розгадати кросворд (рис. 3.3). Студентам слід уважно прочитати подані підказки та вписати правильні терміни у відповідні клітинки кросворда, орієнтуючись на напрямок – по горизонталі або по вертикалі. Така вправа формує термінологічну компетентність, розвиває здатність розпізнавати фахові поняття та застосовувати їх у реальному професійному контексті. Підказки до кросворду подаємо у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Підказки до кросворду

<p>Across:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. The process of editing a text. 5. Proofreading for grammatical, syntactic, and punctuation errors. 6. A systematised collection of texts used for linguistic analysis and searching for usage examples. 7. Software that assists the translator (e.g., translation memory, glossaries). 8. A list of terms in a specific field of knowledge with their definitions or translations. 	<p>Down:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Someone involved in the successful outcome of a project. 2. A translation error that leads to distortion of the original meaning. 3. An ethical principle of not disclosing information received from the client during task performance.
--	--

Використання кросворда як навчальної вправи має важливе методичне значення, оскільки на відміну від традиційних завдань, що спрямовані на відтворення або переклад термінів, кросворд активізує одночасно декілька когнітивних процесів: розпізнавання форми терміна, співвіднесення його зі змістом, відтворення структури слова та логічне встановлення зв'язків між елементами терміносистеми. Інші приклади такого типу завдання є в дод. Г1.

Другий тип вправ спрямований на формування вміння класифікувати терміни за видами перекладацької діяльності: усний та письмовий переклад.

Викладач готує список термінів за видами перекладацької діяльності (див. рис. 3.4) та пропонує студентам розподілити їх на дві групи, заповнивши таблицю (див. табл. 3.2). Такі вправи сприяють розвитку навичок категоризації та системного мислення.

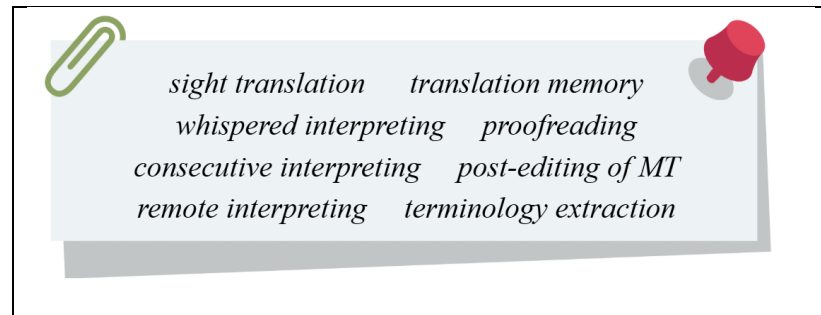

Рис. 3.4 Список термінів

Розподіл термінів між письмовим і усним перекладом допомагає здобувачам краще осягнути професійну сферу функціонування кожної одиниці, встановити зв'язок між терміном і видом перекладацької практики, а також усвідомити межі застосування термінів *sight translation*, *remote interpreting*, *translation memory*, *terminology extraction* тощо. Більше прикладів такого завдання в додатку Г2.

Таблиця 3.2

Види перекладацької діяльності

Written translation	Interpreting
proofreading	whispered translation
terminology extraction	

Третій тип вправ – це вправи на узгодження, які можуть бути реалізовані у кількох варіантах. Перший різновид вимагає встановлення відповідності між аббревіатурою та її повною формою, а другий – вибір

правильного українського відповідника (див. рис. 3.5). Викладач пропонує студентам інтерактивну вправу в Google Forms, спрямовану на опрацювання та закріплення англомовних аббревіатур. Спочатку студенти мають встановити відповідність між аббревіатурою та її повною англійською формою, обираючи правильний варіант із запропонованих. Потім вони визначають коректний український відповідник до кожної аббревіатури.

Встановіть відповідності між аббревіатурами та їхніми повними формами.

* 5 балів

	Continuing Professional Development	Machine Translation	Quality Assurance	European Qualifications Framework	Post-Editing of Machine Translation
PEMT	☐	☐	☐	☐	☐
QA	☐	☐	☐	☐	☐
EQF	☐	☐	☐	☐	☐
CPD	☐	☐	☐	☐	☐
MT	☐	☐	☐	☐	☐

Виберіть правильні українські відповідники до англійських аббревіатур.

CPD (Continuing Professional Development) * 1 бал

- Продовжувачий професійний розвиток
- Безперервний професійний розвиток
- Розвиток професій
- Безперервна професія

MT (Machine Translation) * 1 бал

- Машинний переклад
- Професійний переклад
- Спеціальний переклад
- Усний переклад

Рис. 3.5 Завдання на встановлення відповідності між аббревіатурою та її повною формою (справа) та вибір правильного українського відповідника (зліва)

Такі завдання формують уміння працювати з поширеними у міжнародних стандартах скороченнями, які є важливою частиною професійного дискурсу перекладача. Для ефективного використання та економії аудиторного часу рекомендуємо виконувати такі вправи онлайн, що дозволить залучити до їх виконання одразу всіх здобувачів та отримати моментальний фідбек про рівень навчальних досягнень кожного студента. Завдання в Google Forms доступні за посиланням: <https://forms.gle/cNsm68vHTcaA2mus6>.

Наступний розділ методичних матеріалів містить вправи на вибір правильного варіанта зі списку термінів, які є близькими за значенням або функцією у професійному дискурсі перекладача. Завдання спрямоване на визначення розуміння студентами лексичних нюансів, спільних для

термінології професійних стандартів ЕМТ та британських NOS. Зіставляючи синонімічні ряди та терміни зі спорідненою семантикою, студенти навчаються точніше розмежовувати поняття, які часто плутаються у навчальній практиці (*proofreading – revision – review; terminology extraction – translation memory* тощо).

Для практичної реалізації цього аспекту створено інтерактивну вправу на платформі Wordwall, доступну за посиланням: <https://wordwall.net/resource/103630739>. Завдання побудовано у форматі тестування з вибором правильної відповіді, де студенту необхідно ідентифікувати коректний термін на основі опису професійної ситуації (див. рис. 3.6 та дод. Г3). Використання цифрового інструменту дозволяє гейміфікувати процес навчання та забезпечує миттєвий зворотний зв'язок, сприяючи кращому запам'ятовуванню функціональних відмінностей між термінами. Ілюстрований тип завдань сприяє розвитку гнучкого термінологічного мислення, допомагає усвідомити функціональні особливості окремого терміна та забезпечує закріплення лексичного матеріалу через інтерактивну взаємодію.

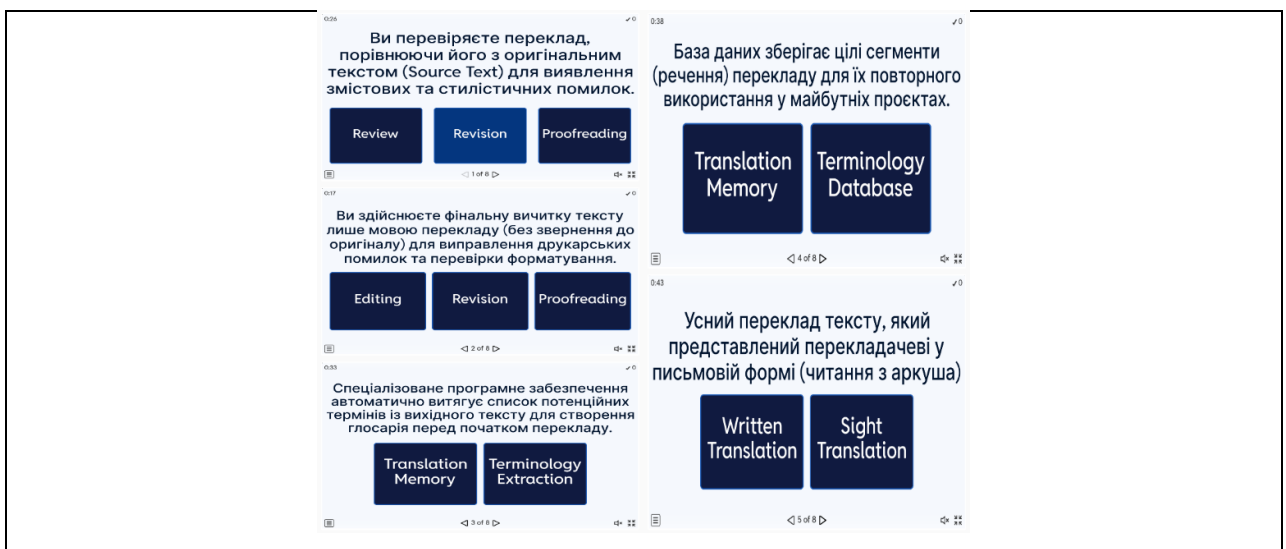

Рис. 3.6 Інтерактивна вправа на розрізнення термінів зі спорідненою семантикою

Для інтеграції нових термінологічних одиниць у письмову діяльність на матеріалах EMT і NOS на платформі Wordwall розроблено окремий вид інтерактивних вправ – вправи на заповнення пропусків у реченнях. В цій інтерактивній вправі викладач пропонує студентам завдання, яке спрямоване на опрацювання термінів у реальному контексті їх уживання. Студенти читають подані англомовні речення та обирають із запропонованого списку той термін, який логічно та семантично доповнює висловлення.

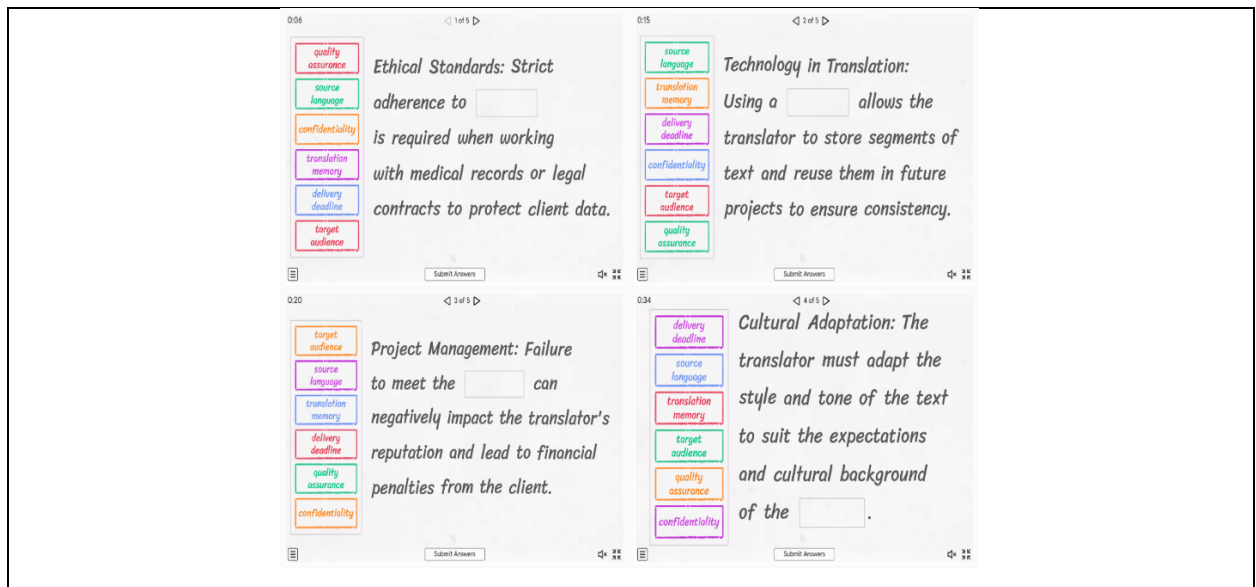

Рис. 3.7 Інтерактивна вправа на контекстуальне вживання термінів

Такий вид роботи із залученням LMS спонукає здобувачів не просто впізнавати термін, а добирати його, ураховуючи контекст і синтаксичну структуру висловлювання. Фрагменти вправи проілюстровані на рис. 3.7 та в дод. Г4. Повний текст – за посиланням: <https://wordwall.net/resource/103632604>.

До комплексу письмових завдань також входять вправи на переформулювання фрагментів тексту та приведення їх у відповідність до професійних стандартів з використанням засвоєної термінології. Такий підхід допомагає закріпити знання та формує навичку точного вживання термінів у письмових текстах (див. рис. 3.7 та дод. Г5).

Для розширення контакту студентів з автентичними джерелами англomовної термінології пропонуємо проводити роботу з уривками професійних стандартів, кодексів етики, описів перекладацьких компетентностей, інтерв'ю практикуючих перекладачів, а також з відеоматеріалами, що висвітлюють європейські підходи до перекладу на основі професійних стандартів.

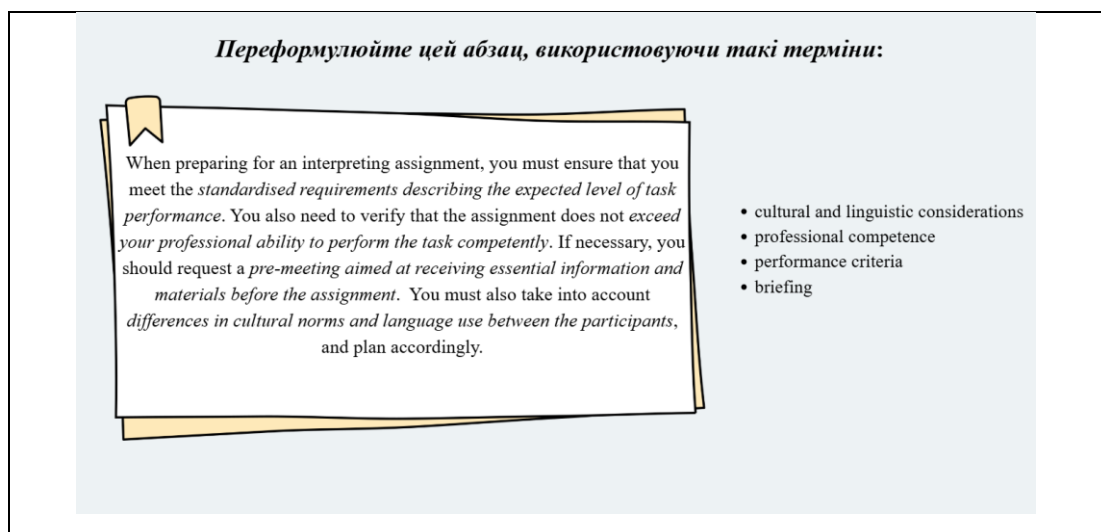

Рис. 3.7 Фрагмент вправи на переформулювання фрагментів тексту

Цінним джерелом відеоінформації вважаємо YouTube канали «Translating for Europe» – освітній/інформаційний канал, присвячений питанням перекладу, стандартизації перекладацьких практик і професійним стандартам для перекладачів. (за посиланням: <https://www.youtube.com/@TranslatingforEurope/featured>); та PacTranz – практичний YouTube-канал із порадами та рекомендаціями для перекладачів. (посилання: <https://youtube.com/@pactranz?si=RCgUOFB4ilSyySWd>).

Перед переглядом відеоролика «4 translation skills all translators need, but most bilinguals lack!» (<https://www.youtube.com/watch?v=yQkniUv7PHQ>) викладач пояснює завдання, які треба виконати впродовж першої демонстрації уривка – скласти список незнайомих лексичних одиниць. Після їх опрацювання відбувається повторний перегляд, під час якого здобувачі

заповнюють пропуски у наданому викладачем скрипті (див. рис. 3.8 та дод. Д).

На завершення роботи студенти виконують анотований письмовий переклад та повний усний послідовний, а пізніше – і синхронний переклад відео. Студенти мають виокремити основні поняття та підготувати стислий підсумок, вживаючи англomовні терміни відповідно до їхнього функціонального призначення.

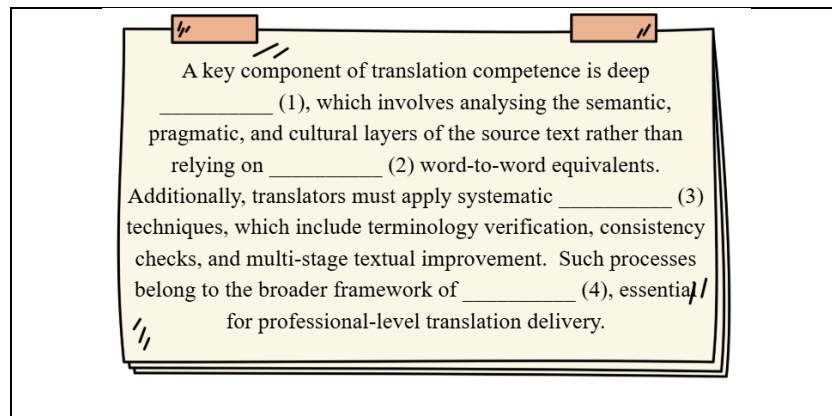

Рис. 3.8 Фрагмент завдання на заповнення пропусків

Виконуючи завдання на виділення, інтерпретацію та переклад ключових термінів, зіставлення понять та короткий змістовий виклад, студенти навчаються працювати з інформацією в режимі реальної професійної діяльності. Отож завдання на основі відеоматеріалів залучає аналіз термінології у контексті опису професійних вимог, компетентнісних моделей або специфіки різних видів перекладу. Це сприяє розвитку аналітичного мислення, формує здатність працювати з живою професійною мовою, а також значно розширює термінологічний запас. Додаткові завдання з усного перекладу поглиблюють компетентність у різних видах усного перекладу.

Важливою частиною методичної роботи та професійної підготовки перекладачів є формування мотивації здобувачів до творчого й самостійного використання професійної термінології. Для цього студентам пропонується

створити індивідуальну або групову презентацію, присвячену одному з ключових складників перекладацької компетентності (наприклад, *Technology Competence, Interpersonal Competence, Service Provision*). Виконання такої роботи вимагає не лише опрацювання термінів, але й уміння структурувати інформацію, добирати релевантні матеріали, пояснювати значення термінів та демонструвати їх функціонування у професійній практиці. Презентації сприяють розвитку соціальних навичок (так званих *soft skills*): комунікативних умінь, вміння публічного мовлення, здатності аргументувати перекладацькі рішення та застосовувати термінологію у реальному дискурсі.

Важливим принципом укладених матеріалів є інклюзивність, яка передбачає створення рівних можливостей для всіх здобувачів: використання цифрових ресурсів із доступними інтерфейсами, варіативність способів виконання завдань (усно, письмово, онлайн), підтримку різних темпів навчання та врахування індивідуальних освітніх потреб. Залучення різних форматів роботи – інтерактивних вправ, відеоматеріалів, групових презентацій – забезпечує комфортне освітнє середовище для студентів із різним стилем навчання й рівнем попередньої підготовки, сприяючи формуванню інклюзивної професійної культури майбутніх перекладачів.

Поєднання різноманітних типів вправ (від мозкового штурму та семантизації термінів до інтерактивних тестових завдань та контекстуального перекладу) забезпечує послідовне засвоєння професійної термінології: від ознайомлення й аналізу – до активного використання у письмовій і усній практиці. Розроблені методичні матеріали сприяють систематичному та усвідомленому оволодінню терміносистемою, формує ключові професійні вміння (аналізувати структурно-семантичні характеристики терміна; працювати з глосаріями та професійними стандартами; добирати точні українські відповідники; розмежовувати споріднені поняття; відтворювати терміни у письмовому й усному перекладі; застосовувати перекладацькі стратегії у складних випадках багатозначності; дотримуватися етичних норм і стандартів професії; працювати з цифровими інструментами для перекладача;

здійснювати критичний аналіз контексту та функції термінів) та підвищує якість підготовки майбутніх перекладачів до роботи у сфері, де точність і коректність термінології є необхідною умовою успішності.

3.3 Переклад основних положень дослідження німецькою мовою

Das Thema unserer Untersuchung ist die Analyse der strukturell-semanticen und übersetzungsbezogenen Besonderheiten der englischen Terminologie im Bereich der beruflichen Ausbildung von Übersetzerinnen und Übersetzern auf der Grundlage der Berufsstandards des Vereinigten Königreichs und der Europäischen Union.

Die Aktualität der vorliegenden Untersuchung ergibt sich aus der Notwendigkeit, die ukrainische Terminologie der beruflichen Tätigkeit von Übersetzern gemäß den Anforderungen des europäischen Bildungsraums sowie den Standards EMT, NOS-T und NOS-I zu vereinheitlichen. Diese Aufgabe gewinnt besondere Bedeutung vor dem Hintergrund des europäischen Integrationskurses der Ukraine und der Angleichung nationaler Qualifikationsprofile an internationale Normen. Als Objekt der Arbeit wurde die englischsprachige Terminologie der professionellen Übersetzerstandards bestimmt, während als Gegenstand ihre strukturell-semanticen Merkmale und ihre übersetzungsbezogenen Besonderheiten definiert wurden. Das Ziel der Forschung bestand darin, die Gesetzmäßigkeiten der Bildung und Übersetzung von Termini auf der Grundlage eines Corpus von 373 Einheiten zu ermitteln, das mittels vollständiger Auswahl zusammengestellt wurde.

Zur Erreichung dieses Ziels wurden mehrere Forschungsaufgaben formuliert: die Klärung der Schlüsselbegriffe Termin und Terminologiesystem, die Charakterisierung des professionellen Standards als Quelle von fachlicher Terminologie, die Analyse der strukturell-semanticen Besonderheiten der ausgewählten Termini, die Identifizierung typischer Übersetzungsschwierigkeiten

und der Strategien zu deren Überwindung sowie die Entwicklung methodischer Materialien zur Aneignung der fachlichen Lexik. Unter Berücksichtigung der Bedeutung der erzielten Ergebnisse für die Modernisierung der Übersetzerausbildung wurden die wichtigsten Forschungsergebnisse zusätzlich in deutscher Sprache dargestellt.

Im Verlauf der Untersuchung wurde festgestellt, dass die Begriffe Termin und Terminologie mehrdimensionale Kategorien der modernen Linguistik darstellen, die eine zentrale Rolle in der fachlichen Kommunikation einnehmen. Die Analyse wissenschaftlicher Literatur und lexikografischer Quellen zeigte, dass ein Termin als spezialisierte sprachliche Einheit mit eindeutiger Definition, klarer Semantik, systemischen Verbindungen und stilistischer Neutralität aufgefasst wird [15; 58]. Seine Funktion wird durch die Anforderungen der Genauigkeit und Standardisierung bestimmt, die grundlegende Prinzipien für sprachliche Einheiten im wissenschaftlich-professionellen Diskurs darstellen.

Es wurde festgestellt, dass die Terminologie im Gegensatz zum Terminologiesystem eine dynamische Menge fachlicher Benennungen darstellt, während das Terminologiesystem eine geordnete und strukturell organisierte Gesamtheit von Termini ist, die den konzeptuellen Apparat eines bestimmten Wissensgebiets repräsentiert [8; 76]. Diese Unterscheidung erweist sich als grundlegend für die Analyse der Terminologie in professionellen Übersetzerstandards, da sie die semantischen Relationen, hierarchischen Verknüpfungen und funktionalen Abhängigkeiten zwischen den Elementen der Gesamtheit sichtbar macht.

Im Kontext der vorliegenden Forschung spielt die pädagogische Terminologie eine besondere Rolle. Sie fungiert an der Schnittstelle von Linguistik, Pädagogik, Psychologie und Soziologie und zeichnet sich durch semantische Variabilität, Interdisziplinarität und hohe Kontextsensibilität aus [61; 59]. Sie umfasst sowohl allgemeinwissenschaftliche Termini als auch spezialisierte Benennungen, die Lernprozesse, Erziehungsmodelle, Bewertungsverfahren und die professionelle Vorbereitung von Fachkräften beschreiben.

Im Unterkapitel 1.3 wurde nachgewiesen, dass die zentralen Quellen der fachlichen Terminologie für die Übersetzerausbildung die europäischen und britischen professionellen Standards darstellen, insbesondere das European Master's in Translation (EMT) Competence Framework, die National Occupational Standards in Translation (NOS-T) und die National Occupational Standards in Interpreting (NOS-I). Diese Dokumente wurden nach den Prinzipien des Konsenses, der Transparenz und der Evidenzbasierung entwickelt und enthalten stabile Definitionen von Kompetenzen, beruflichen Handlungen, Leistungsindikatoren und Qualitätsanforderungen. Damit gelten sie als normative Grundlage der modernen übersetzerischen Terminologiesysteme [84; 85]. Sie legen den strukturellen Rahmen der professionellen Kommunikation fest und bilden die Basis für die Auswahl der terminologischen Einheiten.

Auf dieser Grundlage wurde im Unterkapitel 2.1 die Wahl der Dokumente EMT, NOS-T und NOS-I als Hauptquellenbasis für die Bildung des terminologischen Corpus begründet. Um die Vollständigkeit der Erhebung sicherzustellen, wurde die Methode der vollständigen Auswahl angewendet, wodurch ein Corpus von 373 englischsprachigen Termini erfasst werden konnte. Diese Termini repräsentieren die zentralen professionellen Konzepte der Übersetzertätigkeit: *Kompetenzen, berufliche Handlungen, technologische Prozesse, Qualitätssicherungsmaßnahmen, Bewertungsverfahren, Anforderungen an professionelles Verhalten* sowie weitere Elemente der fachlichen Praxis. Es wurde die Struktur der Standards beschrieben und gezeigt, dass diese Dokumente nicht nur Listen beruflicher Funktionen enthalten, sondern auch detaillierte Beschreibungen der Leistungsanforderungen und Kompetenzindikatoren. Daher können sie als vollständige Terminologiesysteme betrachtet werden, in denen jeder Termin in klaren Relationen zu anderen Einheiten steht.

Die strukturell-semantische Analyse der Termini, dargestellt im Unterkapitel 2.2, ermöglichte die Identifizierung produktiver Muster der Terminbildung in den professionellen Übersetzerstandards. Die zahlenmäßig größte Gruppe bilden zweigliedrige Termini, die 79% der gesamten Auswahl ausmachen (z. B.

translation competence, quality assurance, performance indicators). Eingliedrige Termini bilden 9% (z. B. *competence, mediation, revision*), dreigliedrige Termini 6% (z. B. *continuous professional development*), und mehrgliedrige 2% (z. B. *evaluate and improve translation services*). Die dominierenden strukturellen Modelle sind Adj + N, N + N sowie V-ing + N. Das am wenigsten vertretene, jedoch konzeptuell bedeutende Modell ist N + Prep + N, das nur 1% ausmacht, jedoch komplexe logische und prozessuale Zusammenhänge ausdrückt (z. B. *assessment of performance*). Semantisch wurden die Termini thematisch gruppiert, sodass zentrale Handlungsfelder des Übersetzers abgebildet werden: Qualitätssicherung, Evaluation, Translationstechnologien, professionelle Kompetenzen, Dolmetschaktivitäten und Projektmanagement.

Im Unterkapitel 2.3 wurde die übersetzungsbezogene Analyse der problematischen Termini durchgeführt, wobei die häufigsten Schwierigkeiten bei der Wiedergabe ins Ukrainische identifiziert wurden. Dazu zählen die zwischen-sprachliche Polysemie (z. B. *revision, review*), semantische Mehrdeutigkeit (z. B. *professional practice, service provision*), kulturelle Unterschiede (z. B. *community interpreting*) sowie der Mangel an etablierten Entsprechungen in der ukrainischen Terminologie (z. B. *embedded skills, performance measure*). Zur Überwindung dieser Schwierigkeiten wurden verschiedene Übersetzungsstrategien angewendet: Verwendung eines lexikalischen Äquivalents (z. B. *translation competence – компетентність у перекладі*), begrenztes Kalkieren (z. B. *quality assurance – забезпечення якості*), Transkodierung (z. B. *triangulation – триангуляція*), Bedeutungs-differenzierung bei homonymen Termini (z. B. *revision* als *двомовне редагування* und *review* als *перевірка*), sowie beschreibende Übersetzung bei fehlendem direktem Äquivalent. Das Ergebnis war die Erstellung eines vereinheitlichten Glossars ukrainischer Entsprechungen, das mit internationalen Normen der Übersetzungsbranche übereinstimmt.

Der letzte Abschnitt der Forschung wurde im methodischen Kapitel vorgestellt. Auf der Grundlage der Analyse der Terminologie und der Struktur der Standards wurde nachgewiesen, dass die Entwicklung der terminologischen

Kompetenz zukünftiger Übersetzer auf einem kompetenzorientierten Ansatz basieren sollte. Dieser verbindet die Arbeit mit Definitionen, die Analyse authentischer Kontexte, die Fähigkeit, Termini in professionellen Situationen zu erkennen, ihre semantische Interpretation vorzunehmen und angemessene Übersetzungsäquivalente auszuwählen. Die entwickelten methodischen Materialien umfassen Aufgaben zur Identifikation von Termini, zu ihrer semantischen Klassifikation, zur Analyse struktureller Modelle, zur Durchführung von Übersetzungstransformationen, zum Aufbau terminologischer Netze, zur Arbeit mit normativen Dokumenten und realen beruflichen Fällen. Dieses System trägt zur Entwicklung eines integrativen Verständnisses der Terminologiesysteme, der Fähigkeit zur Arbeit mit internationalen Standards und der Herausbildung professionell orientierter Übersetzungskompetenz bei.

Darüber hinaus zeigte die Analyse, dass die Entwicklung der terminologischen Kompetenz nicht nur sprachliche Kenntnisse, sondern auch kognitive und professionelle Fähigkeiten umfasst. Besonders wichtig ist die Fähigkeit, Termini in realen beruflichen Handlungssituationen zu erkennen und korrekt zu interpretieren. Die Arbeit mit authentischen Fragmenten der Standards EMT, NOS-T und NOS-I fördert die Bewusstheit für terminologische Konsistenz, semantische Präzision und kontextgebundene Bedeutungsnuancen.

Die entwickelten Übungen – darunter Aufgaben zur Identifikation und Klassifikation von Termini, zur Analyse struktureller Modelle sowie zur Anwendung von Übersetzungsstrategien – ermöglichen eine systematische Festigung der Terminologie. Ergänzend tragen digitale Ressourcen (Google Forms, Wordwall, elektronische Glossare) zur regelmäßigen Wiederholung und Vertiefung bei. Dies unterstützt die Studierenden dabei, translatorische Entscheidungen reflektiert zu treffen und terminologische Unterschiede zwischen Englisch und Ukrainisch sicher zu erkennen.

Insgesamt bestätigt das methodische Material, dass terminologische Kompetenz ein mehrstufiger Prozess ist, der Analysefähigkeit, Recherchekompetenz, kontextuelles Denken und präzise Übersetzungspraxis

vereint. Die Einbindung internationaler Standards in das Curriculum führt zu höherer Genauigkeit der Übersetzungsentscheidungen und verbessert die professionelle Handlungsfähigkeit zukünftiger Übersetzerinnen und Übersetzer.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass die vorliegende Arbeit erstmals eine umfassende strukturell-semantiche und übersetzungsbezogene Analyse der Terminologie der professionellen Übersetzerstandards der EU und des Vereinigten Königreichs durchführt, ein repräsentatives Corpus von 373 Termini bildet, produktive Modelle der Terminbildung identifiziert, Übersetzungsschwierigkeiten aufzeigt und Wege zu deren Überwindung vorschlägt. Die erzielten Ergebnisse besitzen sowohl theoretischen als auch praktischen Wert, da sie zur Normierung der ukrainischen Terminologie im Bereich der professionellen Übersetzer Ausbildung beitragen, ihre Übereinstimmung mit internationalen Anforderungen sichern und in der Lehre der Übersetzung, der Terminologiewissenschaft und der fachbezogenen Disziplinen eingesetzt werden können.

Schlüsselwörter: *berufliche Standards von Übersetzern, kompetenzbasierter Ansatz, terminologische Kompetenz, Terminus, Terminologie, Übersetzungsterminologie, strukturell-semantiche Analyse, Übersetzungsstrategien, EMT, NOS-T, NOS-I.*

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило необхідність глибоко опрацювати термінологію міжнародних професійних стандартів перекладача в умовах модернізації вищої освіти та інтеграції України у європейський освітній простір. Стрімкий розвиток перекладацької професії, поява нових компетентнісних моделей і розширення спектра професійних завдань зумовлюють потребу у точному й унормованому перекладі термінів, що визначають зміст і структуру перекладацької діяльності. Усі поставлені завдання виконано, мети дослідження досягнуто, що дало змогу сформулювати ряд висновків.

У першому розділі узагальнено теоретичні основи термінознавства, необхідні для аналізу термінів *EMT Competence Framework*, *NOS in Translation* та *NOS in Interpreting*.

З'ясовано, що термін є спеціальною лексичною одиницею, яка позначає професійне поняття й характеризується точністю, системністю, нейтральністю та стабільною дефініцією. Когнітивна, комунікативна, нормативна й організаційна функції терміна визначають його ключову роль у структуруванні професійного знання.

Розмежовано поняття *термінологія* як сукупність термінів та *терміносистема* як впорядкована система взаємопов'язаних одиниць, що відображає концептуальну структуру певної галузі. Суттєвим теоретичним положенням є твердження про те, що фахова термінологія є динамічною системою, яка реагує на зміни у професії та освітніх стандартах, постійно збагачуючись новими одиницями.

Аналіз наукових джерел показав різноманіття підходів до класифікації термінів: за сферою функціонування (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві), за походженням (інтернаціональні, власне національні,

змішані), за будовою (однослівні, дво-, три- та багатокomпонентні) і за словотвірними моделями.

Виявлено важливу роль дефініції у формуванні терміна та наголошено на зв'язку між розвитком термінів і становленням галузі перекладознавства як професійної практики.

Аналіз стандарту підготовки магістрів перекладачів ЄС та професійні перекладацькі стандарти Великої Британії засвідчив, що вони є ключовим джерелом термінології у сфері освіти та професійної діяльності перекладачів, а тому можуть бути взяті за основу для визначення основних компетенцій у вітчизняній професійній підготовці перекладачів. Структурованість стандартів, їхня нормативність та термінологічна узгодженість забезпечують системне відображення компетентностей, видів діяльності й процедур оцінювання, необхідних для фахової підготовки.

Документи EMT, NOS-T та NOS-I містять широкий набір фахових термінів різної структури, що репрезентують сучасну модель професійної діяльності перекладача. Це підтверджує доцільність використання професійних стандартів як основи для формування термінологічної вибірки та подальшого структурно-семантичного й перекладацького аналізу.

Складнощі перекладу термінів професійних стандартів зумовлені насамперед полісемією та контекстуальною варіативністю лексичних одиниць, що часто функціонують і в загальноживаній мові (*review, adaptation, evaluation*). Нечіткі межі між суміжними поняттями та міжмовні семантичні розбіжності унеможливають пряме калькування, вимагаючи глибокого контекстуального аналізу та добору найбільш релевантного українського відповідника. Це свідчить про необхідність системного опрацювання термінів EMT, NOS-T і NOS-I та вирішення перекладацьких труднощів.

У другому розділі схарактеризовано джерельну базу дослідження, що охоплює EMT, NOS-T та NOS-I, які репрезентують нормативно вивірену та термінонасичену основу сучасної підготовки письмових та усних

перекладачів. Аналіз цих документів дав змогу окреслити їхню структуру, змістові акценти та особливості термінологічного наповнення, що визначають ключові аспекти професійної діяльності перекладача.

Метод суцільної вибірки забезпечив повне вилучення релевантних термінів, у результаті чого сформовано корпус із 373 терміноодиниць. Така вибірка є репрезентативною та достатньою для подальшого структурно-семантичного та перекладацького аналізу термінології у сфері професійної підготовки перекладачів.

За результатами здійсненого структурно-семантичного аналізу вибірки терміни розподілено за тематичними групами, серед яких домінують: *компетентності перекладача, технології перекладу, оцінювання якості, перекладацькі процеси та усний переклад.*

Семантичний аналіз засвідчив наявність значної кількості абстрактних термінів, що позначають компетентнісні характеристики (*interpersonal competence, professional judgement*), а також термінів-процесів, притаманних професійній діяльності (*revision, terminology extraction, sight translation*).

Структурний аналіз встановив, що найбільш продуктивними моделями термінів зі сфери професійної діяльності перекладача є двокомпонентні моделі, а найменшою кількістю характеризуються багатоконпонентні структури типу N + Prep + N, які, попри малу частотність, виконують важливу функцію точного опису складних професійних дій.

Перекладацький аналіз показав, що основні труднощі відтворення термінів професійних стандартів полягають у їх полісемії, перетині близьких понять, відсутності усталених відповідників та розбіжностях між англійською й українською перекладацькою традицією. Визначено, що найбільш ефективними є такі способи перекладу: калькування, використання наявних термінологічних еквівалентів, описові трансформації, а також комбіновані стратегії.

Виявлено низку проблемних термінів (*review, revision, service provision, post-editing*), для яких запропоновано найбільш адекватні українські відповідники на основі професійних стандартів та дефініцій.

Третій розділ присвячено методичним можливостям застосування результатів та матеріалів дослідження. У підрозділі 3.1 обґрунтовано значущість компетентнісного підходу як базової методології у формуванні термінологічної компетентності майбутніх перекладачів. Показано, що професійні стандарти EMT, NOS-T і NOS-I розглядають уміння працювати з термінами як невід’ємну складову перекладацької професійності, а отже – як ключову навчальну ціль. Компетентнісний підхід забезпечує узгодженість між результатами навчання, реальними вимогами ринку праці та змістом освітніх компонентів, сприяючи цілісному розвитку перекладача як фахівця.

Окремо представлено створену лекцію, в якій систематизовано базові поняття, подано класифікацію термінів за структурними моделями, окреслено найпоширеніші способи їх творення, а також наголошено на ролі контексту у виборі адекватного перекладацького відповідника. Матеріал лекції поєднує теоретичні положення з практичними прикладами з професійних стандартів, що дозволяє студентам не лише засвоїти термінологічний апарат, але й застосувати його у перекладацькій практиці. Структура лекції є логічною та методично виваженою: вона передбачає поєднання пояснення, аналізу термінів, порівняння перекладацьких рішень і виконання тренувальних вправ, що забезпечує її ефективність у навчальному процесі.

Укладено навчальні матеріали для формування термінологічної компетентності студентів-перекладачів, що охоплює семантизацію термінів, роботу з дефініціями, розмежування споріднених понять, виконання перекладацьких трансформацій, аналіз автентичних відеоматеріалів, а також серію інтерактивних онлайн-вправ (Wordwall, Google Forms). Запропоновані вправи забезпечують поетапність, системність та практичну спрямованість навчання, сприяє розвитку аналітичного мислення, умінь працювати з

фаховими стандартами, а також формує інклюзивну та комунікативно орієнтовану модель навчального середовища.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зазначити, що робота комплексно розкриває теоретичні засади термінології, аналізує структурні та семантичні особливості термінів професійних стандартів перекладача, виявляє специфіку їх перекладу та пропонує ефективні методичні засоби для їх опанування.

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання його результатів у навчальному процесі, укладанні глосаріїв, підготовці освітніх програм і підвищенні якості професійної підготовки перекладачів відповідно до європейських стандартів.

Перспективними напрямками подальших розвідок є розширення корпусу термінів за рахунок нових стандартів і галузей, дослідження термінів суміжних сфер (локалізація, технічний переклад, мультимодальні технології), а також створення електронної терміносистеми з багатомовною підтримкою перекладацьких відповідників.

Розвинена система стандартизації термінів у сфері перекладацької підготовки є важливою умовою прискорення євроінтеграційних процесів, оскільки забезпечує порівнюваність професійних вимог, мобільність фахівців та адаптацію української освітньої і професійної сфери до загальноєвропейського простору мовних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й., Іванець Т. Ю. Професійне спілкування науково-технічних працівників і студентів інженерних спеціальностей. ВНТУ, 2008. 189 с.
2. Алексеєва І. М. Європейські рамки кваліфікацій – опорна конструкція інтеграції національних систем освіти. *Оригінальні дослідження*. 2017. Т. 10. № 2(24). С. 201–206.
3. Барнич І. І. Поняття «фахова мова» і «термінологія» в німецькій і українській мовах. *Науковий журнал Львівського державного університету бузпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2018. № 3. С. 16–19.
4. Безусяк Я. І., Гречановська О. В. Роль Болонського процесу в розвитку вищої освіти Європи та України. *Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. інт.-конф. (м. Вінниця, 11–30 травня 2019 р.). URL: <http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/4FB1A74E-57E1-452F-AAC3-D4FD57D3F3C4.pdf> (дата звернення: 25.10.2025 р.)
5. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : НОВА КНИГА, 2010. 232 с.
6. Борисевич І. П., Ратомська Л. В. Термінознавство та особливості перекладу термінів українською мовою. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки*. 2012. № 2 (4). С. 224–229.
7. Борисов В. А. Лексико-семантичні властивості терміна: до питання стандартизації термінологічної номенклатури у французькому освітньому дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 153–157.

8. Бялик В. Д., Попович Ю. В. Поняття термінології та терміносистеми В сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). Час. 2. С. 214–211.

9. Воскобойник В. І., Василішин С. І. Лексико-семантичні особливості перекладу термінології англomовного бухгалтерського дискурсу. *Наукові записки. Філологічні науки*. 2019. № 2 (205). С. 31–37.

10. Галян О. В., Гуз О. П. Поняття терміна та його місце в мовній системі. *Наукові записки. Філологічні науки*. 2020. № 1 (212). С. 104–109.

11. Гарапко В. Структурно-семантичні особливості англomовних педагогічних термінів : монографія. LAP LAMBERT Academic, 2018. 101 с.

12. Гаращенко Л. Б. Семантична структура аналітичних термінів науково-технічної термінології. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. 2016. № 44. С. 175–182. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.165104> (дата звернення: 18.10.2025 р.)

13. Геворгян К. Л., Гвоздяк О. М., Шостак У. В. Методичні засади вивчення іноземної мови майбутніми перекладачами. *Теорія і методика професійної освіти*. 2023. Т. 1. Вип. 57. С. 162–165.

14. Глинянюк А. В., Дребот Я. Р. Основні компоненти професійної компетенції перекладача у сфері усного перекладу. *Інноваційні технології в освіті : зб. тез доповідей всеукраїнського науково-педагогічного форуму (Івано-Франківськ, 21–22 жовтня 2024 р.)*. Івано-Франківськ, 2024. С. 141–144. (Наук. кер. Янишин О. К.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1W-WBi3HRaeexBl2kgewHx4y-3QcMiUHQ/view> (дата звернення: 19.11.2025 р.)

15. Дяков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспекти : монографія. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.

16. Денисенко А. С., Черник М. В. Стратегії учителя в комунікативному підході до навчання іноземної мови. *Інтеграція освіти,*

науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути : тези доп. II міжн. наук.-практ. інт.-конф. Дніпро, 2020. С. 154–156.

17. Довгань Л. І. Сучасні підходи та тенденції професійної підготовки майбутніх філологів-перекладачів у системі вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Вип. 69. С. 152–163.

18. Дорофєєва М. Варіантність термінів перекладознавства: проблеми терміновживання й аналізу перекладацьких рішень (експериментально-методологічне дослідження). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2024. № 100. С. 83–95.

19. ДСТУ 3966:2009. Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. [Чинний від 2010-07-01]. Вид. офіц. Київ, 2010. 34 с.

20. ДСТУ ISO 1087-1:2007. Термінологічна робота. Словник термінів. Частина 1 (ISO 1087-1:2000). Теорія та використання. [Чинний від 2008-07-01]. Вид. офіц. Київ, 2008. 42 с.

21. Дудкін І. О., Ткаченко Є. Ю. Класифікація термінів за будовою та їх переклад. *Пленарні доповіді : матеріали XIV НТК курсантів та студентів НУЦЗУ*. 2010. С. 442–443.

22. Дулепа І. Б. Основні напрями дослідження педагогічної термінології. *Наукові праці Кам'янець-подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2018. Т. 46. С. 92–96.

23. Дяченко М. Д. Особливості перекладу сучасних англomовні педагогічних термінів українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2018. Т. 3. № 37. С. 73–76.

24. Зданевич Л. В., Фроленкова Н. О. Терміносистема в технології випереджувального навчання у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Академічні візії*. 2025. № 42. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1874> (дата звернення: 20.10.2025 р.).

25. Іваницька Н. Л. Поняття – слово – термін (на матеріалі педагогічних термінів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2017. Т. 3. № 31. С. 28–31.

26. Кирикилиця В. В. Словникова технологія навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів немовних спеціальностей : монографія. Луцьк : вид. Мажула Ю. М. 2023. 194 с.

27. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 32. С. 104–108.

28. Ковтунець В., Поліщук Н. Кваліфікації, результати навчання та компетентності. Термінологічні проблеми. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2021. Вип. 2 (12). С. 53–65.

29. Колодіна Л., Ходутіна Т. Основні принципи перекладу текстів офіційно-ділового стилю з англійської та української мов. *Молодь і ринок*. 2018 №11 (166). С. 60–64.

30. Крижко О. А. Особливості терміна як основної одиниці терміносистеми *Studia linguistica* : зб. наук. пр. Київ, 2008. Вип 1. С. 62–67.

31. Кудрявцева Н. А. Стандартизація термінології в українській діловій мові: виклики та можливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35. № 6. С. 6–14.

32. Левчук О. Лексико-семантичні особливості перекладу текстів офіційно-ділового стилю. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65. С. 162–167

33. Лисиченко О. А. Лінгвістичні аспекти юридичної термінології сучасного законодавства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Філологія. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 139–142.

34. Лисиченко О. Б. Функції ІТ-термінології в проєктному управлінні: проблеми цифрового перекладу. *Ad orbem per linguas. До світу через мови*.

Людина і цифрове суспільство: когніція – мова – освіта – дискурс : матеріали міжн. наук.-практ. конф. м. Київ, 15–16 трав. 2025 р. Київ, 2025. С. 143–145.

35. Малик Г. Д. Компетентнісний підхід як інновація у професійній підготовці майбутнього перекладача. *Гілея* : науковий вісник. 2013. № 76. С. 217–220.

36. Мельник Н. І. Особливості перекладу аббревіатур освітніх та педагогічних організацій країн Європейського Союзу. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. № 3(55). С. 363–371

37. Мельник Н. І. Термінотворчість у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів: особливості перекладу термінології ліфтової галузі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 1. Ч. 2. С. 97–102.

38. Міщенко А. Перекладацька компетентність та освітній стандарт. *Наукові записки. Філологічні науки*. Кропивницький, 2017 № 153. С.597–603.

39. Моїсєєва Н. О., Савостіна Д. Д. Лексичні труднощі перекладу юридичної термінології. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2020. № 10. С. 473–477.

40. Овсієнко Л. М. Поліфункційність терміна в сучасному термінознавстві. *Науковий вісник КНЛУ. Філологія*. 2022. Т. 25. № 1. С. 89–97.

41. Овчаренко Н. І. Функціональний простір педагогічного терміна (семантичний аспект). *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26(1). С. 61–68.

42. Павленко О. О., Чой К. С., Бондар О. Є., Бе Д. Й., Горбаньова О. О. Стандарти підготовки перекладачів: загальний огляд (на прикладі України, Південної Кореї, США, Австрії). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Т. 2. № 6. С.148–152.

43. Пасічник Т. Л. Лінгвістичні та соціокультурні фактори, що спричиняють труднощі писемного перекладу англійських ділових листів. *Теоретичні питання культури, освіти і виховання* : зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 45. С. 117–121.

44. Піфко О. О., Калинюк С. С. Болонський процес та вища освіта в Україні: актуалізація та розвиток в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Юридичні науки*. 2023. Т. 34(73). № 4. С. 149–154.

45. Поліщук Л. П. Основні аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. Вип. 68. С. 130–133. URL: <https://share.google/pBQXGXO9le18IHUby> (дата звернення: 05.11.2025 р.)

46. Поплавець О. Формування та розвиток педагогічної термінології в сучасній українській мові. *Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі* : Всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, 9 лист. 2018 р. Київ : вид. НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 99–104.

47. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. № 2179-IX. Професійний стандарт. 2022. 1 квіт. (№ 38–39). С. 40–43.

48. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти» [Чинний від 2024-10-16]. Вид. офіц. Київ, 2024. 16 с.

49. Сергєєва О., Сергєєв Є. Основні принципи викладання фахових дисциплін при професійній підготовці перекладачів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : зб. наук. прац. 2022. Вип. 24. С. 27–31.

50. Сизонов Д. Ю. Терміносистема сучасної медіалінгвістики в міждисциплінарних контактах. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2023. Вип. 46. С. 100–111.

51. Сімкова І. О. Професійні стандарти у галузі перекладу і освітні вимоги до його навчання. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 1 (8). С. 115–119.

52. Скакун А. В. Особливості перекладу англійських термінів українською мовою (на основі статті «Cognitive Approaches» Фабіо Альвеса та Ампаро Уртадо Альбіра). *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2021. № 10(98). С. 88–92.

53. Сокол М. О. Класифікаційна характеристика понятійно-категорійного апарату педагогічної науки. *Освітній простір України*. 2017. № 9. С. 188–193.

54. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія. [Чинний від 20.06.2019-06-20]. URL: <https://cutt.ly/5VBldVr> (дата звернення: 10.11.2025 р.).

55. Стасюк Т. В. Прологомени соціокогнітивного термінознавства та соціокогнітивна інтерпретація терміна. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 55–64.

56. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Філологічні науки. Мовознавство*. 2016. Том 2. №5. С. 112–116.

57. Стацюк Р. В. Основні труднощі дефініції спеціальної та професійної лексики, термінології. *Current Issues of Linguistics and Translation Studies*. 2023. Вип. 28, С. 5–10.

58. Степанов О. Д. Термін та його ознаки. Термінологія як система. *Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи* : тези доп. всеукр. наук.-практ. інт.-конф. (м. Вінниця, 11–30 травня 2019 р.). Вінниця, 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2019/paper/view/8024/6716> (дата звернення: 25.10.2025 р.).

59. Степанова О. І. Динаміка педагогічної термінології в сучасному освітньому процесі: структурно-семантичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Філологія*. Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9 (77). С. 307–310.

60. Су Хюон Кім. Лінгвістична термінологія як об'єкт дослідження в українському мовознавстві. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2022. № 2(72). С. 141–155.

61. Сухомлинська О. В. До питання про становлення української педагогічної термінології: історіографічний аспект. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні*

підходи : зб. матеріалів VI всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти. (м. Київ, 19 трав. 2021 р.). Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 8–10.

62. Сухомлинська О. Понятійно-термінологічна система педагогічної науки як предмет наукових досліджень. *Теорія і методика соціальної роботи та соціальної освіти*. 2022. Вип 1(8). С. 5–17.

63. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 18.10.2025 р.).

64. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.

65. Українська асоціація перекладачів (UATI – Ukrainian Association of Translators and Interpreters). Стандарт професії «Письмовий перекладач»: затв. Загальними зборами УАП 08.02.2025 р., протокол № 4. 12 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1RtkSNUmgQzT8Sn_0si4QgfpI7tzKHC4N/view (дата звернення: 19.11.2025 р.).

66. Українська асоціація перекладачів (UATI – Ukrainian Association of Translators and Interpreters). Стандарт професії «Усний перекладач» »: затв. Загальними зборами УАП 08.02.2025 р., протокол № 4. 17 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/11T1qYMSclaDY-OOlwzVI-ywTV9i0WnbX/view> (дата звернення: 19.11.2025 р.).

67. Ускова Т., Карабістькова Н. Труднощі еквівалентного перекладу термінології сучасної англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 79. Т. 2. С. 218–223.

68. Фабрична Я. Г. Сучасні тенденції у професійній підготовці майбутніх перекладачів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. 2021. № 2 (22). С. 284–290.

69. Філософський енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук та ін. Вип. VI. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

70. Чайка О., Остапенко Я. Новітній погляд на поняття «термін» у лінгвістиці. *Філологічний часопис*. 2020. Вип. 2(16). С. 103–110.

71. Янишин О. К., Глинянюк А. В. Міжнародні професійні стандарти як джерело термінологічного забезпечення модернізації освітніх програм підготовки перекладача. Міжкультурна комунікація в мультимодальному середовищі : Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (Івано-Франківськ, 29 жовтня 2025 р.). Івано-Франківськ, 2025. С. 227–231. URL: <https://doi.org/10.31471/mkms2025> (дата звернення: 19.11.2025 р.).

72. A self-determination theory approach to teacher digital competence development / T. K. Chiu et al. *Computers & Education*. 2024. Vol. 214. URL: <https://tinyurl.com/5n94txyj> (дата звернення: 30.10.2025 р.).

73. Albir, A. H. Competência tradutória e formação por competências. *Cad. Trad.* 2020. Vol. 40. № 1. P. 367–416.

74. Burghard, B. Rieger. Definition of Terms, Word Meaning, and Knowledge Structure. *Terminology and Knowledge Engineering*. Frankfurt/M., 1988. Vol. 2. P. 25–41.

75. Çabei, M., Robo, M., Jubani, A. Addressing Challenges in Terminology Translation: Insights From EU Medical and Public Health Documents Translated Into Albanian. *Journal of Language Teaching and Research*. 2025. Vol. 16, no. 6. P. 1869–1877.

76. Cabré, M. T. Terminology: Theory, methods and applications. Philadelphia, PA : John Benjamins, 1998. 248 p.

77. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 18.10.2025 р.).

78. Carl, M. Models of the Translation Process and the Free Energy Principle. *Entropy*. 2023. Vol. 25. URL: <https://doi.org/10.3390/e25060928> (дата звернення: 03.11.2025 р.).

79. Collet, T. What's a term? An attempt to define the term within the theoretical framework of text linguistics. *Linguistica Antverpiensia New Series – Themes in Translation Studies* 3. 2021. URL: <https://h7.cl/1kKKn>

80. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 18.10.2025 р.)

81. Comparative study of machine translation techniques. / B. N. Brunda et al. *International Journal of Advanced Research*. 2023. Vol. 11, no. 06. P. 387–402.

82. DIN 2342:2022-07. Terminology science and terminology work. Vocabulary standard by Deutsches Institut Fur Normung E.V. (German National Standard). [From 2022-07-01]. 20 p. DOI: <https://dx.doi.org/10.31030/3354401>

83. EMT COMPETENCE FRAMEWORK–2022 (=European Master’s in Translation competence framework for 2023–2028) / The EMT Board and Competence Task-Force, October 2022. 12 p. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf (дата звернення: 19.11.2025 р.).

84. European Standards CEN-CENELIC. *European Standards* : official site. URL: <https://www.cencenelec.eu/european-standardization/european-standards/> (дата звернення: 05.11.2025 р.).

85. Guidance. National Occupational Standards (NOS). URL: <https://www.gov.uk/government/publications/national-occupational-standards> (дата звернення: 27.11.2025 р.).

86. Kokroko, K., Leipold, W., Hovis, M. Applying a pedagogy of interdisciplinary and cross-cultural collaboration as socio-ecological practice in landscape architecture education. *Socio Ecol Pract Res*. 2024. Vol. 6. P. 21–40.

87. Kumar, N. Understanding Optimum Professional Standards: Definition and Key Principles. 2023. URL: <https://blocktxm.com/understanding-optimum-professional-standards-definition-and-key-principles/> (дата звернення: 30.10.2025 р.).

88. Legarski, R. Terminology: The Systematic Study and Application of Terms Across Disciplines. *Word-Gate.com*: official site. URL: <https://terminology.word-gate.com> (дата звернення: 27.10.2025 р.).

89. Marklund, Å. Translation of Technical Terms: a study of translation strategies when translating terminology in the field of hydropower generation.

- URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:431449/FULLTEXT07.pdf>.
(дата звернення: 27.10.2025 р.).
90. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 18.10.2025 р.).
91. Molina, L., Albir, A. H. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta journal des traducteurs*. 2002. Vol. 47(4). P. 498–512. DOI:[10.7202/008033ar](https://doi.org/10.7202/008033ar) (дата звернення: 27.10.2025 р.).
92. Monastyrova, L. Lexical and Terminological Challenges in Translating Musicological Texts from English into Ukrainian. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 37. P. 224–228. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.37.38> (дата звернення: 18.10.2025 р.).
93. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 18.10.2025 р.).
94. Pardo-Baldoví, M. I., San Martín-Alonso, Á., Peirats-Chacón, J. The Smart Classroom: Learning Challenges in the Digital Ecosystem. *Educ. Sci.* 2023. № 13. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci13070662> (дата звернення: 15.11.2025 р.).
95. Professional competence formation while training field translation specialists / S. Bukhalo [et al]. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: Інноваційні дослідження у наукових роботах студентів. 2022. No. 1 (1363). P. 61–69. URL: <https://doi.org/10.20998/2220-4784.2022.01.10> (дата звернення: 27.10.2025 р.).
96. Savchuk, H. The difficulties in translating legal terminology (on the basis of legal documentation). *Pivdenniy Arkhiv (collected papers on Philology)*. 2018. No. 24. P. 209–212.
97. Shaparenko, O. V. Problems of translating IT terminological units. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Філологія. 2023. No. 61. P. 238–241.
98. Shylinska, I. Ways of Information Technology Terminology Formation. *Pivdenniy Arkhiv (Collected papers on Philology)*. 2023. P. 89–92.

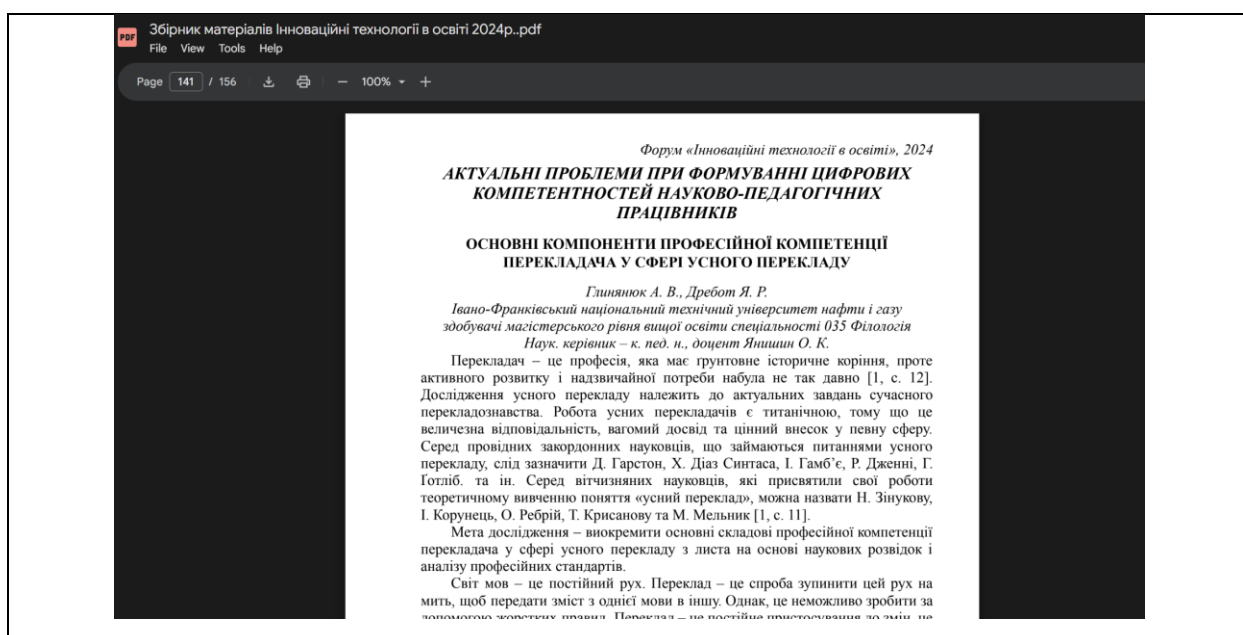
99. Suonuuti H. Guide to Terminology. 2nd ed. Helsinki : Tekniikan Sanastokeskus, 2001. Vol. 8. 22 p. URL: [https://nordterm.net/filer/publikationer/guider/Guide to Terminology.pdf](https://nordterm.net/filer/publikationer/guider/Guide%20to%20Terminology.pdf) (дата звернення: 27.10.2025 р.)
100. Udovichenko, H., Chvanova, B. Particulars of terms: features, functions, classification. *Scientific Journal of Polonia University*. 2025 № 68(1). P. 157–162.
101. UK National Occupational Standards in Interpreting. CILT, the National Centre for Languages. London, 2006. 72 p.
102. UK Translation National Occupational Standards. CILT, the National Centre for Languages. London, 2012. 38 p.
103. Vakulenko, M. Term and Terminology: Basic Approaches, Definitions, and Investigation Methods. *ITF Journal*. 2014. Vol. 24. URL: <https://surl.li/qiagdq> (дата звернення: 23.10.2025 р.).
104. Vakulenko, M., Meljnyk, K. Term Properties and Modern Terminological Systems Development. *ITF Journal*. 2014. Vol. 24. P. 29–38.
105. Yuxiu, Y. Application of translation technology based on AI in translation teaching. *Systems and Soft Computing*. 2024. Vol. 6. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2772941924000012> (дата звернення 30.11.2025 р.)

ДОДАТКИ

Додаток А

Апробація виконаного дослідження

1. Глинянюк А. В., Дребот Я. Р. Основні компоненти професійної компетенції перекладача у сфері усного перекладу. *Інноваційні технології в освіті* : зб. тез доповідей всеукраїнського науково-педагогічного форуму (Івано-Франківськ, 21–22 жовтня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 141–144. (Наук. кер. Янишин О. К.). Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1W-WBi3HRaexBl2kgewHx4y-3QcMiUHQ/view> (дата звернення: 19.11.2025 р.).

Публікація у збірнику тез доповідей Всеукраїнського науково-педагогічного форуму «Інноваційні технології в освіті» (Івано-Франківськ, 21-22 жовтня 2024 року)

2. Янишин О. К., Глинянюк А. В. Міжнародні професійні стандарти як джерело термінологічного забезпечення модернізації освітніх програм підготовки перекладача. Міжкультурна комунікація в мультимодальному

середовищі : всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (Івано-Франківськ, 29 жовтня 2025 р.). Івано-Франківськ, 2025. С. 227–231. Режим доступу: <https://doi.org/10.31471/mkms2025> (дата звернення: 19.11.2025 р.).

Сертифікат про участь у Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції
«Міжкультурна комунікація в мультимодальному середовищі»

Вибірки термінів

Таблиця Б 1 – Абревіатури

№	Англійська абревіатура	Український відповідник
1.	CEFR	ЗЄР (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти)
2.	CPD	БПР (безперервний професійний розвиток)
3.	EQF	ЄРК (Європейська рамка кваліфікацій)
4.	BLIS	Британський інститут жестової мови
5.	MT	МП (машинний переклад)
6.	NOS	Національний професійний стандарт
7.	NRCPD	Національні реєстри фахівців у галузі комунікації, які працюють з людьми з вадами слуху та зору
8.	NRPSI	Національний реєстр перекладачів для громадських потреб
9.	NVQ	Професійна кваліфікація, яку отримує людина, здобувши компетенцію у певному типі зайнятості
10.	QA	Забезпечення якості (QA)
11.	SASLI	Шотландська асоціація перекладачів жестової мови
12.	SVQ	Шотландська професійна кваліфікація
13.	UK	ВБ (Велика Британія)
14.	PEMT	ПМП (Постредагування машинного перекладу)

Таблиця Б 2 – Однокомпонентні терміни

№	Англійський термін	Український переклад	Джерело	Тип
1.	register	регістр	NOS-T / NOS-I	Простий
2.	corpus	корпус (текстів)	NOS-T	Простий
3.	glossary	глосарій	NOS-T	Деривативний
4.	format	формат документа	NOS-T	Простий
5.	revision	редагування (ревізія)	EMT	Деривативний
6.	review	перевірка (огляд)	NOS-T	Деривативний
7.	localisation	локалізація	NOS-T	Деривативний
8.	accessibility	доступність	EMT	Деривативний
9.	teamwork	робота в команді	EMT	Словотвірний
10.	responsibility	відповідальність	EMT	Словотвірний
11.	autonomy (in learning/working)	автономність у роботі	EMT	Простий
12.	stakeholders	стейкхолдери	NOS-T	Словотвірний
13.	proofreading	коректура, редагування	EMT	Словотвірний
14.	editing	редагування	EMT	Простий
15.	confidentiality	конфіденційність	NOS-T	Деривативний
16.	mentor	наставник, ментор	NOS-I	Простий
17.	supervisor	керівник (наставник контролю)	NOS-I	Словотвірний
18.	pronunciation	вимова	NOS-I	Деривативний
19.	intonation	інтонація	NOS-I	Деривативний
20.	modulation (sign language)	модуляція (жестова мова)	NOS-I	Деривативний
21.	paraphrase	парафразувати, переказувати	NOS-I	Деривативний
22.	alignment	вирівнювання текстів	EMT	Деривативний
23.	omission	пропуск	EMT	Деривативний
24.	addition	додавання	EMT	Деривативний
25.	mistranslation	помилковий переклад	EMT	Деривативний
26.	inconsistency	непослідовність	EMT	Деривативний
27.	ambiguity	неоднозначність	NOS-T	Прости

28.	intervention (in interpreting)	втручання перекладача	NOS-I	Деривативний
29.	transcreation	транскреація	EMT	Деривативний
30.	miscommunication	непорозуміння	NOS-I	Деривативний
31.	collaboration	співпраця	EMT	Деривативний
32.	misinterpretation	хибна інтерпретація	NOS-I	Деривативний
33.	self-monitoring	самоконтроль	EMT	Словотвірний
34.	note-taking	конспектування	NOS-I	Словотвірний

Таблиця Б 3 – Двокомпонентні терміни

№	Англійський термін	Український переклад	Джерело	Модель
1.	translation competence	компетентність перекладу	EMT	N + N
2.	domain-specific knowledge	галузеві знання	EMT	Adj + N
3.	technology competence	технологічна компетентність	EMT	N + N
4.	translation brief	перекладацьке завдання	NOS-T	N + N
5.	client specifications	специфікації клієнта	NOS-T	N + N
6.	performance criteria	критерії виконання	NOS-T	N + N
7.	professional practice	професійна практика	NOS-T	Adj + N
8.	back translation	зворотний переклад	NOS-T	Adj + N
9.	sight translation	переклад з листа	NOS-I	Adj + N
10.	simultaneous interpreting	синхронний усний переклад	NOS-I	Adj + N
11.	consecutive interpreting	послідовний усний переклад	NOS-I	Adj + N
12.	whispered interpreting	переклад нашіптуванням	NOS-I	Adj + N
13.	summary interpreting	реферативний усний переклад	NOS-I	Adj + N
14.	interpreting one-way	однобічний усний переклад	NOS-I	N + Adj
15.	interpreting two-way	двобічний усний переклад	NOS-I	N + Adj
16.	formal register	формальний реєстр	NOS-T	Adj + N
17.	colloquial register	розмовний реєстр	NOS-T	Adj + N
18.	intimate register	інтимний реєстр	NOS-I	Adj + N
19.	language variant	мовний варіант	NOS-T	N + N

20.	indemnity insurance	страхування професійної відповідальності	NOS-T	N + N
21.	quality assurance	забезпечення якості	EMT	N + N
22.	terminology management	керування термінологією	EMT	N + N
23.	terminology extraction	виокремлення термінології	EMT	N + N
24.	CAT tools	системи автоматизації перекладу	EMT	N + N
25.	translation memory	пам'ять перекладів	EMT	N + N
26.	computer-assisted translation	комп'ютеризований переклад	EMT	Adj + N
27.	multimodal translation	мультимодальний переклад	EMT	Adj + N
28.	audiovisual translation	аудіовізуальний переклад	EMT	Adj + N
29.	intercultural competence	міжкультурна компетентність	EMT	Adj + N
30.	time management	управління часом	NOS-T	N + N
31.	project management	управління проектами	NOS-T	N + N
32.	ethical conduct	етична поведінка	NOS-T	N + N
33.	problem-solving skills	навички розв'язання проблем	EMT	Adj + N
34.	critical thinking	критичне мислення	EMT	Adj + N
35.	research skills	дослідницькі навички	EMT	N + N
36.	information literacy	інформаційна грамотність	EMT	N + N
37.	reference materials	довідкові матеріали	NOS-T	N + N
38.	source language	мова оригіналу	NOS-T / NOS-I	N + N
39.	target language	мова перекладу	NOS-T / NOS-I	N + N
40.	linguistic competence	лінгвістична компетентність	EMT	Adj + N
41.	sociolinguistic competence	соціолінгвістична компетентність	EMT	Adj + N
42.	cultural competence	культурна компетентність	EMT	Adj + N
43.	transcultural competence	транскультурна компетентність	EMT	Adj + N
44.	genre conventions	жанрові конвенції	EMT	N + N
45.	discourse conventions	дискурсивні конвенції	EMT	N + N

46.	textual coherence	текстова зв'язність	EMT	Adj + N
47.	textual cohesion	текстова когезія	EMT	Adj + N
48.	terminological consistency	термінологічна узгодженість	EMT	Adj + N
49.	client communication	комунікація з клієнтом	NOS-T	N + N
50.	service provider	постачальник послуг	NOS-T	N + N
51.	translation workflow	перекладацький робочий процес	NOS-T	N + N
52.	pre-translation preparation	передперекладацька підготовка	NOS-T	Adj + N
53.	document analysis	аналіз документа	NOS-T	N + N
54.	project specifications	проектні специфікації	NOS-T	N + N
55.	quality control	контроль якості	NOS-T	N + N
56.	final delivery	кінцеве передання перекладу	NOS-T	Adj + N
57.	ethical responsibility	етична відповідальність	NOS-T	Adj + N
58.	conflict of interest	конфлікт інтересів	NOS-T	N + Prep + N
59.	professional development	професійний розвиток	NOS-T	Adj + N
60.	mentoring process	процес наставництва	NOS-I	N + N
61.	trainee interpreter	усний перекладач-стажист	NOS-I	N + N
62.	communicative setting	комунікативна обстановка	NOS-I	Adj + N
63.	legal interpreting	юридичний усний переклад	NOS-I	Adj + N
64.	community interpreting	усний переклад у соціальній сфері	NOS-I	N + N
65.	conference interpreting	конференц-переклад	NOS-I	N + N
66.	business interpreting	діловий усний переклад	NOS-I	N + N
67.	medical interpreting	медичний усний переклад	NOS-I	Adj + N
68.	interpreting assignment	завдання з усного перекладу	NOS-I	Adj + N
69.	translation assignment	завдання з письмового перекладу	NOS-T	N + N
70.	house style	фірмовий стиль	NOS-T	N + N
71.	domain conventions	галузеві конвенції	NOS-T	N + N
72.	subject-matter expertise	фахова компетентність	EMT	N+N
73.	working languages	робочі мови	NOS-T / EMT	Adj + N

74.	language proficiency	мовна компетентність	EMT	N + N
75.	terminology research	термінологічне дослідження	EMT	N + N
76.	target audience	цільова аудиторія	EMT	N + N
77.	client brief	завдання клієнта	NOS-T	N + N
78.	reference corpora	референсні корпуси	NOS-T	N + N
79.	parallel texts	паралельні тексти	EMT	Adj + N
80.	knowledge base	база знань	EMT	N + N
81.	translation strategy	стратегія перекладу	EMT	N + N
82.	translation techniques	техніки перекладу	EMT	N + N
83.	terminology database	термінологічна база даних	EMT	N + N
84.	terminological entry	термінологічний запис	EMT	Adj + N
85.	terminological note	термінологічна примітка	EMT	Adj + N
86.	style guide	стильовий довідник	NOS-T	N + N
87.	workflow management	управління робочим процесом	NOS-T	N + N
88.	resource management	управління ресурсами	NOS-T	N + N
89.	post-editing of MT	постредагування машинного перекладу	EMT	N + N
90.	quality assessment	оцінювання якості	EMT	N + N
91.	error category	категорія помилки	EMT	N + N
92.	linguistic error	мовна помилка	EMT	Adj + N
93.	content error	змістова помилка	EMT	N + N
94.	translation unit	одиниця перекладу	EMT	N + N
95.	terminological unit	термінологічна одиниця	EMT	Adj + N
96.	communication skills	комунікативні навички	EMT	N + N
97.	interpersonal skills	міжособистісні навички	EMT	Adj + N
98.	negotiation skills	навички ведення переговорів	NOS-T	N + N
99.	client feedback	відгук клієнта	NOS-T	N + N
100.	risk management	управління ризиками	NOS-T	N + N
101.	translation ethics	етика перекладу	NOS-T	N + N
102.	confidential document	конфіденційний документ	NOS-T	Adj + N

103.	data protection	захист даних	NOS-T	N + N
104.	file format	формат файлу	NOS-T	N + N
105.	text formatting	форматування тексту	NOS-T	N + N
106.	localisation requirements	вимоги локалізації	NOS-T	N + N
107.	translation tools	інструменти перекладу	EMT	N + N
108.	linguistic register	мовний реєстр	NOS-T	Adj + N
109.	terminological accuracy	термінологічна точність	EMT	Adj + N
110.	style consistency	стильова узгодженість	EMT	N + N
111.	terminology policy	термінологічна політика	EMT	N + N
112.	client liaison	взаємодія з клієнтом	NOS-T	N + N
113.	project timeline	графік проєкту	NOS-T	N + N
114.	text segmentation	сегментація тексту	EMT	N + N
115.	tag management	керування тегами	EMT	N + N
116.	file conversion	конвертація файлів	NOS-T	N + N
117.	terminology verification	перевірка термінології	EMT	N + N
118.	translation proposal	комерційна пропозиція перекладача	NOS-T	N + N
119.	contract terms	умови договору	NOS-T	N + N
120.	client agreement	угода із замовником	NOS-T	N + N
121.	project analysis	аналіз проєкту	NOS-T	N + N
122.	translation risk	ризик перекладу	NOS-T	N + N
123.	translation planning	планування перекладу	NOS-T	N + N
124.	translator's notes	примітки перекладача	NOS-T	N + N
125.	language variation	мовна варіативність	EMT	N + N
126.	genre adaptation	жанрова адаптація	EMT	N + N
127.	cultural adaptation	культурна адаптація	EMT	Adj + N
128.	terminological variance	варіантність термінології	EMT	Adj + N
129.	professional judgement	професійне судження	NOS-T	Adj + N
130.	time pressure	часовий тиск	NOS-T	N + N

131.	feedback incorporation	врахування відгуку	NOS-T	N + N
132.	linguistic mediation	лінгвістичне посередництво	EMT	Adj + N
133.	ethical dilemma	етична дилема	NOS-T	Adj + N
134.	translation environment	перекладацьке середовище	EMT	N + N
135.	remote interpreting	віддалений усний переклад	NOS-I	Adj + N
136.	on-site interpreting	очний усний переклад	NOS-I	Adj + N
137.	interpreting equipment	обладнання для усного перекладу	NOS-I	Adj + N
138.	sound quality	якість звуку	NOS-I	N + N
139.	visibility requirements	вимоги до видимості	NOS-I	N + N
140.	team interpreting	командний усний переклад	NOS-I	N + N
141.	relay interpreting	релейний усний переклад	NOS-I	N + N
142.	interpreting booth	кабіна перекладача	NOS-I	Adj + N
143.	hearing conditions	умови чутності	NOS-I	N + N
144.	communication flow	перебіг комунікації	NOS-I	N + N
145.	interpreting mode	режим усного перекладу	NOS-I	Adj + N
146.	language mismatch	невідповідність мовного рівня	NOS-I	N + N
147.	terminology for preparation	підготовча термінологія	NOS-I	N + N
148.	reference documents	довідкові документи	NOS-T	N + N
149.	training materials	навчальні матеріали	EMT	Adj + N
150.	multilingual communication	багатомовна комунікація	EMT	Adj + N
151.	bilingual skills	двомовні навички	EMT	Adj + N
152.	translation pedagogy	педагогіка перекладу	EMT	N + N
153.	learning outcomes	результати навчання	EMT	N + N
154.	competence descriptor	описник компетентності	EMT	N + N
155.	skill development	розвиток навичок	EMT	N + N
156.	competence framework	компетентнісна рамка	EMT	N + N
157.	learning progression	освітня траєкторія	EMT	N + N
158.	translator profile	профіль перекладача	EMT	N + N

159.	professional requirements	професійні вимоги	NOS-T	Adj + N
160.	assignment conditions	умови виконання завдання	NOS-I	N + N
161.	interpreting conditions	умови усного перекладу	NOS-I	Adj + N
162.	translation conditions	умови письмового перекладу	NOS-T	N + N
163.	client requirements	вимоги клієнта	NOS-T	N + N
164.	translation agreement	угода щодо перекладу	NOS-T	N + N
165.	linguistic knowledge	мовні знання	EMT	N + N
166.	cultural knowledge	культурні знання	EMT	Adj + N
167.	theoretical knowledge	теоретичні знання	EMT	Adj + N
168.	practical skills	практичні навички	EMT	Adj + N
169.	attention to detail	увага до деталей	NOS-T	N + Prep + N
170.	memory skills	навички пам'яті	NOS-I	N + N
171.	processing time	час обробки	EMT	Adj + N
172.	production time	час роботи	EMT	N + N
173.	communication breakdown	комунікативний збій	NOS-I	N + N
174.	error correction	виправлення помилок	EMT	N + N
175.	translation quality	якість перекладу	EMT	N + N
176.	text quality	якість тексту	EMT	N + N
177.	coherence assessment	оцінювання когерентності	EMT	N + N
178.	terminology consistency	послідовність термінології	EMT	N + N
179.	source reliability	надійність джерел	EMT	N + N
180.	resource selection	відбір ресурсів	EMT	N + N
181.	glossary compilation	укладання глосарію	NOS-T	N + N
182.	translation estimate	оцінка вартості перекладу	NOS-T	N + N
183.	delivery deadline	кінцевий термін здачі	NOS-T	N + N
184.	project feasibility	життєздатність проекту	NOS-T	N + N
185.	formatting requirements	вимоги до форматування	NOS-T	N + N
186.	legal requirements	юридичні вимоги	NOS-T	Adj + N
187.	confidentiality obligations	зобов'язання конфіденційності	NOS-T	N + N

188.	intellectual property	інтелектуальна власність	NOS-T	Adj + N
189.	translator rights	права перекладача	NOS-T	N + N
190.	safety requirements	вимоги безпеки	NOS-I	N + N
191.	working hours	робочі години	NOS-I	Adj + N
192.	rest periods	перерви між сесіями	NOS-I	N + N
193.	interpreting team	команда усних перекладачів	NOS-I	Adj + N
194.	speaker position	розташування мовця	NOS-I	N + N
195.	audience position	розташування аудиторії	NOS-I	N + N
196.	interpretation accuracy	точність усного перекладу	NOS-I	N + N
197.	linguistic fidelity	лінгвістична точність	EMT	Adj + N
198.	meaning transfer	передавання змісту	EMT	N + N
199.	cross-linguistic mediation	міжмовне посередництво	EMT	Adj + N
200.	task management	керування завданнями	NOS-T	N + N
201.	task evaluation	оцінювання завдань	NOS-T	N + N
202.	service improvement	покращення послуг	NOS-T	N + N
203.	performance review	оцінювання результатів роботи	NOS-T	N + N
204.	workload management	керування робочим навантаженням	NOS-T	N + N
205.	professional boundaries	професійні межі	NOS-I	Adj + N
206.	non-verbal cues	невербальні сигнали	NOS-I	Adj + N
207.	paralinguistic features	паралінгвістичні особливості	NOS-I	Adj + N
208.	speech rate	темп мовлення	NOS-I	N + N
209.	speech clarity	чіткість мовлення	NOS-I	N + N
210.	speaker intention	намір мовця	NOS-I	N + N
211.	interaction management	керування взаємодією	NOS-I	N + N
212.	accuracy standards	стандарти точності	NOS-I	N + N
213.	contextual knowledge	контекстні знання	EMT	Adj + N
214.	preparation materials	підготовчі матеріали	NOS-I	N + N
215.	assignment briefing	інструктаж перед завданням	NOS-I	N + N
216.	speech comprehension	розуміння мовлення	NOS-I	N + N

217.	delivery quality	якість виконання	NOS-T	N + N
218.	semantic accuracy	семантична точність	EMT	Adj + N
219.	pragmatic accuracy	прагматична точність	EMT	Adj + N
220.	translation expertise	перекладацька експертиза	EMT	N + N
221.	process documentation	документування процесу	NOS-T	N + N
222.	feedback analysis	аналіз відгуків	NOS-T	N + N
223.	service evaluation	оцінювання послуг	NOS-T	N + N
224.	client relationship	відносини з клієнтом	NOS-T	N + N
225.	team coordination	координація команди	NOS-I	N + N
226.	speaker support	підтримка мовця	NOS-I	N + N
227.	professional communication	професійна комунікація	EMT	Adj + N
228.	ethical standards	етичні стандарти	NOS-T	Adj + N
229.	professional discretion	професійна стриманість	NOS-T	Adj + N
230.	confidential information	конфіденційна інформація	NOS-T	Adj + N
231.	auditory processing	аудіальне сприйняття	NOS-I	Adj + N
232.	service specifications	технічні умови послуг	NOS-T	N + N
233.	client expectations	очікування клієнта	NOS-T	N + N
234.	linguistic resources	мовні ресурси	EMT	Adj + N
235.	text production	створення тексту	EMT	N + N
236.	revision workflow	робочий процес редагування	EMT	N + N
237.	output quality	якість результату	NOS-T	N + N
238.	ethical compliance	дотримання етичних норм	NOS-T	Adj + N
239.	risk identification	ідентифікація ризиків	NOS-T	N + N
240.	task prioritisation	пріоритизація завдань	NOS-T	N + N
241.	translation sample	зразок перекладу	NOS-T	N + N
242.	translation productivity	продуктивність перекладу	EMT	N + N
243.	terminological review	перегляд термінології	EMT	Adj + N
244.	style revision	стильове редагування	EMT	N + N

245.	quality threshold	порогова якість	EMT	N + N
246.	output assessment	оцінювання результату	EMT	N + N
247.	bilingual terminology	двомовна термінологія	EMT	Adj + N
248.	required competencies	вимогливі компетентності	NOS-T	Adj + N
249.	contextual accuracy	контекстуальна точність	EMT	Adj + N
250.	discourse analysis	аналіз дискурсу	EMT	N + N
251.	written mediation	письмове посередництво	EMT	Adj + N
252.	oral mediation	усне посередництво	EMT	Adj + N
253.	communication barriers	комунікативні бар'єри	NOS-I	N + N
254.	message transfer	передавання повідомлення	NOS-I	N + N
255.	sight interpreting	усний переклад з листа	NOS-I	N + N
256.	intonation pattern	інтонаційний малюнок	NOS-I	N + N
257.	stress pattern	акцентуаційний малюнок	NOS-I	N + N
258.	voice projection	звукопроекція (комфортна подача голосу)	NOS-I	N + N
259.	register shift	зміна регістру	NOS-I	N + N
260.	cognitive load	когнітивне навантаження	EMT	Adj + N
261.	terminology planning	планування термінології	EMT	N + N
262.	information sourcing	пошук інформації	EMT	N + N
263.	quality strategy	стратегія якості	NOS-T	N + N
264.	assignment planning	планування виконання завдання	NOS-T	N + N
265.	risk mitigation	зменшення ризиків	NOS-T	N + N
266.	accuracy monitoring	контроль точності	NOS-I	N + N
267.	pre-session preparation	підготовка перед сесією	NOS-I	N + N
268.	ethical boundaries	етичні межі	NOS-T	Adj + N
269.	client confidentiality	конфіденційність клієнта	NOS-T	N + N
270.	professional competence	професійна компетентність	NOS-T	Adj + N
271.	working environment	робоче середовище	EMT	Adj + N
272.	digital resources	цифрові ресурси	EMT	Adj + N

273.	file management	керування файлами	NOS-T	N + N
274.	document formatting	форматування документа	NOS-T	N + N
275.	text enhancement	покращення тексту	EMT	N + N
276.	quality indicators	показники якості	EMT	N + N
277.	error spotting	виявлення помилок	EMT	N + N
278.	interpreting constraints	обмеження усного перекладу	NOS-I	N + N
279.	time constraints	часові обмеження	NOS-T	N + N
280.	linguistic precision	мовна точність	EMT	Adj + N
281.	pragmatic equivalence	прагматична еквівалентність	EMT	Adj + N
282.	semantic equivalence	семантична еквівалентність	EMT	Adj + N
283.	cultural equivalence	культурна еквівалентність	EMT	Adj + N
284.	delivery consistency	послідовність виконання	NOS-T	N + N
285.	role boundaries	межі ролей	NOS-I	N + N
286.	speaker monitoring	контроль мовлення мовця	NOS-I	N + N
287.	interpreting flow	перебіг усного перекладу	NOS-I	N + N
288.	audience comprehension	розуміння аудиторією	NOS-I	N + N
289.	task complexity	складність завдання	NOS-T	N + N
290.	performance improvement	покращення результативності	NOS-T	N + N
291.	terminological note-taking	термінологічне нотування	EMT	Adj + N
292.	terminology for preparation	підготовча термінологія	NOS - I	N + Prep + N
293.	focus and concentration	зосередженість	NOS-I	N + Conj + N

Таблиця Б 4 – Трикомпонентні терміни

№	Англійський термін	Український переклад	Джерело	Модель
1.	language and culture competence	мовно-культурна компетентність	EMT	N + Conj + N + N
2.	public speaking skills	навички публічного мовлення	EMT	Adj + N + N

3.	service provision competence	компетентність надання послуг	EMT	N + N + N
4.	personal and interpersonal competence	особистісно-комунікативна компетентність	EMT	Adj + Conj + Adj + N
5.	principles of professional practice	принципи професійної практики	NOS-T	N + Prep + Adj + N
6.	draft written translation	чорновий письмовий переклад	NOS-I	N + Adj + N
7.	machine translation output	результат машинного перекладу	EMT	N + N + N
8.	user needs analysis	аналіз потреб користувача	EMT	N + N + N
9.	public service translation	переклад для державних служб	EMT	Adj + N + N
10.	translation brief analysis	аналіз перекладацького завдання	NOS-T	N + N + N
11.	source text ambiguity	неоднозначність вихідного тексту	NOS-T	N + N + N
12.	continuous professional development (CPD)	підвищення професійної кваліфікації	NOS-T	N + Adj + N
13.	translation memory tool	інструмент пам'яті перекладів	EMT	N + N + N
14.	translation brief clarification	уточнення перекладацького завдання	NOS-T	N + N + N
15.	translation delivery format	формат здачі перекладу	NOS-T	N + N + N
16.	source language error	помилка у вихідному тексті	NOS-T	N + N + N
17.	translation brief requirements	вимоги до перекладацького завдання	NOS-T	N + N + N
18.	translation quality assurance	забезпечення якості перекладу	EMT	N + N + N
19.	performance criteria review	перегляд критеріїв виконання	NOS-T	N + N + N
20.	source text reformulation	переформулювання вихідного тексту	EMT	N + N + N
21.	speaker intention analysis	аналіз наміру мовця	NOS-I	N + N + N
22.	audio quality assessment	оцінювання якості аудіо	NOS-I	N + N + N
23.	Bringing the profession into disrepute	Підривати авторитет професії	EMT	V + N + Prep + N

Таблиця Б 5 – Багатокомпонентні терміни

№	Англійський термін	Український переклад	Джерело	Модель
1.	Assess one's ability to undertake interpreting assignments	Оцінювати власну готовність виконувати завдання	ЕМТ	V + N + Inf + N + N
2.	Evaluate and develop professional practice	Оцінювати та вдосконалювати професійну практику	ЕМТ	V + Conj + V + Adj + N
3.	Produce sight translations within interpreting assignments	Виконувати переклад із аркуша під час усного перекладу	ЕМТ	V + Adj + N + Prep + V-ing + N
4.	Undertake remote interpreting assignments	Виконувати дистанційні завдання	ЕМТ	V + Adj + V-ing + N
5.	Develop your performance as a translator	Удосконалювати професійну діяльність	ЕМТ	V + N + N + Prep + N
6.	Evaluate and improve translation services	Оцінювати та вдосконалювати послуги перекладу	ЕМТ	V + Conj + V + N + N
7.	Physical, emotional and personal safety	Фізична, емоційна та особиста безпека	ЕМТ	Adj + Adj + Conj + Adj + N
8.	Skills and systems for managing translation tasks	Вміння та системи управління перекладацькими завданнями	ЕМТ	N + Conj + N + Prep + V-ing + N + N

Додаток В1 – Текст розробленої лекції

Лекція на тему: «Семантично-структурні та перекладацькі особливості термінології зі сфери професійної підготовки перекладачів (на основі професійних стандартів Великобританії та ЄС)»

План лекції:

1. Вступ;
2. Структурно-семантичні особливості термінології;
3. Особливості перекладу термінів;
4. Професійні стандарти як джерело термінотворення.

Мета лекції: розглянути формування професійних термінів у сфері підготовки перекладачів, проаналізувати їх семантичні та структурні особливості, а також визначити оптимальні стратегії перекладу цієї специфічної лексики.

1. Вступ

У сучасному глобалізованому світі роль перекладача значно зросла, а вимоги до його професійної підготовки стали чітко регламентованими у багатьох країнах. Великобританія та Європейський Союз мають усталені професійні стандарти, що визначають кваліфікаційні вимоги до фахівців у сфері перекладу.

Термінологія відіграє ключову роль у професійній підготовці перекладачів, оскільки точне розуміння та передача спеціалізованої лексики є основою якісного перекладу. У сучасних дослідженнях термінознавства особливу увагу приділяють структурно-семантичним характеристикам термінів, способам їх перекладу та відповідності міжнародним професійним стандартам.

Одним із важливих аспектів вивчення термінів є їхня стандартизація та уніфікація у різних країнах. Як зазначає Кияк у своєму підручнику «Теорія та практика перекладу», процес створення термінологічних систем має бути керованим і спрямованим на взаєморозуміння спеціалістів. [7]

Саме тому, важливим чинником у професійній підготовці перекладачів є міжнародні стандарти Великобританії та ЄС, що визначають основні вимоги до термінологічної компетенції фахівців.

Таким чином, аналіз термінології у сфері професійної підготовки перекладачів дозволяє зрозуміти структурні особливості термінів, специфіку їх перекладу та значення міжнародних стандартів у цьому процесі. Подальше дослідження цієї теми сприятиме вдосконаленню методик підготовки перекладачів та створенню більш ефективних термінологічних ресурсів.

Основними джерелами термінології є Європейські професійні стандарти: European Qualifications Framework (EQF), European Master's in Translation (EMT) Competence Framework; та національні стандарти Великобританії: National Occupational Standards (NOS) for Interpreting and Translation, Chartered Institute of Linguists (CIOL) та Institute of Translation and Interpreting (ITI). Ці документи містять багатий пласт термінів, що характеризують знання, уміння, навички, компетентності та етичні принципи роботи перекладача.

2. Структурно-семантичні особливості термінології

Продовження додатку В1

Як галузь дослідження, термінологія стосується як лінгвістики, так і окремої предметної дисципліни. Її можна розглядати як систематизовані поняття певної сфери або як самі термінологічні позначення.

Термін є невід'ємною органічною частиною лексичної системи літературної мови. Окрім того, терміни відрізняються від інших розрядів слів своєю величезною інформаційною насиченістю. У науковому й технічному терміні дане найбільш точно, концентроване й ощадливе визначення наукового або технічного поняття [15].

У своїй роботі Білозерська Л. П. посилається на визначення Карабана В. І., який визначає термін як «слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т.п.) мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів [1, с. 17].

А Боднар Л. А. стверджує, що під поняттям «термін» розуміють емоційно нейтральне слово (словосполучення), що передає назву точно визначеного поняття, яке стосується тієї чи тієї галузі науки чи техніки. Термінологічна лексика дає змогу найбільш точно, чітко та економно передати зміст цього предмету та забезпечує правильне розуміння сутності визначеного питання [2, с. 83].

Окрім того, англійський словник *The Cambridge Dictionary* пояснює термін, як: «a word or expression used in relation to a particular subject, often to describe something official or technical» і також пропонує такі синоніми: «word, expression, phrase, locution or name» [17].

Також, варто зазначити те, що український тлумачний словник подає таке значення слова «термін», як: «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [15].

О. Д. Пономарів, наприклад, дає таке визначення: «Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» [11, 91].

А от Г. О. Винокур досліджує терміни не як особливі слова, а як слова в особливій функції – номінативній: «Особлива функція, в якій виступає слово як термін, це функція називання» [13].

Таку точку зору поділяє і О. О. Реформатський, який під терміном розуміє «мовний знак, основна функція якого – відтворювати у свідомості людини якнайповніше уявлення про об'єкт спеціальної галузі знань зі всіма його властивостями та якостями» [13].

Основними відмінностями терміна від загальноживаної лексичної одиниці є: а) специфічність вживання терміна; б) змістова точність; в) наявність дефініції; г) стилістична нейтральність; д) номінативний характер найменування; е) включення терміна у терміносистему [10, с. 5].

Структура терміну зазвичай визначається його морфемним складом. Основне поняття закладається у вигляді кореня, а додаткові значення та специфікації додаються за допомогою префіксів і суфіксів. Такий підхід дозволяє не тільки систематизувати терміни, але й створювати нові, адаптовані для сучасного фахового середовища одиниці.

Наприклад, сучасні дослідження свідчать про те, що розподіл терміну на базову та уточнювальну частину є важливим для його функціональної цілісності [3].

Продовження додатку В1

Дяков А. С., Кияк Т. Р. та ін. пропонують таку класифікацію словотворчих типів термінів:

1. Терміни – кореневі слова:
 - a. корінна непохідна лексика (skill – уміння; task – завдання; need – потреба);
 - b. запозичена непохідна лексика (competence – компетентність; portfolio – портфоліо; ethics – етика).
2. Похідна лексика:
 - a. терміни, утворені за допомогою суфіксації (professionalism (profession + -al + -ism) – професіоналізм; sccessibility (access + -ibility) – доступність; adaptability – адаптивність);
 - b. терміни, утворені за допомогою префіксації. Intercultural (inter- + cultural) – «міжкультурний» Transcultural (trans- + cultural) – «транскультурний» Reformulate (re- + formulate) – «переформулювати»
3. Терміни-складні слова. Machine translation – «машинний переклад» Language service – «мовна послуга» Workflow management – «керування робочим процесом»
4. Терміни-словосполучення. Source document – «вихідний документ» Professional environment – «професійне середовище»
5. Терміни-абревіатури. MT – Machine Translation – «МП» (машинний переклад) CAT tools – Computer-Assisted Translation tools – «Інструменти комп'ютерної підтримки перекладу» CEFR – Common European Framework of Reference – «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти»
6. Літературні умовні позначення.
7. Символи (знаки).
8. Номенклатура [1].

Окрім даної класифікації, Коваленко А. Я. додатково поділяє всі терміни англійської мови на:

1. Прості, які складаються з одного слова
2. Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс
3. Терміни-словосполучення, які складаються з декількох компонентів

Терміни-словосполучення, в свою чергу, можна поділити на три типи. До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, котрі можуть вживатися окремо і зберігають своє значення. До другого типу належать такі терміни-словосполучення, які мають одним з компонентів технічний термін, а другим – загальноживану лексичну одиницю. Компонентами такого типу термінів можуть бути два іменники або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де обидва компоненти є самостійними термінами. До третього типу відносять терміни-словосполучення, обидва компоненти яких ставлять собою слова загальноживаної лексики, і тільки сполучення цих слів є термінов. Такий спосіб твoрення науково-технічних термінів є непродуктивним. [1]

Також, термінологія підрозділяється на дві нерівні частини: спеціальну термінологію з безліччю приватних підрозділів, обмежену у своєму вживанні певними сферами спілкування, і загальнозживану термінологію, відому практично всім носіям мови. Серед

Продовження додатку В1

термінів також виділяють: 1) прості терміни-іменники; 2) скорочені терміни; 3) складні терміни; 4) багатокомпонентні терміни; 5) терміни-дієслова; 6) терміни-прикметники. [6, с. 80]

3. Особливості перекладу термінів

Професійна підготовка перекладачів передбачає формування професійної компетентності, що має велике значення для встановлення міжнародних відносин. Перекладацька діяльність вимагає не лише лінгвістичної вправності, а й аналітичного, критичного та практичного знання двох іноземних мов, навичок використання перекладацьких технологій та інших необхідних умінь.

Нормативні документи, такі як стандарти освіти, навчальні програми, положення про сертифікацію та ліцензування, визначають вимоги до знань, умінь і навичок перекладачів. Відповідно, точний та адекватний переклад термінів у цих документах є критично важливим для забезпечення єдиного розуміння професійних стандартів та вимог у різних мовних середовищах.

Текстам офіційно-ділового стилю властиві певні специфічні риси, які необхідно враховувати під час перекладу. Так, для такого виду документації характерні консерватизм, традиційність вираження, точні та лаконічні формулювання, стилістично-нейтральний фон, безособові лексичні конструкції тощо. [8, с. 163]

У результаті багатовікового розвитку в офіційно-діловому стилі сформувалися такі мовні засоби та способи викладу змісту, які дозволяють найефективніше фіксувати управлінську інформацію й відповідати всім вимогам, що до неї висуваються, а саме: 1) широке використання суспільно-політичної та адміністративно-канцелярської термінології (комплектування бази даних, регламентація дій, функціонування закладу); 2) наявна фразеологія повинна мати специфічний характер (брати участь, висунути пропозицію, підбивати баланс, ініціювати питання, ставити питання); 3) обов'язкова відсутність будь-якої авторської мовної індивідуальності та емоційно-експресивної лексики; 4) синонімія має бути зведена до мінімуму й не викликати двозначності сприймання; 5) наявність безособових і наказових форм дієслів у формі теперішнього часу із зазначенням послідовності, постійності дії; 6) чітко регламентоване розміщення та будова тексту; обсяг основних частин, наявність обов'язкових стандартних стійких висловів, певних кліше (що дозволяє користуватися готовими бланками) [5].

Під час перекладу тексти офіційно-ділового чи нормативно-регламентувального стилю зазнають загально-стилістичних модифікацій, спрямованих на заміну англійських лексичних засобів відповідними українськими комунікативно рівноцінними еквівалентами, що зреалізують нормативність українського ділового тексту. Такі модифікації охоплюють: 1) експлікацію імпліцитності лексичних засобів англійської мови при перекладі на українську; 2) лексичну уніфікацію еквівалентів в англо-українському перекладі; 3) термінологізацію англійської мови при перекладі на українську; 4)

деінтернаціоналізацію англійської лексики в офіційно-ділових текстах при перекладі на українську мову; 5) нейтралізацію стилістично-забарвлених лексичних засобів [8, с. 166].

Основні труднощі, що виникають при перекладі термінів у нормативних документах, пов'язані з кількома ключовими аспектами: лексичні труднощі, концептуальні відмінності, культурні специфіки та необхідність забезпечення точності та юридичної чинності [11].

Продовження додатку В1

До одних із труднощів можна віднести відсутність еквівалентості. Оскільки, не завжди можливо знайти точний відповідник терміну в мові перекладу, особливо якщо правові системи та поняття, що лежать в їх основі, різняться. Це може призводити до неточностей у перекладі, які спотворюють зміст документа [11].

Еквівалентність дає змогу зберегти формальні й семантичні особливості лексем. Для її досягнення використовуються різноманітні граматичні, стилістичні та лексичні трансформації, які вже перевірені практикою перекладу економічних текстів. [4]

Другою особливістю є полісемантичність окремих фахових термінів. Наприклад, лексема *service* в англійському перекладацькому дискурсі має декілька значень: «перекладацька послуга як конкретна дія» (*translation service*); «мовна послуга як ширша категорія, що охоплює також редагування, локалізацію тощо» (*language service*); «надання послуг як процес взаємодії з клієнтом» (*service provision*); «галузь професійної діяльності, пов'язана з ринком мовних послуг» (*the language services industry*). Іншим прикладом є лексема «tool», яка в перекладацькому середовищі може означати: «програмне забезпечення, що використовується в роботі перекладача» (*CAT tool*); «інструмент у широкому сенсі – засіб для досягнення мети (наприклад, мова як інструмент комунікації)»; «елемент цифрового середовища для обробки тексту чи медіа» (*QA tool, file processing tool*); «технічний модуль або допоміжний додаток, що інтегрується у перекладацький робочий процес».

Окрім того, скорочення довжини терміну, безумовно, має важливе прикладне значення, оскільки терміни беруться за основу при створенні лексичних одиниць інформаційно-пошукових мов, служать матеріалом для лінгвістичного забезпечення автоматизованих систем керування. Природно, що з метою адекватного виконання всіх цих функцій слід прагнути до розумної економії використовуваних засобів вираження. Проте, аналіз функціонування термінів у реальних текстах свідчить про те, що термін може складатися з двох, трьох та більшої кількості знаменних слів, і така «нескорочуваність» терміну – загальне правило, а зовсім не виняток із нього. Важливо зауважити, що з роками межі термінів-словосполучень зростають [9].

Процес перекладу термінології, що стосується професійної підготовки перекладачів, потребує не лише лінгвістичної, а й фахової компетентності. Оскільки більшість термінів виникають у специфічному соціокультурному та професійному контексті, перекладач повинен уміти точно інтерпретувати зміст і функцію терміна в документах, що регламентують діяльність у сфері перекладу.

Однією з основних складностей перекладу професійної термінології є відсутність абсолютної еквівалентності між термінами різних мов. Наприклад, англійський термін *competence* охоплює ширше поняття, ніж українське компетентність, включаючи як

знання, так і практичні навички, поведінкові характеристики, тощо. У таких випадках доцільним є використання техніки описового перекладу або коментування.

Ще однією важливою особливістю є адаптація термінів відповідно до української терміносистеми. Наприклад, перекладач повинен враховувати офіційні переклади термінів, затверджені в рамках українських освітніх і професійних стандартів. У разі відсутності усталеного еквівалента доцільно використовувати транскрипцію, транслітерацію або створювати нові терміни за моделями української мови.

Продовження додатку ВІ

Слід звернути увагу й на синтаксичну структуру терміна, адже англійська мова тяжіє до іменникових конструкцій, у той час як українська більш толерує прикметникову або дієприкметникову форму: translation competence development – формування перекладацької компетентності.

Також необхідно розуміти, що деякі терміни мають вузькоспеціалізоване або навіть інституційно зумовлене значення, наприклад: Chartered Linguist — не просто "кваліфікований лінгвіст", а фахівець, який має певний професійний статус, визнаний Chartered Institute of Linguists (CIOL).

4. Професійні стандарти як джерело термінотворення

Професійні стандарти є нормативними документами, що визначають вимоги до компетентності, знань, умінь і відповідальності працівників у певних галузях. Вони формують базу для підготовки фахівців, забезпечують єдність критеріїв оцінювання та сприяють уніфікації процесів у професійній діяльності. Оскільки стандарти точними формулюваннями описують вимоги до професійної діяльності, вони стають джерелом нових термінів або модернізованих понять, що відображають сучасні потреби ринку праці [14].

При розробці та впровадженні професійних стандартів формується система понять, що визначає основні компетенції та завдання спеціалістів. Докладні описові характеристики, які містяться у стандартах, дозволяють не лише класифікувати існуючі поняття, але й генерувати нові терміни для точного відображення специфіки професійної діяльності. Наприклад, у процесі розробки стандартів для певної галузі фахівці враховують нові технологічні вимоги, інноваційні методи роботи та змінені організаційні підходи, що спричиняє появу нових термінів, адже існуюча термінологія може не повністю відображати ці трансформації.

Професійні стандарти мають двоякий вплив на термінотворення:

Теоретичний аспект. Завдяки чіткому опису вимог і критеріїв стандарти забезпечують основу для становлення нових понять. Систематизація інформації сприяє створенню єдиного наукового апарату, що є основою для методологічного підходу до термінотворення в галузі.

Практичний аспект. На практиці стандарти використовуються як довідковий інструмент для розробки навчальних програм, професійних курсів та кваліфікаційних тестів. Вони задають орієнтири, за якими формуються терміни для документів, навчальних матеріалів або інструментів оцінки компетентності. Таке використання дозволяє забезпечити як точність, так і стабільність термінологічної системи, що є критично важливим для сучасної професійної освіти [11].

Професійні стандарти, зокрема такі як EMT Competence Framework (2022), European Qualifications Framework (EQF) та National Occupational Standards (NOS), виступають важливими джерелами термінотворення у сфері професійної підготовки перекладачів.

У стандартах EMT/NOS терміни не тільки позначають загальні поняття (наприклад, *competence, skill, knowledge*), а й деталізують складові професійної компетентності у п'яти ключових сферах:

- Translation (перекладацька компетентність),
- Language and Culture (мовно-культурна компетентність),

Продовження додатку В1

- Technology (технологічна компетентність),
- Personal and Interpersonal (особистісна та міжособистісна компетентності),
- Service Provision (надання послуг).

Кожен із цих розділів містить уніфіковану номенклатуру термінів, що описують вимоги до знань, умінь і навичок випускника магістерської програми з перекладу. Наприклад: *post-editing, quality assurance, pivot language, localisation, accessibility, workflow management* – терміни, що безпосередньо походять із професійного середовища, але стандартизовані й адаптовані до освітніх цілей.

У цьому контексті стандарти виконують кілька функцій у термінотворенні:

1. Концептуалізаційну – формують понятійний апарат, що відображає сучасні реалії професії;
2. Нормативну – унормовують вживання термінів у професійно-освітньому дискурсі;
3. Комунікативну – забезпечують спільне розуміння фахових термінів між освітніми установами, студентами, роботодавцями та професійними організаціями;
4. Мотиваційну – впливають на створення нових термінів, що відповідають інноваціям у галузі (напр., *MT literacy, community management, data literacy*).

Таким чином, EMT Framework та подібні документи виступають вторинними, але системно важливими термінотворчими джерелами, які інтегрують академічні, професійні й індустріальні контексти та забезпечують єдність термінологічної бази на європейському рівні.

Література

1. Білозерська Л.П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232с.
2. Бондар Л. А. Механізми перекладу англійських термінів-новоутворень українською мовою. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету*. Кривий ріг, 2011. №6. С. 81–87.
3. Василяйко І. Структурно-семантичні особливості термінів-словосполучень у сучасній українській термінології кіномистецтва. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2013. № 765. С. 82–86.
4. Воскобойник В. І., Василішин С. І. Лексико-семантичні особливості перекладу термінології англomовного бухгалтерського дискурсу. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. 2023. Вип. 2(205). С. 31–38.

5. Долинський Є. В. Особливості перекладу офіційно-ділового стилю мовлення. Матеріали міжнародної конференції Wloclawek, Republic of Poland. July 9–10, 2021. С. 234–239.
6. Іщенко Н. І. Науково-технічний стиль у системі функціональних стилів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог, 2014. Вип. 46. С. 78–80.
7. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія і практика перекладу [нім.]: підручник. Вінниця : Нова Книга, 2006. 592 с.
8. Левчук О. Лексико-семантичні особливості перекладу текстів офіційно-ділового стилю. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65, том 2. С. 162-167

Завершення додатку В1

9. Мельник Н. І. Термінотворчість у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів: особливості перекладу термінології ліфтової галузі. *Перекладознавство*. Київ, 2022. Том 33 Вип. 1. С. 97-102.
10. Мальярчук О. В. Неологізми, неоніми, терміни в сучасних англійських наукових текстах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог, 2014. Вип. 49. С. 70-72.
11. Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів. URL: 63d3be768f7b1.pdf
12. Моїсєєва Н. О., Савостіна Д. Д. Лексичні труднощі перекладу юридичної термінології. *Young Scientist*. 2020. № 10 (86). С. 473–477.
13. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної українськрї літературної мови. Тернопіль, 2000. 276 с.
14. Професійні стандарти: теорія і практика розроблення. URL: monografiya_prof_standart_2012.pdf
15. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДІТУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. 2016. т. 2, № 5.
16. Тлумачний словник. URL: <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD+>
17. Фабрична Я. Г. Сучасні тенденції у професійній підготовці майбутніх перекладачів. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2021, № 2 (22), с. 284–290.
18. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/#>
19. European Master's in Translation (EMT) Competence Framework (2022) URL: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt_en
20. National Occupational Standards (NOS) for Interpreting and Translation (UK) URL: <https://www.ukstandards.org.uk>

Додаток В 2 – Усне опитування лекції (питання)

1. Чому в професійній підготовці перекладачів термінологія займає настільки важливе місце?

2. Яке визначення терміна Ви запам'ятали з лекції?
3. Які основні ознаки терміна?
4. Які типи термінів Ви знаєте?
5. Наведіть приклад терміна із лекції, який має різні можливі переклади.
6. Яким чином професійні стандарти сприяють створенню нових термінів?
7. Які фактори потрібно враховувати під час адаптації терміна до української терміносистеми?
8. Наведіть приклад зміни синтаксичної структури терміна під час перекладу (іменникова конструкція – прикметникова).

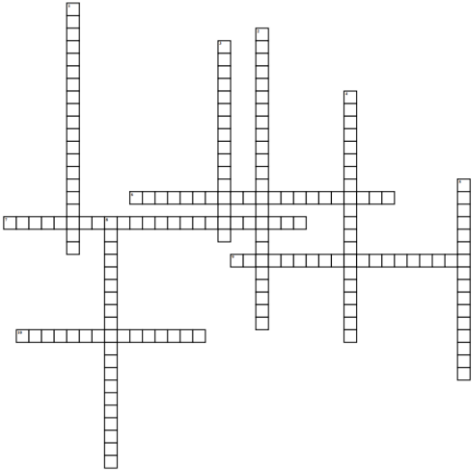
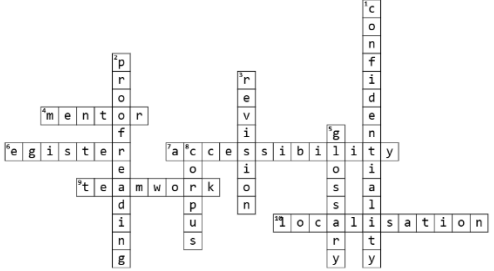
Завершення додатку В2

9. Яку роль відіграє термінологія у формуванні професійної компетентності перекладача?
10. Чому стандарти Великобританії та ЄС важливі для уніфікації термінології?
11. Як стандартизація термінів сприяє взаєморозумінню між перекладачами різних країн?
12. Які відмінності терміна від загальноживаної лексики?
13. Які словотворчі моделі використовуються для утворення термінів?
14. Наведіть приклади термінів-абревіатур із лекції.
15. Чим відрізняються прості терміни від складних?
16. Як морфемний склад впливає на значення терміна?
17. Які труднощі виникають при перекладі термінів у нормативних документах?
18. Що таке «еквівалентність» у перекладі термінів і чому вона важлива?
19. Наведіть приклад полісемантичного терміна та поясніть його різні значення.
20. Які стратегії перекладу застосовуються у випадку відсутності точного еквівалента?
21. Чому англійська мова тяжіє до іменникових конструкцій, а українська – до прикметникових?
22. Які міжнародні документи є основними джерелами термінології у сфері перекладу?
23. Як професійні стандарти впливають на появу нових термінів?
24. Наведіть приклад терміна, який виник завдяки впровадженню нових технологій у перекладацьку діяльність.
25. Чому професійні стандарти можна вважати «нормативним джерелом» термінотворення?
26. Як стандарти допомагають уніфікувати вимоги до перекладачів у різних країнах?
27. Чи можна вважати термінологію «міжнародною мовою» професійної комунікації?
28. Як ви оцінюєте роль етичних принципів у формуванні термінології перекладача?

29. Чому адаптація термінів до української терміносистеми є важливим етапом перекладу?
30. Які приклади деінтернаціоналізації англійських термінів ви можете навести?

Завдання для практичного заняття

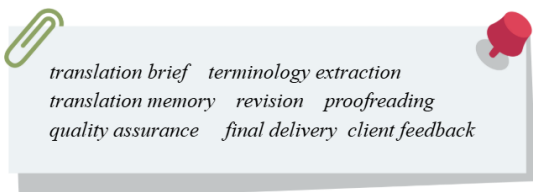
Додаток Г1 – Кросворди

	
<p>Across</p> <p>[6] Ability to translate effectively, combining skills and knowledge</p> <p>[7] Knowledge related to a particular field or discipline</p> <p>[9] Standards used to evaluate the quality of work</p> <p>[10] Translating a text back into the source language to check accuracy</p>	<p>Across</p> <p>4. Experienced guide who supports and advises learners</p> <p>6. Formal variety of language used in specific contexts</p> <p>7. Quality of being usable by all, including people with disabilities</p> <p>9. Collaborative effort of individuals working together</p> <p>10. Adapting content to a specific region or culture</p>
<p>Down</p> <p>[1] Skills in using digital tools and systems for translation</p> <p>[2] Rendering speech into another language in real time</p> <p>[3] Oral translation of a written text at first sight</p> <p>[4] Detailed requirements provided by the client</p> <p>[5] Instructions or requirements given for a translation task</p> <p>[8] Application of professional skills in real practice</p>	<p>Down</p> <p>1. Obligation to keep information private</p> <p>2. Careful checking of a text for errors before publication</p> <p>3. Reviewing and improving a text</p> <p>5. List of specialized terms with definitions</p> <p>8. Structured collection of texts for linguistic analysis</p>

Кросворд на тему «Професійні стандарти та компетентності у перекладі»

Кросворд на тему «Ключові поняття у перекладацькій сфері»

Додаток Г2 – Вправи на класифікацію термінів

<i>Preparation Stage</i>	<i>Editing Stage</i>	<i>Final Stage</i>
translation brief	revision	final delivery
terminology extraction		

Вправа 1. Класифікація термінів за етапами перекладацького процесу

CAT tools *translation memory*
terminology database *terminology verification*
style guide *workflow management*
resource management *file conversion*

<i>Software Tools</i>	<i>Terminology Management</i>	<i>Process Organization</i>
	terminology database	
translation memory		resource management

Вправа 2. Класифікація термінів за видами перекладацьких технологій

Додаток ГЗ – Вправи на розрізнення споріднених термінів

1. Оберіть правильний термін (а, б або с), який найточніше відповідає поданій професійній ситуації.

1. Ви оцінюєте переклад, визначаючи його відповідність критеріям та стандартам якості.

- a) Quality Assurance
- b) Quality Assessment
- c) Error Analysis

2. Ви адаптуєте текст до потреб конкретної аудиторії, змінюючи стиль, формальність або культурні елементи.

- a) Adaptation
- b) Localization
- c) Transcreation

3. Ви редагуєте машинний переклад з метою покращення стилю та виправлення помилок.

- a) Editing
- b) Post-editing
- c) Revision

4. Ви створюєте та підтримуєте термінологічну базу для перекладацького проекту.

- a) Terminology Management

Завершення додатку ГЗ

- b) Terminology Extraction
- c) CAT Tools

2. Оберіть правильний термін (а, б або с), який найточніше відповідає поданій професійній ситуації.

1. Усний переклад із передачею змісту після висловлювання мовця.
 - a) Consecutive Interpreting
 - b) Simultaneous Interpreting
 - c) Whispering (Chuchotage)
2. Фінальна перевірка перекладу на форматування, орфографію та однорідність стилю.
 - a) Proofreading
 - b) Revision
 - c) Review
3. Перебудова тексту для покращення логіки, без буквального перекладу.
 - a) Rewriting
 - b) Paraphrasing
 - c) Translation
4. Перевірка відповідності перекладу глосарію та пам'яті перекладу для забезпечення одноманітності термінів.
 - a) Consistency Check
 - b) Alignment
 - c) Terminology Verification

Додаток Г4 – Вправи на контекстуальне значення термінів

1. Оберіть правильний термін (а, б або с), який найточніше завершує подане речення та відповідає його професійному контексту.

1. Quality Control: Before delivering the final translation, the translator must perform a thorough _____ to check for terminology errors and stylistic inconsistencies.
 - a) proofreading
 - b) revision
 - c) quality assurance

2. Confidentiality: Translators must protect client information, especially in legal and medical documents. This obligation refers to strict professional _____.

- a) confidentiality
- b) data management
- c) consistency

3. Translation Technology: To improve efficiency, translators often rely on a _____ to store previously translated segments and ensure uniform terminology.

- a) translation memory
- b) project brief
- c) rewriting

4. Cultural Adaptation: The translator must adjust vocabulary and cultural references according to the expectations of the _____.

- a) target audience
- b) language register
- c) glossary

2. Оберіть правильний термін (а, б або с), який найточніше завершує подане речення та відповідає його професійному контексту.

1. Interpreting Skills: During simultaneous interpreting, the interpreter must rely on strong _____ to keep up with the speaker.

- a) processing skills
- b) CAT tools
- c) benchmarking

2. Project Management: A poorly prepared _____ often leads to misunderstandings about deadlines and terminology requirements.

- a) project brief
- b) glossary
- c) back translation

3. Register & Style: Legal documents require a formal _____, avoiding colloquial expressions.

- a) language register
- b) transcreation
- c) target culture

4. Ethical Behaviour: Translators must refuse assignments for which they lack appropriate expertise; this principle is called professional _____.

- a) competence
- b) adaptation
- c) quality assurance

Додаток Г5 – Вправа на переформулювання тексту

1. When preparing for a translation project, the translator must carefully examine the *instructions* provided by the client. These *requirements* usually include details about the purpose of the translation, the intended *readers*, and the expected format. The translator should evaluate whether the assignment corresponds to their expertise and make decisions about *style* and *tone*. Such preparation ensures that the final product meets both the client's expectations and professional standards.

Терміни для використання: translation brief, client specifications, target audience, register, professional judgement

2. During the preparation stage, translators analyse the *text* to identify potential challenges. They must clarify any *uncertainties*, check the reliability of *sources*, and ensure that the provided *materials* are sufficient for the task. This stage is crucial for avoiding misunderstandings and ensuring accuracy in the final translation. By conducting a thorough *check*, translators can anticipate problems and plan strategies to achieve consistency and precision.

Терміни для використання: source document, ambiguity, reference materials, document analysis, translation assignment

3. Modern translation practice relies heavily on *tools* that support efficiency and quality. Translators use systems that allow them to store previously translated *segments*, manage specialised *vocabulary*, and maintain *uniformity* across large projects. In addition, *process organisation* platforms help structure the workflow, from initial *review* to final *delivery*. By integrating these technologies, translators can meet strict deadlines, ensure accuracy, and comply with international standards of *checking*.

Терміни для використання: CAT tools, translation memory, terminology database, terminology management, workflow management, quality assurance

4. After completing the translation, the text must be checked for *errors* and improved for *clarity*. *Correction* ensures that spelling and grammar are accurate, while *editing* focuses on improving style and coherence. *Verification* guarantees consistency of specialised vocabulary, and *control* procedures confirm that the translation meets professional standards.

Терміни для використання: proofreading, revision, terminology verification, coherence, quality assurance

Завищення додтку Г5

5. Interpreters must adapt their delivery to the *situation* and consider *differences* between participants. Depending on the *method*, they may work in *parallel* or *step-by-step* modes, ensuring that communication flows smoothly and accurately.

Терміни для використання: communicative setting, cultural and linguistic considerations, simultaneous interpreting, consecutive interpreting

6. In many cases, interpreters work in *groups* or at a *distance*. They must ensure effective *collaboration*, reliable *devices*, and adapt to different *conditions*. Successful cooperation requires both linguistic skills and organisational competence.

Терміни для використання: team interpreting, remote interpreting, interpreting equipment, coordination, professional competence

7. Translators often face strict *deadlines* and must balance *speed* with *accuracy*. They need to apply effective *planning* and maintain *uniformity* under pressure. This involves making decisions that reflect both efficiency and professional standards.

Терміни для використання: time management, performance criteria, consistency, professional practice, production time

8. Professionals must respect *privacy* and avoid *problems* that could compromise their integrity. Their work should demonstrate *responsibility* and adherence to *rules* that govern professional behaviour.

Терміни для використання: confidentiality, conflict of interest, ethical responsibility, ethical conduct, professional requirements

9. Assessors evaluate translations based on *mistakes*, *style*, and whether the *requirements* of the client are met. They also check *uniformity* of terminology and overall *feedback* from the client.

Терміни для використання: linguistic error, style guide, client specifications, terminological consistency, client feedback

10. Translators and interpreters must continue *learning* and engage in *training* to maintain their *skills*. Participation in *support* programs and *self-checking* helps ensure long-term *competence*. **Терміни для використання:** professional development, mentoring process, self-monitoring, skill development, competence framework

Додаток Д

Додаток Д1 – Вправи для виконання під час перегляду відео

ВПРАВА 1. Заповніть пропуски словами з рамки

Слова: *advanced, bilinguals, nuances, native, writing, detail, processes, methodology, accurate, translator*

Many people assume that any well-educated person who speaks two languages can work as a _____. However, very few _____ actually have the skills needed for professional translation. A good translator must have an _____ knowledge of the source language; otherwise, important _____ will be missed. They must also write well in their _____ language, because strong _____ skills are essential for producing high-quality texts. Attention

Завершення додатку Д1

to _____ and sound translation _____ are also crucial. Without a proper _____, the final text may not be fully _____.

ВПРАВА 2. Заповніть пропуски словами з рамки

Слова: *accuracy, educated, target, writer, perfectionists, review, meaning, grammar, quality, training*

Professional translators must be excellent _____ in their target language and not just generally well _____. They need to express _____ clearly, using correct vocabulary and _____. Good translators are natural _____ who care about the _____ of every phrase. They follow a strict _____ process that helps maintain high text _____. Because translation requires specialised _____, not every bilingual can translate into their _____ language effectively.

Додаток Д2 – Транскрипт відео «4 translation skills all translators need, but most bilinguals lack!» для виконання усного перекладу

This video is going to bust a commonly held myth. People often assume pretty much anyone who is well educated and speaks two languages will have the skills needed to produce good translations. Nope, yep, nein, not a chance.

In fact, very few bilinguals have the combination of skills needed to be a professional translator, and this video is going to show you why that is. Hi, I'm Dennis Brown, and our company has been providing translation and interpreting services to clients across a range of business sectors for over 20 years. I'm going to quickly cover four essential skills translators need that will prove my point.

First up, the obvious one, advanced language knowledge. To translate well, you don't just need a good knowledge of the language you're translating from, heck no, you need an excellent,

advanced knowledge of that language. Why? Because without it, subtle and even not-so-subtle nuances of meaning will be missed.

Продовження додатку Д2

And if you don't fully understand the language, you won't ever be able to translate accurately. Now the problem is, if we don't speak the other language ourselves, we tend to assume anyone who does is brilliant. But in fact, they could be mangling the language big time and have just a basic or intermediate understanding of that language.

And that's simply not enough to be a translator. You need near-native ability. The reality is that very few people learning a foreign language ever reach this advanced level.

So this translation skill has just eliminated a fair percentage of our bilinguals, hasn't it? Secondly, excellent writing skills. To be a good translator, you can't just be an adequate or okay writer in our target language. Heck no.

You need to be an excellent writer, a wordsmith. You must have a way with words, be able to write. Why? Because your texts need to impress readers across a variety of styles.

For example, marketing texts, formal or legal documents, casual or colloquial language, technical texts, and so on. Now this effectively excludes most of the population, right? We tend to

think of writing ability as something you either have or you don't. But in fact, it's first developed over many years in the education system, and then honed with further experience.

And that's why it's extremely rare for someone to become a talented and era-free writer if their education wasn't conducted in that language. Which is why professional translators translate only into their native language, or more correctly, the language they were educated in, not into their second and third languages. Simply put, unless someone has excellent expression and writes particularly well in their native language, they won't have the basic skills needed to work professionally in the translation field.

So there goes another decent chunk of our bilinguals. The third skill is attention to detail. Good translators invariably have certain personality traits.

They have excellent attention to detail, the tenacity needed to solve translation difficulties, and by nature, are highly accurate, systematic, and thorough. Good translators are perfectionists, who take pride in their professionalism and in the quality of their work. So why is this a big deal? Because if they're not like this, they won't have the inherent focus and application needed to ensure their translations are always fully accurate and well-worded.

That's why people who tend to favour quantity over quality, or speed over accuracy, seldom make good translators. Their work can be fine sometimes, but won't be up to scratch at other times. So as in any population sample, many bilinguals simply aren't the right personality type to be good translators.

There's a whole pile more bilinguals eliminated. Finally, something that will be less obvious, and okay, I admit, isn't really a skill as such, but still vital. Number four, sound translation and review processes.

People frequently underestimate the complex mental processing that translating involves. We have another video covering this, but essentially, translators need to simultaneously juggle meaning, vocabulary choices, and differing grammar systems every time they translate any chunk of text. Doing that to correctly convey the required meaning, and at the same time produce well-worded text, phrase after phrase after phrase without fail, is a challenging task.

And the upshot of that is that unless translators use sound methodology, their translations can have shortcomings, sometimes serious. Essentially, they either won't be fully accurate and or

Завершення додатку Д2

well-worded. So good translators always follow a well-established and robust translation process, which includes very specific self-checking and review steps.

Now, here's the thing. Professionally trained translators have this methodology drilled into them in their translation degree courses. But someone not professionally trained is unlikely to instinctively adopt these processes.

They're likely to have rather weak quality control checks, which will inevitably lead to issues of accuracy and poor expression. So am I saying that any bilingual who hasn't undergone specific translator training is unlikely to make a good translator? Pretty much. There'll be the odd exception, of course, people who instinctively work things out for themselves and follow good review processes.

But my 20-plus years of experience tells me the vast majority don't. Oh dear, we don't have many of our bilinguals left, do we? So that's it, our four essential translation skills that explain why most bilinguals aren't automatically good translators. Check out our blog article if you want a more in-depth version, and we have other articles of practical use to business clients you'll find of interest.